

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 02

FIYATI: 25 TL

“Millî amaçlar, millî irade yalnız bir kişinin düşünmesinden değil, milletin bütün kişilerinin arzularının, emellerinin sonuçlarından ibarettir.”

Yaşar Öztürk'ün Yazısı
17. Sayfada

K. Atatürk

Yahya Aksoy:
**10. Yıldan
100. Yıllara**

S: 5

Erdem Akyüz:
**Atatürk
ve Maarif
Kongresi**

S: 12

Cengiz Özakıncı:
**Yavuz
Havuz
Davası ve
Kumpas
iddiaları** (11)

S: 37

Ömer Dedeoğlu:
Şubat 1923

S: 21

Öğüt Yazman:
**2023
Dünyası ve
Türkiye**

S: 70

Necef Uğurlu:
**Değişim
Dönüşüm**

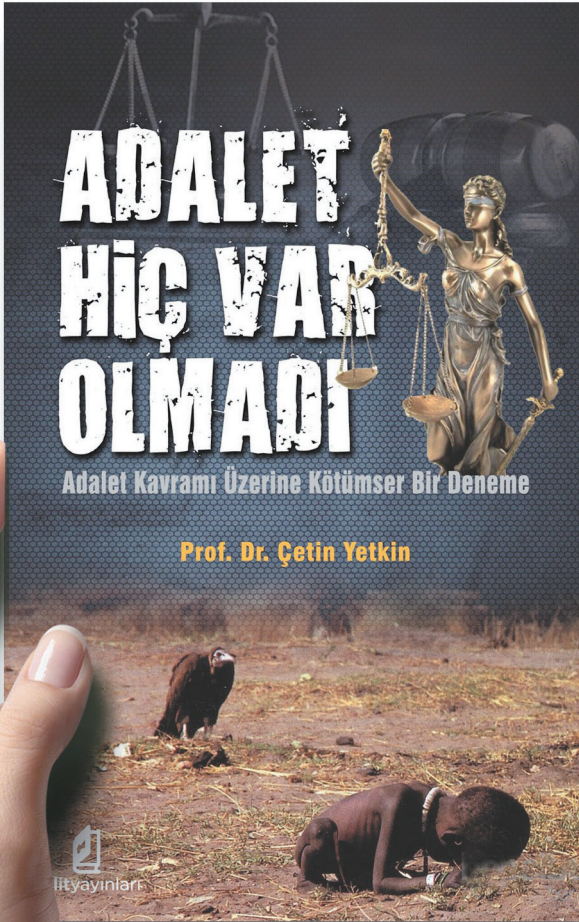
S: 58

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

Insanođlu tarih boyunca "adalet" aradı. Adaletli bir toplumsal-siyasal d¼zen uğruna zalimlere karşı direndi, devrimler yaptı. Bu s¼reçte de, uğruna bunca savaşım verilen adaletin ne olduğunu açıklamak için hukukçular, d¼ř¼n¼rler, filozoflar g¼r¼řler ¼ne s¼rd¼ler. Ama "Adalet nedir?" sorusuna bug¼ne değin ¼zerinde anlaşılmış kavramsal bir tanıma ulaşılmış değil. Prof.Dr.etin Yetkin, adaletin bu değişkenliğinin d¼nyada ve T¼rkiye'de bu konuda yazılardan ¼rnekler vererek aıkladarken, bir yandan da gerçekte "adalet" diye bir şey olup olmadığını sorguluyor. Yetkin diyor ki, "İnsanlar, yıllarca tutuklu kaldıktan sonra bir yanlışık oldu denilerek serbest bırakıldıklarında 'Yaşasın adalet!' demekten vazgeemelikdirler. ¼nk¼ adalet hiç olmadı ve olmayacaktır da. Yeter ki sınıfsız toplum ideali k¼resel d¼zeyde bir g¼n gerçekleşsin. ¼nk¼ o zaman adalete zaten gereksinim duyulmayacaktır!"

B¼T¼N KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Demir Aytaç,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 26 / 01 / 2023

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Kendini Bil *Dr. Ufuk Akyol*

5

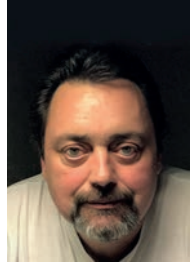
**Türkiye Cumhuriyeti
10. Yıldan 100. Yıllara**
Yahya Aksoy

- 12 Atatürk ve Maarif Kongresi**
A. Erdem Akyüz
- 17 Atatürk'ün Balıkesir Hutbesinin
100. Yılı Yaşar Öztürk**
- 21 Şubat 1923 Ömer Dedeoğlu**
- 26 Medeni Kanununun 97. Yılı**
Dr. Cihangir Dumanlı
- 29 Gaflet ve Dalalet ve Hatta
Hıyanet** *Kaya Boztepe*
- 37 Bahriye Vekaleti İngiltere'ye
Karşı** *Cengiz Özakıncı*
- 43 İçimizdeki İşbirlikçiler**
Cengiz Önal
- 49 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 51 Bakan Turan Güneş ve Siirtli
Şehit Babaları** *Mete Akyol*
- 57 Yazmak Ebedileştirmektir**
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 58 Değişim Dönüşüm**
Necef Uğurlu
- 64 "Yeni Bir NATO Kurarız
Türkiye'yi Almayız"**
Gürbüz Evren
- 70 2023 Dünyası ve Türkiye**
Dr. Öğüt Yazman
- 75 Arturo Ui...**
Dr. Tekin Özertem

İÇİNDEKİLER

- 79 Sezar ve Bonapart Rejimleri**
Barbaros Eneç
- 86 Kapitülasyonlar, Azınlıklar
ve Paralel Maliye Bakanlığı**
Vahap Candan
- 92 13. Uluslararası Turhan
Selçuk Karikatür Yarışması**
- 93 Enerji Dönüşümü ve Yeni
Enerji Jeopolitiği Üzerine**
Necdet Pamir
- 98 Kafesin İçindekiler**
Ali Tekin Çam
- 105 Sahnenin Dışına Uzanan
Yaşam** *Konur Ertop*
- 111 Tencere ve Kapak**
Tayfun Yılmaz
- 113 Covid-19 ve Sağlıklı Yaşam
Hastalığı** *Op. Dr. Murat Molu*
- 117 Eğitimci Cemal Türkmen**
- 123 Joshua Bell, Aristoteles ve
İknanın Öğeleri** *Sabriye Aşır*
- 126 Yaşanabilir Bir Dünya İnşa
Etmek...** *Reha Tartıcı*
- 130 Size Hizmet Edenleri Hep
Hatırlayın** *Turgut Keskin*
- 132 Müze Gazhane**
İzlen Şen Toker
- 138 Şöhretin Dikenli Yolları**
Mehmet Ünver
- 143 Katharlar** *Berk Yüksel*
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız**
- 36 İlk Dersimiz Türkçe**
- 69 Gözün Sözü**
- 104 Bilginizi Denetleyin**
- 122 Sudoku**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyükleri**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Kendini Bil

Bir televizyon programında seyrettim; röportajcı misafirine soruyor: “Hayatınızdaki dönüm noktası nedir?”

Kendime sordum aynı soruyu. Sanırım benim hayatımın bir dönüm noktası yok! İlginç!

Zira röportajcı bu soruyu tüm misafirlerine diğer birkaç sabit soruyla beraber mutlaka soruyor ve her defasında bir cevap alıyordu.

İlginç; zira tüm misafirler yaşamlarının bir döneminde ilerlemekte oldukları yolu, yönü değiştirecek bir deneyimle karşılaşmış demek ki. Tekrar kendime döndüm, yok!

Yaşamımın önemli olayları benim yolumu, yönümü değiştirmemiş ama yaşamımın evrelerini, algımı değiştirmiş. Tam anlamıyla “dönüm noktası” tanımına uymadığını seziyorum.

Yatak odamda bir ayna var. Üçgen çerçeve içinde başucumda durur. Solunda “gnothi”, sağında “seuton”, tabanda ise tercümesi yazar: “Kendini bil”.

Zaman zaman o aynayı karşıma alıp uzun uzun suretime bakarım. Yaşamımın hangi evresindeyim diye düşünürüm.

Hani diyorlar ya “nasıl hissedersen öylesindir” diye. O yanlış.

O hiç büyümeyen ruh, zamanla, yaşanmışlıkla, deneyimlerle her gün değişen bedenin içinde hapsolür, bedenin deneyimine uyum sağlayamazsa, yaşla bağdaşmayan hatalara neden olur.

Kişi ne zaman çocukluğunun bittiğini, ne zaman üretken bir yetişkin olduğunu, ne zaman yaşlanmış bir birey olduğunu fark etmeli.

Öyle ki; hangi evrede iseniz, o evrede yapmaya hakkınız olan ve hoşgörü ile karşılanabilecek hataların dışına çıkmayın. •

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- İnsanlar daima yüksek, temiz ve mukaddes hedeflere yürümelidirler. Bu hareket şeklidir ki insan olanın vicdanını, dimağını ve bütün insanî kavramını tatmin eder. Bu şekilde yürüyenler, ne kadar büyük fedakârlık yaparlarsa, yükselirler ve bu hareket şekli mutlaka açık olur. (1926)
- Çünkü alnı açık, dimağı açık, kalb ve vicdanı açık insanlar tarafından idare olunabilen toplumlar ancak bu mânada hareketlerin izleyicisi olabilirler. Fikirlerini, duygularını ve teşebbüslerini gizli tutanlar, gizli vasıtalar uygulamaya girişenler mutlaka utanma ve sıkılmayı gerektiren, akıl ve mantığın haricinde hareket edenler olabilirler. Bu gibi işlere girişenlerin sonu ergeç acıdır. (1926)
- Bizim yüzümüz, her zaman temiz ve pâk idi ve daima temiz ve pâk kalacaktır. Yüzü çirkin, vicdanı çirkinliklerle dolu olanlar, bizim vatansevercesine vicdanlıca ve namusluca hareketlerimizi küçük ve çirkin ihtirasları yüzünden, çirkin göstermeye kalkışanlardır. (1927)
- Yemin mukaddes bir sözleşme demektir. Namus sahibi olan bir kimse verdiği sözden dönmez. (1919)
- Asla hatırdan çıkarmamalısınız: Bizim en büyük kuvvetimizi, bugün de, yarın da dürüst, açık bir siyaset ve sözlerimize bağlılık teşkil edecektir. (1915)
- Mesuliyet yükü herşeyden, ölümden de ağırdır. (1915)
- Hakikati konuşmaktan korkmayınız. (1918)
- Her an tarihe karşı, cihana karşı hareketimizin hesabını verebilecek bir vaziyette bulunmak lâzımdır. (1930)

K Atatürk

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

TÜRKİYE CUMHURİYETİ 10. YILDAN 100. YILLARA

“Temel ilke, Türk milletinin onurlu ve saygın bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ancak bağımsız olmakla sağlanabilir. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar memleketleri seviyesine çıkaracağız.”

Atatürk

“Ulusal kurtuluş mücadelesi bir varoluşun adımıdır.”

Hanri Benazus »

Nutuk şöyle başlar:

*“Ben, 1919 yılı Mayıs için-
de Samsun’a çıktığım gün elimde,
maddî hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız
büyük Türk milletinin soyluluğun-
dan doğan ve benim vicdanımı dol-
duran yüksek ve manevî bir kuvvet
vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete,
Türk milletine güvenerek işe baş-
ladım... Milleti-
miz çok büyüktür.
Hiç korkmaya-
lım. O, tutsaklık
ve aşâğılığı kabul
etmez...”*

Kurtuluş Sa-
vaşımızın
ve bütün yönle-
ri ve felsefesi ile
aydınlanma dev-
rimi ve bir uy-
garlık projesi
olarak uygula-
nan cumhuriye-
timizin ruhunu
yansıtan ulusal
birlik ve bilinci-
mizin sesi olan
sembolleşmiş,
milli marşlarımız ulusal dayanışma-
yı, heyecanı, bilinci canlı tutar ve
bayraklaştırır...

*“Korkma sönmez bu şafaklar-
da yüzen al sancak... / diye başla-
yan İstiklâl Marşı ve “Çıktık açık
alınla, on yılda her savaştan, on yıl-
da on beş milyon genç yarattık her
yaştan...” diyen 10. Yıl Marşı’n-
dan sonra 50. Yıl ve 75. Yıl Marşla-
rı ile devam ederek 100. yıla erişen*

ve daha nice yüz yıllara yüksele-
rek, yücelerek erişecek olan, Gazi
Mustafa Kemal Atatürk’ün kurduğu
çağdaş, laik, sosyal bir hukuk dev-
leti olan Türkiye Cumhuriyeti için
ulusal ve uluslararası alanda tarihe
damgasını vuracak 100. Yıl marşı
yazılarak dünyaca ünlü sanatçıları-
mız tarafından bestelenmelidir.

**“Yurttaşlarım! Az zamanda
çok ve büyük işler yaptık.
Bu işlerin en büyüğü, temeli
Türk kahramanlığı ve
yüksek Türk kültürü olan
Türkiye Cumhuriyeti’dir.**

10. Yıl Söylevi ve Onuncu Yıl
Marşı, Atatürk’ün önderliğinde
Cumhuriyetimizin “on yılda her sa-
vaştan açık alınla” çıktığına vurgu-
lar yapmakta.

“Yurttaşlarım!

*Az zamanda çok ve büyük iş-
ler yaptık. Bu işlerin en büyü-
ğü, temeli Türk kahramanlığı ve
yüksek Türk kültürü olan Türkiye
Cumhuriyeti’dir.*

Bundaki başarıyı Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak kararlılıkla yürümesine borçluyuz.

Fakat yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak zorunda ve kararlılığındayız. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş rahatlık, araç ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkaracağız...

Büyük Türk milleti, on beş yıldan beri giriştiğimiz işlerde başarı vadeden çok sözlerimi duyduunuz. Mutluyum ki, bu sözlerimin hiçbirinde milletimin, hakkımdaki güvenini sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım. Bugün, aynı inanç ve kesinlikle söylüyorum ki, millî ideale, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu bütün uygar dünya, az zamanda bir kere daha tanıyacaktır. Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük uygar niteliği ve büyük uygar kabiliyeti, bundan sonraki gelişimi ile geleceğin yüksek uygarlık ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk Milleti!

Sonsuza akıp giden her on sene de, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle, mutluluklarla

huzur ve rahatlık içinde kutlamanızı gönülden dilerim. Ne mutlu Türküm diyene!”¹

Türkün, Cumhuriyetin göğsümüzün siperi, / Türk'e durmak yaraşmaz, / Türk önde, Türk ileri! / Bir hızla kötülüğü, geriliği boğarız; / Karanlığın üstüne güneş gibi doğarız.” **Faruk Nafiz Çamlıbel**

Hanri Benazus

Bir Tarih Böyle Yazıldı adlı eserinde Hanri Benazus, bu tarihi gerçeklere vurgu yapmaktadır:

“Tarih yeni baştan Çanakkale / Gelibolu / Anafartalar Savaşları ile yazılmaya başlandı. / Bu savaşlar Türk

Milletine bir Mustafa Kemal çıkarıldı. / Kurtuluş Savaşlarının çekirdek kadrosunu oluşturdu. / Yeni bir millet olabilmenin ulusal bilincini ortaya çıkardı. / Türk halkı için yeni bir devrin ve hatta yeni bir çağın başlangıcını teşkil eden bir “Ulusal

Milat' tır. / Ulusal kurtuluş mücadelesi bir varoluşun adıdır. / Türklerin dünya hâkimiyetinde var olduğunu ve 'Büyük Bir Millet' olduğunu bütün dünya bir kez daha anladı."

Atatürk'ün tam bağımsızlık idealini ve ruhunu taşıyan Askeri Tıp öğrencileri Delegeşi Hikmet Bey idealist Türk gençlerinin temsilcisi olarak, Sivas Kongresi'nde yüreğinden gelen düşüncelerini heyecanla şöyle ifade etti:

"Paşam murahhası bulunduğum tıbbiyeliler beni buraya istiklâl davamızı başarmak yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler. Mandayı kabul edemem. Eğer kabul edecek olanlar varsa, bunlar her kim olursa olsun şiddetle red ve takbih ederiz. Farzı muhal, manda fikrini siz kabul ederseniz sizi de reddeder, Mustafa Kemal'i (vatan kurtarıcısı değil,vatan batırıcı) olarak adlandırır ve tel'in ederiz." diye bağırdı.

Bu gencin yürekte kopup gelen bu sözleri karşısında hazır bulunanların gözleri yaşardı.

Mustafa Kemal heyecanlı bir sesle: *"Arkadaşlar gençliğe bakın, Türk milli bünyesindeki, asıl kanın ifadesine dikkat edin!"* dedi, sonra Hikmet Bey'e dönerek:

"Evlât müsterih ol. Gençlikle iftihar ediyorum ve gençliğe güveniyorum. Biz, ekalliyette (azınlıkta) kalsak dahi mandayı kabul etmeyeceğiz. Parolamız tektir ve değişmez: Ya istiklâl, ya ölüm!"

Tıbbiyeli genç Hikmet Bey yerinden fırladı: *"Var ol paşam..."*

diyerek Mustafa Kemal'in elini öptü. Daima ileri ve inkılâpçı fikirlerle önderlik etmiş olan tıbbiyelilerin temsilcisi olan askerî üniformalı gencin alınından öptü:

"Gençler, vatanın bütün ümit ve istikbali size, genç nesillerin anlayış ve enerjisine bağlanmıştır." dedi. *"-Bağımsızlık ancak kendi gücümüzle sağlanabilir ve korunabilir."*²

"Yaz Müfit, zaferden sonra hükümet biçimi cumhuriyet olacaktır."

Mazhar Müfit Kansu

Mustafa Kemal Atatürk, Mazhar Müfit Kansu'ya not almasını söyler... 1919 yılında yazdırdığı maddelerin dördüncüsüne geçtiklerinde, Müfit Kansu daha fazla yazamayacağını söyler... Elinden kalemi düşürür. Mustafa Kemal'in cumhuriyet hayali, dört yıl sonra gerçek olacaktır. 23 Nisan 1920'de toplanan TBMM 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan ederek 20 Nisan 1924'te Yeni Anayasa'yı kanunlaştırdı. 1961 yılına kadar yürürlükte kaldı. 17 Şubat 1926'da Türk

Medeni Kanunu kabul edildi ve 6 Şubat 1928’de laiklik ilkesi Anayasa’ya kondu.

“...Mustafa Kemal Atatürk’ü, çağdaş gözlemciler ve tarihçiler kendisini Türkleri tek eli ile modern çağa ileten son derece kudretli bir kimse olarak tanımlarlar... Onun dehası bir diktatör dehası değildi. Onun dehası yalnızca halkının ihtiyaçlarını bilmeye değil aynı zamanda ne istediklerini bilmesine dayanıyordu... Atatürk’ün reformları devamlı olmuştur...”³

Başkomutan Gazi onuruna 28.01.1923 günü İzmir hükümet konağında belediyece bir şölen düzenlenir. İzmirliiler adına Mili Eğitim Müdürü verdiği söylevde şunları söyler; “Bugün İzmirliiler, bu çok büyük eserinizde sizinle birliktedir. Çok yaşayınız, siz yaşadıkça dehanızın ışık vereceği ilerleme yollarında ulusumuz, layık olduğu egemenlik ve saltanata malik olsun.”

Daha sonra Müftü Efendi söylevde bulunur:

“Sizi, sonsuz saygılarla ikinci kez selamlamak mutluluğuna kavuşan memleketimiz, buraya ayak basmanızın sağladığı rahatlıkla şenlikler yapıyorlar. Aziz yurdumuz düşman ayakları altında çiğnenirken, bir koruyucu melek gibi ortaya atıldınız. Malımızı, yaşamımızı, namusumuzu kurtardınız. Mustafa

Kemal yüce adı, bizim dilimizde olduğu gibi çocuklarımız ve torunlarımızın değerliliklerine ve saygılarına onur kazandıracaktır...”

Gazi’nin yanıtı:

“Bu gece İzmir halkını hakıyla temsil eden değerli kurulunuzun karşısında bulunmak, benim için büyük bir mutluluk olmuştur... Bütün bu başarılar, bütün ulusun direnmesi ve inancıyla birlikte çalışması sonucudur. Kahraman ulusumuzun ve seçkin ordumuzun kazandığı başarılar ve utkulardır...”

Müftü Efendi: Aziz yurdumuz düşman ayakları altında çiğnenirken, bir koruyucu melek gibi ortaya atıldınız. Malımızı, yaşamımızı, namusumuzu kurtardınız.

“İzmir’in dağlarında çiçekler açar. / Altın güneş orda sırmalar saçar. / Bozulmuş düşmanlar hep yel gibi kaçar. / Yaşa Mustafa Kemal Paşa, yaşa; / Adın yazılacak mücevher taşta...”

Adı, gönüllere, mücevher taşta ve tarihin altın sayfalarına yazılan Atatürk ve 9 Eylül zaferi, hep birlikte söylediğimiz İzmir Marşı’na yansımıştır.

Atatürk, Kurtuluş Savaşı’nın amacı olarak ilan ettiği “tam bağımsızlık” hedefine daima sadık kalmış, Fransa’nın daha önce yapmak istediği ve Bekir Sami Bey’in Paris’te imzaladığı anlaşmayı, tam

bağımsızlık ile bağdaşmaz bulduğu için reddederek, her alanda bağımsızlığımızı tanıyan 20.10.1921 günlü anlaşmaya razı olmuştur.

Time dergisi 1923 yılı Mart sayısında yayın hayatına atıldı. Dördüncü sayısının kapağında Mustafa Kemal'in resmi vardı. İçindeki yazıda şunlar vardı:

"Kemal, Türkiye'nin kurucusudur.

*Halkını yabancıların idaresine uşaklık etmenin çukurundan çıkarmış onları içlerinde taşdıkları değerlerin bilincine vardırmiş, düşünce ve eylemde bağımsızlığa kavuşturmuştur...."*⁴

50. Yıl Marşı

*Müjdeler var yurdumun toprağına taşına / Erdi Cumhuriyetim elli şeref yaşına / Bu rüzgarla şahlanmış dalga dalga bayrağım / Başka bir tuğ yaraşmaz Türk'un özgür başına. / Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu / Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...."*⁵

75. Yıl Marşı

"Selam yüce milletim / Selam ebedi yurdum selam selam / Selam

*şanlı bayrağım/ Selam kahraman ordum selam selam / Bin yaşasın milletim / Bin yaşasın devletim / Yetmişbeşinci yıla erdi Cumhuriyetim. / Yüceltir Türk milleti/Atatürküm seninle / Atam bıraktığın / En büyük eserine..."*⁶

100. Yıl Marşı

*"Göklere yükselince bağımsızlık bayrağı, / Doluyor içimize bir yaşama sevinci; / Sevgili Cumhuriyet, Ata'nın armağanı, / Canımız pahasına koruyacağız seni.... / Yüz yıl değil yüzlerce binlerce yıl sonra da / Yaşayacaksınız sen de özgürlük var oldukça..."*⁷

Time dergisi kapağı / Mart 1923

Cumhuriyetimiz için ilk adımın Catıldığı ve meşalenin yakıldığı 19 Mayıs 1919'un 100. yılı, Samsun'da ve diğer illerimizde, çağdaş, kalıcı, yaygın ve etkin 100 ayrı etkinlikle kutlanarak, bütün Türkiye'de ve yurt dışında, Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı 100. yıl mutluluğu ile birlikte vatan, bayrak ve Atatürk sevgisi zirveye taşınmıştır.

"...1919'un 19 Mayısıydı / Kurtuluşun ilk adıımıydı / Mustafa Kemal Samsun'a vardı / 100.Yılında

*ilk günün heyecanıyla, / 100 Yılın gururuyla bu topraklarda... / Kol kola bir arada, / Kol kola Samsun'a kadar. / Kol kola bir arada, / Kol kola sonsuza kadar. / O gün bir kıvılcım alev aldı, / Bandırma vapurundan tüm Anadolu'ya. / Bu bir istiklal bir onur savaşıydı, / Bağımsızlığın ilk adımıydı..."*⁸

Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Atatürk ve Devrimleri adlı eserinde şöyle demektedir:

"Türk Devrimi, nedenleri oluşumu ve etkileri ile, yakınçağ tarihinin büyük devrimleri arasında yer alır."

Dünyanın birçok ülkesinde yeniden kuruluş hareketlerinde öncü olan liderlerin Atatürk'ün siyasal ve sosyal fikirlerini izlediklerini ifade etmekte ve Honduras Cumhuriyeti Maarif Nazırı Fidel Duran'ın bir Amerikalı dostuna yazdığı şu ifadeleri yer vermektedir:

"Sevdiğimiz bir konu üzerinde çalışmak fırsatı bulduğumuzdan dolayı ne kadar bahtlisiniz. Hele bu konu kendisi hakkında az

şey bilmekle beraber, hayranı olduğum Atatürk hakkında olursa. Ah ne olurdu bizim işlerimizi yoluna koyacak bir Atatürk'ümüz olsaydı..."

Cumhuriyetimiz, Atatürk'ün aydınlık yolunda 10 yılda on beş milyon ve 100 yılda 85 milyon genç yaratmış olarak sonsuza dek yükselerek yaşayacaktır. Gençliği, Atatürk ruhuyla donatmak ve ulusal sorumluluk bilincimizi canlı tutmak için, İstiklâl Marşı, Gençliğe Hitabe, Andımız, İzmir Marşı ve Onuncu Yıl Marşı gibi değerleri yaşatmak ve tüm çağdaş boyutlarını seslendirecek 100.Yıl Marşı ile Cumhuriyetimizi taçlandırmak ulusal bir görevdir. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1- Hâkimiyet-i Milliye 30 .10. 1933 -Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 10.yıl söylevi.

2- Prof.Dr.Muammer Aksoy,(Atatürk ve Tam Bağımsızlık,s. 102-103).

3- Doç.Dr.Justin Mccarthy-Louisville Ü.Tarih Böl.AB-D.(AÜ 60.Yıl Semineri ,s.5)

4- Nikola S.LUDINGTON,For international peace,AB-D.(AÜ 60.Yıl Semineri ,s.79).

5 -(Bekir Sıtkı Erdoğan)

6 - (Prof. Dr. İhsan Özkaynak)

7- Ataal Behramoğlu

8 -Can Mutlu şarkısı

SÖYLEDİĞİNİ YAPARDI

Kurtuluş Savaşı'na başladığı sırada Atatürk'e dediler ki:

"Nasıl mümkün olur? Ordu yok!"

Atatürk hemen cevap verdi:

"Yapılır!"

"İyi ama, bunun için para lâzım... O da yok?"

"Bulunur!..."

"Diyelim ki bulduk, düşmanlarımız hem büyük, hem de çok!"

"Olsun, yenilir!..."

O, dediklerinin hepsini yaptı. Yapamayacağı şeyi asla söylemedi.

Bir liderin kendisini milletine sevdirebilmesi için belki ilk şart bu değil midir?

ATATÜRK VE MAARİF KONGRESİ

Bilmek Gerek

Av. Erdem Akyüz

*“Cahillikle ve ilkillikle savaş,
düşmanla savaşmaktan daha az
önemli değildir.”*

Mustafa Kemal Atatürk

Türkiye Cumhuriyeti için en önemli çalışmalarından biri olan Maarif Şura'sı (Ulusal Eğitim Toplantısı) 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Türkiye'nin yaşam savaşı verdiği o günlerde böyle bir toplantının yapılmış olması Atatürk'ün ve arkadaşlarının ulusal eğitime verdikleri önemi göstermektedir.

1. Dünya Savaşı (1914-1918) devam ederken, Türk Devleti, Çanakkale Savaşı gibi büyük başarıları kazanmış olmasına rağmen, savaşa birlikte girdiği devletlerin yenilgisi üzerine yenik sayılmış ve 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Antlaşması'nı kabul etmek zorunda kalmıştır. Antlaşmanın imzalamasından bir hafta sonra İstanbul işgal edilmiş ve bu işgal keyfiyeti yurdumuzun çeşitli yerlerine yayılmaya başlamıştır.

Ulusal sınırlarımız içinde birlik ve bütünlüğümüzü sağlamak için başlatılan Kurtuluş Savaşı (1919-1922) devam ederken, savaş ve yokluklar içinde bulunan ülkemizde ulusal kalkınma hamleleri de başlatılmıştır.

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır.

6 Mayıs 1920'de Maarif Vekilliği (Milli Eğitim Bakanlığı) kurulmuştur.

25 Kasım 1920'de, öğretmen açığını kapatmak, eğitime öncelik verilmesi için, öğretmen ve öğrencilerin askerlik yükümlülükleri ertelenmiştir.

15 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Şura'sı (Milli Eğitim Kongresi) toplanmıştır. Maarif Kongresi, ülkenin her yerinden gelen 250'den fazla kadın ve erkek öğretmenin katılımı ile yapılmış, Mustafa Kemal cepheden, savaş alanından gelerek kongrenin açılışını yapmıştır.

Bütün bu çalışmalar ve buna benzer ekonomik, sosyal, siyasal çalışmalar, fabrikaların kurulması, kalkınma hamlelerinin başlatılması; ülkemizin yokluk, savaş ve işgal altında bulunduğu günlerde yapılmıştır.

Kongrenin açılışına uzun bir başyazı ayıran Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, daha önceki iki İnönü savaşı ve başlamak üzere olan Sakarya Savaşı'nı kastederek, "*Mustafa Kemal Paşa, üçüncü Yunan taarruzunun en ateşli zamanında muallim*

(öğretmen) ordusunun gelecek vazifesiyle meşgul bulunuyor. Bu asil ve yüce örnek Türk tarihinin benzeri ender bulunan kıymetli hatıralarından biri olacaktır." demiştir.

Atatürk'ün önderliğinde "Muallim ve Muallimeler Cemiyetleri Birliği- Kadın ve Erkek Öğretmenler Derneği" tarafından toplanan kongreye davet çağrısı günün koşullarını ve işgal-kuşatma altında bulunduğumuzu göstermesi bakımından önemli bir belge niteliğindedir. Davet kapsamında okul müdürleri, müfettişler, öğretmen olanlar ve öğretmenlik yapanlar ile işgal altında olmayan bölgelerde görev yapan 40 civarında maarif müdürleri, gazete yazarları yer almaktadır.

Ulusal Eğitim Kongresi'ne kadın ve erkek öğretmenlerin bir arada çağrılmaları ve katılmaları ve böyle bir kongre için harcama yapılması

Yazarımız Av. Erdem Akyüz öğretmenlik günlerinde (25.12.1967)

Meclis'te sert tartışmalara ve özellikle Hamdullah Suphi Bey'e yöneltilen sert eleştirilere neden olmuş ve Mustafa Kemal Paşa'dan hak ettikleri cevabı almışlardır.

Mustafa Kemal Paşa'ya, savaşın yoğunlaştığı dönemde, maarif toplantısına katılmasının sakıncalı olabileceğini, toplantıya katılmamasını veya toplantının ertelenmesini isteyenlere verdiği cevap **“Cahillikle ve ilkelikle savaş, düşmanla savaşmaktan daha az önemli değildir. Toplantıya katılacağım ve konuşacağım.”** olmuştur.

Toplantının açılışına; her zaman olduğu gibi, katılımcılar arasında hiçbir ayırım yapmaksızın **“Muhterem Hanumefendiler, Beyefendiler”** sözleri ile başlayan Atatürk, yaptığı tarihi konuşmada; öğretmen ve öğrenciler için düşündüklerini, öğrenci ve öğretmenlerden neler beklediğini ifade etmiş, bağımsızlık ve devrimlerin bekkçiliği ve yeni kurulmakta olan devletin çağdaşlaşma yolunda ilerlemesi için yapılması gerekenleri yılmadan yapmalarını istemiş ve özetle;

“Cahillikle ve ilkelikle savaş, düşmanla savaşmaktan daha az önemli değildir. Toplantıya katılacağım ve konuşacağım.”

“Bugün Ankara; Millî Türkiye'nin “Maarif Eğitimi”ni” kuracak olan Türkiye kadın ve erkek Öğretmenler Kongresi'nin burada toplanmasıyla övünmektedir... Dikkatle hazırlanmış bir millî eğitim programı oluşturmaya ve var olan eğitim örgütümüzü bugünden daha yararlı bir şekilde çalıştıracak ilkeleri hazırlamaya zaman ayırmalı ve çalışmalıyız... Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin gerilemelerinde en önemli bir etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken; eski devrin saplantularından, boş inançlarından sıyrılmış , yabancı düşüncelerden, Doğu'dan ve Batı'dan

gelebilen etkilerden bütünüyle uzak, millî ve tarihi karakterimize uyan bir kültür kastediyorum... Geleceği güzel izlenecek bir yabancı kültür şimdiki kadar izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir... Silâhıyla olduğu gibi beyniyle de mücadele etmek zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği gücü ikincisinde de gösterceğine asla şüphem yoktur.” demiştir.

Bir kaç gün devam eden ve eğitimin değişik basamak ve konularına ilişkin konuları değerlendiren toplantılara katılanlar arasında; Adnan Adıvar, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ziya Gökalp, Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Halide Edip, Yusuf Akçora, Mahmut Esat gibi isimler de bulunmakta idi.

Bu toplantıyı izleyen günlerde 22 gün 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesi 13 Eylül

“Cumhurbaşkanı olmasaydım, Millî Eğitim Bakanı olarak eğitim davasına hizmet etmek isterdim.”

1921’de kazanılarak, düşmanın Sakarya Nehri’nin doğusunda tamamen yok edilerek ulusal eğitim çalışması, bu büyük askeri başarı ile taçlandırılmıştır.

Atatürk’ün, yıllar sonra, “Cumhurbaşkanı olmasa idiniz, ne olmak isterdiniz?” sorusuna, “Millî Eğitim Bakanı olarak eğitim davasına hizmet etmek isterdim.” diye cevap vermesi bile, eğitimi millet hayatında ne kadar önemli bir etken olarak gördüğünün işaretidir.

Onun için, o; Başöğretmen Atatürk’tür. •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

Kaynaklar

- 1.- Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi: 21.7.1921
- 2.-Atatürk Araştırma Merkezi
- 3.-Devrim Gazetesi, Maarif Kongresi, Arzu Kök
- 4.-Dergipark yayınları
- 5.- Vikipedi

"Ulusları kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir."

M. Kemal Atatürk

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

Atatürk'ün Balıkesir Hutbesinin 100. Yılı

Balıkesir Hutbesi, Mustafa Kemal Atatürk'ün 7 Şubat 1923 tarihinde Balıkesir'deki Zağnos Paşa Camii'ndeki ünlü konuşmasıdır. Atatürk, hutbeden sonra minberden aşağıya inmiş ve çeşitli kişiler tarafından sorulan yirmiyi aşkın sorunun cevaplarını vermiştir. Hutbelerin amacının halkı aydınlatmak ve uyarmak olduğunu, hutbelerin tamamen Türkçe ve zamanın gereklerine uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Atatürk'ün bu ünlü konuşmasını 100. yılında okuyucularımıza armağan olarak yayımlıyoruz.

Ey Millet, Allah birdir. Şânı büyüktür. Allahın esenliği, sevgisi ve iyiliği üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenabı Hak tarafından insanlara dinî gerçekleri duyurmaya memur ve elçi seçilmiştir. Temel kanunu, hepimizce bilinmektedir ki, yüce Kur'an'

daki mânâsı açık olan âyetlerdir. İnsanlara feyz ruhu vermiş olan dinimiz, son dindir. En mükemmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa, gerçeğe tamamen uyuyor ve uygun düşüyor. Eğer akla, mantığa ve gerçeğe uymamış olsaydı, bununla diğer ilâhi tabiat kanunları arasında çelişki

Zağnos Paşa Camii

olması gerekirdi. Çünkü tüm evren kanunlarını yapan Cenabı Hak'tır.

Arkadaşlar; Cenâbı Peygamber çalışmasında iki yere, iki eve sahip bulunuyordu. Biri kendi evi, diğeri Allah'ın evi idi. Millet işlerini Allah'ın evinde yapardı. Hazreti Peygamber'in mübarek yolunda bulunduğumuz bu dakikada milletimize; milletimizin bugününe ve geleceğine ait hususları görüşmek maksadıyla bu kutsal yerde Allah'ın huzurunda bulunuyoruz. Beni buna erıştiren Balıkesir'in dindar ve kahraman insanlarıdır. Bunun için çok memnunum. Bu fırsat ile büyük bir sevap kazanacağımı ümit ediyorum.

Efendiler, camiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler itaat ve ibâdet ile beraber din ve dünya için neler yapılmasının gerekli olduğunu

düşünmek yâni konuşup tartışmak, danışmak için yapılmıştır. Millet işlerinde her kişinin zihnini ayrı ayrı faaliyette bulunması zorunludur. İşte biz de burada din ve dünya için, geleceğimiz ve bağımsızlığımız için, özellikle egemenliğimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım. Ben yalnız kendi düşüncemi söylemek istemiyorum. Hepinizin düşüncelerinizi anlamak istiyorum. Millî amaçlar, millî irade yalnız bir kişinin düşünmesinden değil, milletin bütün kişilerinin arzularının, emellerinin sonuçlarından ibarettir.

Bundan dolayı benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ederim. Hutbeler hakkında sorulan sorudan anlıyorum ki, bugünkü hutbelerin şekli, milletimizin duygusal fikirleri ve lisânı ile medenî ihtiyaçlarıyla uygun görülmemektedir.

Efendiler, hutbe demek topluma hitabetmek, yani söz söylemek demektir. Hutbenin mânâsı budur. Hutbe denildiği zaman bundan bir takım kavram ve mânâlar çıkarılmamalıdır. Hutbeyi söyleyen hatiptir. Yani söz söyleyen demektir. Biliyoruz ki, Hazreti Peygamber'in hayatında olduğu mutlu dönemlerde hutbeyi kendisi söylerdi. Gerek Peygamber Efendimiz ve gerek, dört halifenin hutbelerini okuyacak olursanız görürsünüz ki, gerek Peygamberin, gerek dört halifenin söylediği şeyler o günün sorunlarıdır, o günün askeri, idâri, mâli ve siyasi, sosyal konulardır.

İslam toplumunun çoğalmasında ve İslam ülkeleri genişlemeye başlayınca, Cenabı Peygamber'in ve dört halifenin hutbeyi her yerde bizzat kendilerinin söylemelerine imkân kalmadığından halka söylemek istedikleri şeyleri bildirmeye birtakım kişileri memur etmişlerdir. Bunlar herhalde reisler idi. Onlar camilerde ve meydanlarda ortaya çıkar, halkı aydınlatmak ve uyarmak için ne söylemek lazımsa söylerlerdi. Bu tarzın devam edebilmesi için bir şart lâzımdı. O da milletin lideri olan kişinin halka doğruyu söylemesi, halkı dinlemesi ve halkı aldatmaması!

Halkı genel durumdan haberdar etmek son derece önemlidir. Çünkü, her şey açık söylendiği zaman halkın beyni faaliyet halinde bulunacak iyi şeyleri yapacak ve milletin zararına olan şeyleri reddederek şunun veya bunun arkasından gitmeyecektir. Ancak millete ait olan işleri

Hutbeden amaç halkın aydınlatılması ve ona yol gösterilmesidir, başka şey değildir. Yüz, ikiyüz hatta bin yıl önceki hutbeleri okumak, insanlar cahillik ve çağın gerisinde bırakmak demektir

Zağnos Paşa Camii içi

millettten gizli yaptılar. Hutbelerin halkın anlayamayacağı bir lisanda olması ve onların da bugünün gereklerine ve ihtiyaçlarımıza temas etme-

Atatürk'ün Balıkesir'i ilk ziyareti (6 Şubat 1923)

◆◆◆

"Minberler halkın akılları, vicdanları için bir ilim irfan kaynağı, ışık kaynağı olmuştur." Böyle olabilmek için minberlerde söylenecek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması, ilim ve fen gerçeklerine uygun olması lazımdır.

mesî, Halife ve Padişah sıfatını taşıyan despotların arkasından köle gibi gitmeye mecbur etmek içindi. Hutbeden amaç halkın aydınlatılması ve uyarılmasıdır, başka şey değildir. Yüz, ikiyüz, hat ta bin yıl önceki hutbeleri okumak, insanları cahillik ve çağın gerisinde bırakmak demektir. Hatiplerin normal olarak halkın günlük kullandığı dil ile görüşmesi elzemdir. Geçen yıl Millet Meclisi'nde söylediğim bir nutukta demiştim ki "Minberler halkın akılları, vicdanları için bir ilim irfan kaynağı, ışık kaynağı olmuştur." Böyle olabilmek için minberlerde söylenecek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması, ilim ve fen gerçeklerine uygun olması lazımdır. Hutbeyi verenlerin siyasi olayları, sosyal ve medeni olayları hergün izlemeleri zorunludur. Bunlar bilinmediği takdirde halka yanlış aşılmalara yapılmış olur.

Bu nedenle, hutbeler tamamen Türkçe ve günün gereklerine uygun olmalıdır. Ve olacaktır. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

“Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye muhalif değiliz. Biz sadece din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor; kaste ve fiile dayanan taassupkâr hareketlerden sakınıyoruz. Gericilere asla fırsat vermeyeceğiz.”

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

Şubat 1923

Ulu Önder, 1 Şubat 1923'te Ankara'da bulunan İcra Vekilleri Heyeti Başkanı Rauf Bey'e, Lozan Konferansı'yla ilgili şu telgrafı çeker:

“Konferansın kesilmesi halinde askeri harekâta başlanıp başlanamayacağı meselesini şu suretle değerlendiriyorum: Fevzi ve Karabekir Paşalar bu görüşüme iştirak ediyorlar. Konferans iki şekilde tatil edilebilir:

I. Düşmanlar ‘kısa’ bir proje teklif ederler ve bunu reddettiğimiz takdirde konferansın son bulacağını bildirirler.

II. Düşmanlar yine bize bir proje verirler ve bizden karşı bir proje beklemediklerini hissettirirler. Bu halde konferans tatil edilmiş, ertelenmiş olur. Birinci ihtimale göre askeri harekâta girmek tabii

ve elzemdir ve o yolda hareket edilecektir. İkinci hale göre askeri harekâta başlama meselesi ‘tahammül’ manasını ihtiva eder. Düşmanlarımızın mesuliyeti bize yüklemek için bu şıkkı seçmeleri galip, ziyadesiyle. Buna karşı alınacak karar vaziyetin biraz daha gelişmesine bağlıdır. Bir üçüncü şık daha vardır. Konferans şu veya bu şekilde tatil edilip de İngilizler 16 Mart hadisesine benzer bir vaziyet ortaya çıkarırlarsa, bu da mühim bir harp sebebi olur. İsmet Paşa’nın haricte kalmaması pek mühim ve lazım olduğundan, bütün bu ihtimaller tafsilatlı olarak kendisine bildirilmeli ve askeri harekâta başlamazdan evvel diplomatik bir vesile ile ayrılmasını ve dönmesini temin edecek sebepler ve vasıtalar şimdiden hazırlanmalıdır.”

Sevgili okurlar, Lozan Konferansı’nda İngilizler ile Musul meselesi yüzünden gergin geçen görüşmelerin sonucuna göre Atatürk tekrar savaşmayı göze almıştı. İngilizler ise iki yıl geçmeden bölücü ve gerici piyonlarını kullanarak yeni kurulan Türkiye’de bir iç savaş ortamı oluşturdu. Konferansta karara bağlanamayan ve çözümünü ileri bir tarihe ertelenen Musul meselesi İngilizler tarafından 6 Ağustos 1924’te Türkiye’ye danışılmadan, tek taraflı olarak Milletler Cemiyetine götürüldü. Ertesi gün Hakkâri bölgesindeki Nesturiler Türkiye’ye karşı ayaklandırıldı. Halifeliğin kaldırılmasından yaklaşık bir yıl son-

“İzmir, kırk beş asırlık bir ecdat yurdudur. (...) İzmir, aynı zamanda coğrafi mevkii itibarıyla, iktisadi ve siyasi bakımlardan da çok büyük ehemmiyet taşımaktadır.”

ra, 13 Şubat 1925’te de “din elden gidiyor” bahanesiyle Doğu Anadolu’da çıkartılan Şeyh Sait İsyanı ile Cumhuriyet, beka derdine düşürülerek Musul meselesinin çözümünden iyice uzaklaştırıldı. 1937’de yine İngiliz parmağıyla çıkarılan Dersim İsyanları da Şeyh Sait ihanetinin devamı olacaktı.

2 Şubat 1923’te İzmir’de halkla

sohbet ederken Atatürk, “İzmir, kırk beş asırlık bir ecdat yurdudur. Bu kadar derin bir tarihe sahip olan İzmir, aynı zamanda coğrafi mevkii itibarıyla, iktisadi ve siyasi bakımlardan da çok büyük ehemmiyet taşımaktadır.” tespitinde bulunur. O zaman için değil Türkiye’de, dünyada sayılı us, İzmir’in, Batı Anadolu’nun ve hatta tüm Anadolu’nun tarihi öneminin farkındadır. Gü-

nümüz uygarlığının Anadolu temelli olduğunu ve hatta bu temelin harcının Türk ve Türkçe kökenli olduğunu bugün artık bilimsel bir kesinlikle biliyoruz. Yani Ulu Önder “İzmir, kırk beş asırlık bir ecdat yurdudur” derken; Anadolu Luuvilerin, Hititlerin ve Hurrilerin

Türk tarihinin ve dilinin bir parçası olduğunu ve bizlerin de tarihimizi buralara dayandırmamız gerektiğini vurgular. Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi bu konuları araştırmak için kurulur. Ne yazık ki Atatürk’ün ölümünden sonra karşı devrimin sağlıklı-sollu ezdiği kurumlar oldular.

17 Şubat 1923’te düzenlenen İzmir İktisat Kongresi’nde, Atatürk bütün gerçekçiliğiyle şunları söyler:

“Hayat demek ekonomi demektir. Öncelikle ekonomiye önem vermek lazımdır. Ekonomide faydalı olabilmek için ise teoriler ve kavramlar ile vakit geçirecek zamanımız kalmamıştır.”

“Ekonomiye, birinci derece önem vermek zorundayız. Kılıçla zafer kazananlar, sabanla zafer kazananlara mağlup olmaya ve sonuçta yerlerini onlara vermeye mecburdur. Ekonomi her şey demektir... İnsan varlığı için ne gerekliyse onların hepsi demektir. Ziraat demektir, ticaret demektir, çalışma demektir... Kurtuluş ve bağımsızlık için yaptığımız savaşı tamamlamak ve Tan-

rı’nın milletimize doğuştan verdiği yetenek ve kabiliyeti en yüksek derecede geliştirmek ve memleketimize bağısladığı bütün kuvvet ve servet kaynaklarından en iyi biçimde faydalanarak zayıflığımızın sebeplerini yok etmek için, bundan böyle hiçbir fırsat ve zaman ziyan etmeyerek çalışma-

ya mecburuz. Hayat demek ekonomi demektir. Öncelikle ekonomiye önem vermek lazımdır. Ekonomide faydalı olabilmek için ise teoriler ve kavramlar ile vakit geçirecek zamanımız kalmamıştır.”

Ulu Önder’e göre perişan durumda bulunan ulusun göncencini arttırmak için yatırımları hızlandırmak, sanayileşmek, üretmek, çalışmak ve ekonomik olarak bağımsız olabilmek önemliydi.

Yatırım yaparken harcamalar ve kaynaklar arasında dengeyi gözeterek enflasyondan kaçınmaya çalışılmıyordu. Yeni para basarak yatırım yapmak engellenmiyordu. Atatürk bunu başarmıştı. 15 yılda, yıllık %4-6 oranında reel büyümeye rağmen enflasyon olmadı ve bütçe fazlası verildi.

Atatürk döneminde, sayısız kurum, kuruluş ve firmanın yanında 11 yılda 19 fabrika açıldı, 7 milli banka kuruldu. Bu kuruluşların en çarpıcı ve önemli örneklerinden bir tanesi Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası'ydı. Atatürk'ün hayallerinden biri olan "Sosyal Fabrika" uygulamasının ilki ve Sümerbank'ın kurduğu ilk basma fabrikasıydı. Bu sadece üreten değil

Atatürk döneminde, sayısız kurum, kuruluş ve firmanın yanında 11 yılda 19 fabrika açıldı, 7 milli banka kuruldu.

aynı zamanda içinde ar-ge bölümü ile eğitim veren bir okul, sanat ve spor imkân ve tesisleriyle bir kültür alanı, yaşayan bir kampüstü.

Türk-Sovyet işbirliğiyle yapılan fabrikanın makine parkı ve gerekli araç gereçleri Sovyetler Birliği'nden narenciye karşılığında

Nazilli Sümerbank Fabrikası

getirildi ve kuruluşundan sonra işçi eğitmek için 120 Sovyet usta ve mühendis işe alındı. Buna rağmen Cumhuriyet'in genç mühendisleri devrimimize özel, sosyalist ülkelerde bile olmayan eşsiz bir sosyo-kültürel eser ortaya çıkardılar. Fabrikada balolar ve partiler düzenlenmiş, 700 kişilik bir sinema salonu açıldı, halkevi kuruldu (Sümer Halkevi), hamam hizmet vermeye başladı. Çalışanlardan bir müzik korosu oluşturuldu, fabrikanın ressamı vardı ve bir spor kulübü kuruldu (Sümer Spor). Kulüp futbol, basketbol, atletizm, voleybol, bisiklet, güreş, yüzme, boks branşlarında faaliyet gösterdi ve bu branşlar için tesisler inşa edildi.

Kendi elektrik ve su ihtiyacını bünyesindeki santraller ile karşılayan Nazilli Basma Fabrikası'nda işçi hakları da çok önemliydi. Dev bir Anadolu projesinin ilk adımı olan bu ulu çınar yıllarca bilinçsizce budandı ve sonunda 14 Kasım 2002'de Özelleştirme İdaresi tarafından belselsiz olarak bir üniversiteye devredildi.

Çalışanlarına en yüksek standartlarda bir ortam sunan bu fabrikalardan, Ulu Önder Anadolu'nun her köşesine yapmayı planlıyordu. Diğer bir hayali olan ve daha sonra Köy Enstitülerine dönüşecek olan eğitim atılımı ile kol kola bu tesisler Anadolu insanının gelişimini ve refahını temin edeceklerdi. Her bir Anadolu kenti, kasabası, köyü kendi kendine yetebilecek, üretecek ve böylece büyük şehirlere göçün

önüne geçilecek ve toprak reformu yolunda bir başka önemli adım daha atılmış olacaktı.

Cumhuriyetin yüzüncü yılına girerken ulusa ait olan ve bin bir zorluklarla hayat geçirilen bu kuruluşların neredeyse tamamı talan edildi ve özelleştirme bahanesiyle tümü peşkeş çekildi.

Atatürk 20 Şubat 1923'te Le Temps muhabeirine şu beyanattı verir:

"Bağımsızlığımız için yaptığımız mücadelenin müşkül zamanlarında yeni Türkiye'nin, her ne şekilde ve nam altında olursa olsun kapitülasyonların devamını asla kabul etmeyeceğini daima söyledim..."

Fransa, hükümetimizi, hürriyetimizi (Lozan Konferansı sürerken) kayıt altına alan şartları bize kabul ettirmek için ısrar ettiği takdirde, onun bu hareket hattına dostane gözüyle bakmayacağız..."

Türkiye'nin yegâne kaygısı tam hürriyettir."

Lozan Konferansı'nın 4 Şubat'ta kesilmesinin temel sebeplerinden birisi de kapitülasyonların kaldırılması konusunda tarafların anlaşamamasıydı. Ekonomik bağımsızlığı bu kadar önemseyen Atatürk'ün hakka yürüyüşünden hemen sonra Türkiye kademe kademe dış sermayeye bağımlı hale getirildi. Sonra da ulus, tarihin görmediği bir soyguna uğradı ve bu soygun ne yazık ki bugün hala organize bir şekilde devam ediyor... •

omerdedeoglu@butundunya.com.tr

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Medeni Kanun'un 97. Yılı

Atatürk devriminin toplumun temeli olan ailenin demokratikleşmesi, çağdaş aile yapısı, kadın erkek eşitliği konularında laik hukuk temeline dayalı en köklü adımı 17 Şubat 1926'da kabul edilen Medeni Kanun'dur.

Öncesi:

Medeni Kanun'dan önce Osmanlı İmparatorluğu'nda aile hukuku, miras hukuku, eşya hukuku konularında 1868-1876 yılları

arasında hazırlanan İslam hukukuna (fıkıh) dayalı Mecelle yürürlükte idi. Ancak 1851 maddeli Mecelle'nin sadece 300 maddesi o günün ihtiyaçlarına cevap veriyordu. »

Atatürk'ün önderliğinde laiklik ilkesine dayalı yeni ve çağdaş bir devlet kurulduğuna göre bu devletin temeli olan hukuk sisteminin çağdaş uygarlığa uygun hale getirilmesi (hukuk devrimi) zorunlu idi.

Hukuk devriminin yapılabilmesi için;

1. Çağdaş mahkemelerin kurulması,
2. Çağdaş kanunların yapılması,
3. Bu kanunları uygulayacak çağdaş hukukçuların yetiştirilmesi-ne ihtiyaç vardı.

1924 yılında şerîye mahkemeleri kaldırılarak ilk adım atıldı.

1925 yılında yeni hukukçular yetiştirmek amacıyla Ankara Hukuk Mektebi açıldı.

Çağdaş kanunların alınması için Avrupa ülkelerinin kanunları incelendi. 1925 yılında Bakanlar Kurulu'na medeni hukuk alanına giren konularda İsviçre Medeni Kanunu'nun esas alınmasına karar verildi. Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un öncülüğünde hazırlanan Türk Medeni Kanunu 17 Şubat 1926'da oybirliği ile kabul edilerek yürürlüğe girdi.

Gereke.

Adliye vekili Mahmut Esat Bozkurt tarafından yazılan Medeni Kanun'un gerekçesi (Türk Kanun-u Medenisi Esbab-ı Mucibe Layihası) devrim tarihimizin önemli belgelerinden birisidir ve bir laiklik manifestosu niteliğindedir.

Gereke'de yer alan başlıca hu-

suslar özet olarak ve günümüz Türkçesi ile şöyledir:

Mecelle'nin temeli dindir. Hâlbuki insan hayatı her gün hatta her an esaslı değişimlerle karşı karşıyadır. Kanunları dine dayalı devletler kısa bir zaman sonra memleketin ve milletin ihtiyaçlarını karşılayamazlar.

Dinler değişmez hükümler ifade eder. Oysa hayat yürür, ihtiyaçlar süratle değişir. Din kanunları mutlak ilerleyen hayatın karşısında şekilden ve ölü kelimelerden fazla bir kıymet ifade etmez.

Çağdaş uygarlığa bağlı devletlerin ayırt edici özellikleri din ile dünyayı ayrı görmektir.

Esaslarını dinlerden alan kanunlar, uygulanmakta oldukları toplumları oldukları ilkel devirlere bağlar ve ilerlemeye engel olurlar.

Dinlerin sadece bir vicdan işi olarak kalması medeniyetin esaslarından. Çağdaş uygarlığa bağlı devletlerin ayırt edici özellikleri din ile dünyayı ayrı görmektir.

Milli toplum hayatının düzenleyicisi olan bir medeni kanundan Türkiye Cumhuriyeti'nin yoksun kalması ne yüzyılımızın uygarlığının gerekleri ile ne de Türk devriminin gerektirdiği kavramla uzlaşır.

Uygar bir ülkenin gelişmiş bir kanununun Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulama olanağı bulamayacağı görüşü kabul edilemez. Türk milleti çağdaş uygarlığı kendisine değil, kendisini çağdaş uygarlığa uydurmak zorundadır.

İsviçre'den alınan Medeni Kanun'un Türkiye için uygulanabilir olmadığını iddia etmek Türk milletinin uygarlık yeteneği olmadığını iddia etmek demektir.

İsviçre'den alınan Medeni Kanun'un Türkiye için uygulanabilir olmadığını iddia etmek Türk milletinin uygarlık yeteneği olmadığını iddia etmek demektir.

Medeni Kanun Ne Getirdi?

- Erkek olsun kadın olsun her yurttaşa eşini seçmek özgürlüğü tanındı, böylece aile, karı ile kocanın gerçek arkadaşlığı ve kararlarda ortaklığı üzerine dayandırıldı.
- Kadına kocasının tek karısı olma hakkını getirdi.
- Kadına boşanmayı isteme hakkını tanıdı.
- Boşanmayı erkeğin "boş ol" demesi yerine hakim kararına bağladı.

• Evlenme yaşını evlenmeye elverişli biyolojik ve ruhsal gelişme çağına uygun bir düzeye saptadı.

• Kadını ev dışında meslek yapmak hakkına kavuşturdu.

• Miras hakkı ve çocuklar üzerindeki velilik hakkı bakımından kadını erkekle eşit düzeye yükseltti.

• Evlenmenin devletin resmi görevlisi tarafından ve herkese açık nikah ile yapılmasını zorunlu kıldı,

• Kadının isteği dışında evlendirilmesini önledi.

Aile kurumunu böylece eşlerin dinsel inancından bağımsız, laik bir niteliğe kavuşturdu.

Değerlendirme.

Türkiye, Medeni Kanun ile toplumun temeli olan aileyi laik ve demokratik bir yapıya kavuşturarak çağdaş uygarlık yolunda az gelişmiş ülkelere örnek önemli bir atılım yapmıştır. Kanun çağdaş demokrasinin vazgeçilmezi olan kadın-erkek eşitliğini getirmiştir. Bu fitrattan gelen bir eşitlik değil, hukuk karşısındaki eşitliktir.

Medeni Kanun'la dinsel hukuktan laik hukuka geçerek devrimin temeli olan laiklikte de önemli bir aşama kaydedilmiştir. Medeni Kanun'a titizlikle sahip çıkmak ve aykırı uygulamalara son vermek insan haklarına saygılı, demokratik, laik, hukuk devleti olmanın gereğidir.

Medeni Kanun'un kabulü her 17 Şubat'ta hatırlanmalı ve kutlanmalıdır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Gaflet ve Dalalet ve Hatta Hıyanet (5)

Yazı dizimizin ilk bölümünden itibaren Mustafa Kemal' in Çanakkale sonrası nasıl ve nerede paşalık rütbesine eriştiğini, Bitlis, Muş, Van, Siirt, Bingöl ve Çapakçur dahil olmak üzere tüm bölgeyi Ruslardan söküüp alarak düşmanı Kars' a kadar nasıl kovaladığını anlatmıştık. Rus ordusu panik halinde dağılık olarak kaçarken de Bağdat' ın düşmesi ve Mustafa Kemal' in İstanbul' a davet edilmesiyle beraber, Osmanlı siyasetine yön veren Enver, Talat ve Cemal Paşa üçlüsünün akıllara durgunluk veren kararlarını irdeledik. Alman komutasında Türk ordusunu Bağdat ve Kudüs' e sürerek tekrar fetih hayalleri kuran Enver Paşa' ya karşı çıkarak bunun bir intihar olacağını söyleyen tek kişi Mustafa Kemal Paşa' ydı. Onu bu fikrinden Almanların döndürebileceğini düşünen Enver Paşa' nın, Mustafa Kemal' i velihaht Vahdettin ile Almanya' ya göndermesi de bu yüzdendi. Bu seyahat ile ilgili anıları geçen yazı dizimizde anlatmıştık.

Seyahat artık sona ermek üzere-
dir. Mustafa Kemal Paşa Vah-
dettin' e olan bitenleri anlatmakta,
ona nasıl davranması ve neler sor-

ması gerektiği konusunda telkin-
lerde bulunmakta, Vahdettin de bu
tavsiyeleri dinlemekteydi.

Gezi sırasında, Atatürk' ün hâl

ve hareketlerini inceleyen, Vahdettin ve heyet üzerindeki ağırlığını gören bir Alman Kolordu Komutanı oldukça meraklanır.

Kimdir bu keskin bakışlı subay?

Alman Kolordu Komutanı Atatürk'e yaklaşır ve "Siz *Veliht*'in yaveri misiniz?" diye sorar.

"Hayır!" der çakmak gözlü.

"O halde, ne münasebetle refakatte bulunuyorsunuz?"

Gayet kendinden emin bir şekilde "Böyle bir vazife aldığım için." der.

Alman komutan daha da meraklanmıştı, "Askeri vaziyetlerden çok iyi anlıyorsunuz. Türkiye'de herhangi bir kuvvete kumanda ettiniz mi?"

Atatürk'ün Türkiye'de tümen, kolordu ve ordu komutanlıklarında bulunan ve Çanakkale'nin efsane komutanı olduğunu öğrenen Alman Generali hayretler içinde kalır, utlanır. "Affedersiniz;" der, "biz şimdiye kadar size yanlış hitap ediyormuşuz. Siz Ekselans'ınız!"

Alsas'ta Vali'nin evine yemeğe davet edilirler. Vahdettin ile Vali bir masada oturup konuşurlarken Vali, Vahdettin'e Ermeniler ile ilgili bir soru sorar. Vahdettin bazı cevaplar verdikten sonra Atatürk'ü yanına çağırarak Valiye "Cephelerde bulunmuş, memleketi tanıyan bir kumandan yanımdadır; isterseniz onu da dinleyiniz!" der.

Vali konuşmaya başlar. Atatürk

hayretler içerisindeydi çünkü Vali, düşmanla birlik olarak en başta da kendilerine katılmayan soydaşlarına zulmeden, sivilleri öldüren katliamlar yapan, vatandaşı oldukları devlete baş kaldıran ve sivilleri, çocuk çocuk demeden katleden Ermeni çeteleri övmüş, Ermenilere karşı yapılan tecavüz ve kötülükleri anlatmaya koyulmuştur.

Mustafa Kemal Paşa: "Türkiye'nin Veliht'i ile Almanya'nın önemli bir bölgesinde kıymetli olduğuna şüphe etmediğim bir valinin bulabildiği söyleşi konusu beni hayrete düşürdü"

Atatürk sinirlenir, Almanya'nın misafiri olan dost ve mütefrik bir devletin yarın padişah olacak Veliht ve heyetine bunları anlatan Vali'nin sözünü keser ve "Türkiye'nin Veliht'i ile Almanya'nın önemli bir bölgesinde kıymetli olduğuna şüphe etmediğim bir valinin bulabildiği söyleşi konusu beni hayrete düşürdü" der. "Öncelikle şunu anlamak istiyorum, mütefikiniz olan ve bu birliktelik uğrunda maddi ve manevi durumunu mahveden Türkiye'ye karşı, tarihin bilmem hangi devrinde var olduğunu iddia eden ve bu iddiayı ihya etmek için dünyayı iğfale çalışan Ermeniler lehine konuş-

mak fikri size nereden geliyor? Vali Hazretleri, biz, cephelelerde dolaşan bir heyetiz, buraya Ermeni meselesini konuşmak için değil, fakat müttetikimiz olan ve kendisine güvendiğimiz Alman ordusunun gerçek durumunu anlamaya geldik, anladık, yeteri kadar anlamış olarak ülkemize dönüyoruz.”

Vali'nin sesi kesilmiştir. Başka bir şey söylemeye de cesaret edemez, konu kapanır. Paşa Vali'ye haddini gayet diplomatik bir şekilde bildirmiştir.

Bu tatsızlığın peşinden, program dahilinde, o zamanların en meşhur fabrikası olan Krupp gezilecektir. Gezi sonrası fabrika sahibinin muhteşem şatosunda bir akşam yemeğine davet edilirler. Nihayet Berlin'e dönülür ve İmparator'un misafiri olarak Adlon Oteli'nde ağırlanırlar. Vahdettin, burada basın toplantıları düzenler. Atatürk'ün gezi boyunca kendisine telkin ettiği fikirlerden ilham alarak konuşur. Bu, Atatürk'ü sevindirir. Bir toplantı sonunda yalnız kaldıklarında Vahdettin'e yaklaşıp ve *“Osmanlı tarihini bilirsiniz, bu tarihin bir takım safhaları vardır ki, sizi korku ve endişeye sevkeder, ve bunda haklısınız. Ben size bir şey söyleyeceğim, o nispette hayatımı size teşrik edeceğim (sizin hayatınızla birleştireceğim); memnun olur musunuz?”*

Vahdettin'in biraz da şaşırıp *“Söleyiniz!”* demesi üzerine eder.

“Henüz padişah değilsiniz, fakat

Almanya'da gördünüz ki, imparator, veliaht ve prensler hep bir iş üzerindedir. Neden siz bütün işlerden uzak kalasınız?”

“Ne yapabilirim?”

“İstanbul'a gider gitmez bir ordu kumandanlığı isteyiniz. Ben sizin kurmay başkanınız olurum.”

“Hangi ordunun kumandanlığını?”

“Beşinci ordunun kumandanlığını.”

“Bu kumandanlığı bana vermezler ki.

“Siz isteyiniz.”

“İstanbul'a gittiğimiz zaman düşüñürüz.”

Veliâht
Vahdettin

Cesareti yoktur.

Vahdettin orta okul mezunudur, Rüştiye mezunudur. Son derece zayıf ve bilgisizdir, bir Osmanlı şehzadesi olamayacak niteliktedir.

Atatürk onun sormaya bile

çekindiği komutanlık için, “*Ben ister, alırım ancak beni Kurmay Başkanı olarak alınız.*” der ama Vahdettin’in bunu düşünmeye bile cesareti yoktur. Ayrıca herkesin bilmesi gereken önemli bir konu daha vardır.

Bu konuşmalar yapırlen Atatürk paşalık makamındadır. Oysa kurmay başkanlarının rütbeleri albaydır. Yani ülke için plan yapan, devamlı bir çıkış yolu arayan Atatürk’ün gözü rütbede filan değildir.

Almanya seyahati, Osmanlı Hanedanı ile ilk yakın teması olduğu için Atatürk’ün yaşamında önemli bir yer tutar. Seyahat 1917 yılının son günleriyle 1918 Ocak ayının ilk günlerini kapsar. O günlerde artık ABD de Almanya aleyhine harbe girmiştir. Rusya’nın harpten çekilmesine rağmen Alman zaferi artık bir hayaldir. Atatürk, bunun idraki içindedir. Bağdat, Kudüs düşmüştür. İngilizler Filistin’de taarruz hazırlığındadırlar. Bu durumda Atatürk’e göre uygulanacak strateji, elde kalan kuvvetleri süratle Toroslara doğru çekerek son gücümüzle Anadolu topraklarını savunmaktır. Atatürk yol boyunca bu fikri Velihaht’a işlemeyle çalışır.

İstanbul’a dönerler ancak çok hastadır. Bir türlü vakit ayırıp tedavi olamadığı böbreklerindeki ağrıları artık dayanılmaz bir hal almıştır. Doktorların ısrarı üzerine tedavi için Avusturya’ya gider. Kısa bir süre tedavi gördükten sonra da profesörün tavsiyesi üzerine Karlsbad’a geçer. Tedavi süresince de elbette rahat

durmaz. Çalışır, notlar alır, dünya gazete ve dergilerini takip eder, okur ve Almanca dersi almaya devam eder.

Tedavisi devam ederken 4 Temmuz 1918 tarihinde bazı dostları onu ziyarete gelir ve Padişah’ın öldüğünü, Vahdettin’in tahta çıktığı haberini verirler ve “*Allah cümleye ve yeni Padişah’a ömür versin.*” derler. Gerisini Mustafa Kemal Paşa’dan dinleyelim.

“Ben bu haber karşısında biraz gayritabii bir hal almış olacağım ki, misafirlerimin dikkatini çekmişim. Üzülmüş müydüm, memnun mu olmuşum, pek ayıramıyorum.”

Gerçek şuydu ki, ne ölen Padişah’a acımışım, ne de yeni Padişah’ın ömrünün uzun veya kısa olmasıyla ilgiliydim. Acaba üzüntünün sebebi bu değişiklik sırasında İstanbul’da bulunamamak mıydı? Buna dair de kesin bir fikir söyleyemem. Yalnız bir durgunluk geçirdiğimi hatırlarım.”

Paşa, Vahdettin’e kutlama mesajı gönderir ve hemen cevap gelir. Ardından da başlayaver olan İzzet Paşa, Cevat Abbas ile Paşa’ya haber gönderir. “*Derhal İstanbul’a geliniz!*”

Sıkıntılı bir yolculuk sonrası, tedavisini yine yarıda bırakarak İstanbul’a dönen Sarı Paşa, Pera Palas’ta Başyaver İzzet Paşa’yla buluşur. Son seyahatte, Mustafa Kemal’in Vahdettin’e yakınlığı sebebiyle, İzzet Paşa Mustafa Kemal’in Padişah’ı ziyaret ederek telkinlerine

devam etmesinin, muhtemelen yeni bir görev almasının ül- ke için faydalı ola- cağı şeklinde görüş bildirince, Musta- fa Kemal “*Tamam.*” der. Görüşme talebi- ne hemen cevap gelir ve Sarı Paşa huzura çıkar.

Olan biteni, yine Mustafa Kemal’den dinleyelim.

“*Seyahat arka- daşım Veliiaht Vah- dettin’le birkaç ay ayrıldıktan sonra, ye- ni Padişah Vahdet- tin’in salonuna Naci Paşa’yla beraber gir- dim. Bu andaki duy- gularımı şöyle izah edebilirim. Tahta oturmadan önce çok şeyleri açık görüştüğümüz ve*

Mustafa Kemal Paşa:

“Hemen Başkomutanlığı bizzat üzerinize alınız; kendinize vekil değil, bir kurmay başkanı tayin ediniz.”

benim bütün düşüncelerimi benim- seyen, karşılıklar veren bu zat, aca- ba hükümdar olduktan sonra benim aynı tarzda görüşmekliğime müsa- ade eder ve aynı karşılıklarda bu- lunur mu? Bunda tereddütlüydüm. İşte Padişah Vahdettin ile bu tere- düt içinde karşı karşıya geldik.”

Padişah, Paşa’ya çok yakın dav- ranır, onu ümitlendirecek kadar ilti- fatlarda bulunur, sigara ikram eder hatta sigarasını yakar. Böyle olunca da Mustafa Kemal uygun bir şekil- de kendisini tebrik eder ve çok kri- tik bir zamanda hükümdar olduğunu söyler.

“*Seyahatimiz esnasında bü- tün fikirlerimi çok açık lisanla*

İzzet Paşa (Ahmet İzzet Furgaç)

söylemiştim. Bu dakikada böyle görüşmekliğime müsaade buyrulur mu?”

Padişah, “Hay, hay; bekliyorum.” der.

“Uzun bir değerlendirme esas nokta şu idi. Hemen Başkomutanlığı bizzat üzerinize alınız; kendinize vekil değil, bir kurmay başkanı tayin ediniz. Her şeyden önce orduya sahip ve hakim olmak lazımdır. Ancak ondan sonra düşünebilecek uygun kararlar tatbik olunabilir.”

Padişah ilk görüşmelerinde olduğu gibi gözlerini kapatıp susar. Sonra da “Sizin gibi düşünen başka komutanlar var mıdır?” diye sorar.

“Vardır.” der Mustafa Kemal.

“Düşünelim.” diyerek yine suskunluğa bürünür. Bu da zaten görüşme sona erdi anlamına gelmektedir.

A radan beş gün geçer ve Padişah Mustafa Kemal’i tekrar ancak bu sefer İzzet Paşa’yla beraber huzura çağırır. Paşa bu daveti, “Padişah herhalde aynı fikir ve görüş üzerinde ikimizi birden dinlemek arzusunda” diye düşünür ve huzura çıkarılır.

Çıkılır ama bu sefer Paşa’nın karşısında son derece temkinli ve sadece suya sabuna dokunmadan genel konularda konuşan bir Padişah vardır. Saçma sapan, hiçbir sonuca varmayan görüşme öylece sona ermiştir.

Mustafa Kemal huzursuzdur, olanlara bir anlam veremez. Bu sefer yalnız olarak, kendisi bir görüşme talep eder ve Sultan ile bir kez daha

buluşulur. (Bu görüşmenin tam tarihi tespit edilememiştir. Kaynakçalı Atatürk günlüğünde üç görüşme tarihi yazılıdır. Toplam dört görüşme olduğundan ve dördüncü görüşme Halep’e gitmeden yani 16 Ağustos öncesi olduğundan bu görüşmenin tarihi 10 ile 15 Ağustos arası olmalıdır.)

Paşa ilk görüşmede olduğu gibi doğrudan konuya girer ve konuşmaya başlar. Karşısında yine gözlerini kapatıp susan bir Sultan vardır. Sultan bir an Paşa’ya bakar ve “Paşa, ben her şeyden önce İstanbul halkını doyurmak mecburiyetindeyim. Bunu temin etmedikçe alınacak her tedbir isabetsiz olur.” der.

Bunu duyunca Mustafa Kemal Paşa’nın içinde fırtınalar kopar, hatıralarında karşısında tilki gibi bir entrikacı olduğundan şüphesi olmadığını söyler ancak sakın bir şekilde fikrini söylemekten de geri duramaz.

“Çok doğru düşünüyorsunuz, fakat İstanbul halkını doyurmak için alınması lazım gelen tedbir ve teşebbüsler, Za’ı Şahane’nizi bütün memleketi kurtarmak için alınması lazım gelen zorunlu ve ivedi tedbirlere başvurmaktan alıkoymaz. Tüm ülkenin selametini temin edecek mesai, ancak makinenin bütünüünün işlemesiyle temin olur ve bütün işlemedikçe bu makineden bir parça verim dahi almak mümkün olmaz. Söylediklerimin doğruluğuna inanıyorum. Belki Za’ı Şahane-rince ileri gidildiği buyrulur ancak

Sultan Vahdettin: **“Ben icabeden şeyleri Talat ve Enver Paşa Hazretleriyle görüşüm.”**

bildirmeye mecburum ki, yeni Padişah'ın kuvvet noktası önce kuvvete sahip olmak olmalıdır. Kuvvet; devleti, milleti, ve bütün müttfikleri savunan kuvvet başkasının elinde bulundukça, sizin padişahlığınız dahi sözde olmaktan kurtulamaz.”

Bütün bunları söyledikten sonra Padişah'tan gelen cevap her şeyin sonu ya da aslında, her şeyin

başlangıcıdır.

“Ben icabeden şeyleri Talat ve Enver Paşa Hazretleriyle görüşüm.”

Sarı Paşa bu andan itibaren boşa nefes tükettiğini anlamıştır. İzin isteyerek ayağa kalkarken aklından geçenleri şöyle dile getirir. *“Bunları söyleyen zat daha birkaç ay önce, Veliiahtlığında Talat ve Enver Paşa'lardan nefret ettiğini anlatan ve bu adam-*

ların, memleketi mahvolmaktan başka bir sonuca vardırması mümkün olmayan teşebbüslerini tenkit eden Vahdettin'di. Şimdi Padişah ve Halife Vahdettin bu kişilerle görüşmüş, memleketin selameti için icabeden tedbirleri almış bulunuyor.”

Saray'dan ayrılıp Pera Palas'a doğru yola çıkan Sarı Paşa için artık her şey yeniden başlamıştır! •

kayaboztepe@butundunya.com.tr

“Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmalıyım. Bu sebeple millî bağımsızlık bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menfaatleri icap ettiği takdirde, insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet gereği olan dostluk, siyaset münasebetlerini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan sarfınazar edinceye kadar amansız düşmanıyım.”

Mustafa Kemal Atatürk (23.4.1921)

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Kapela (İta.)

- a-Süslü kadın
- b-Şapka
- c-Fiyaka
- d-İrade kaybı

2- Eveye (Fr.)

- a-Araba dingili
- b-Gelin saçı
- c-Bulaşık teknesi
- d-Çekme zinciri

3- Dekan (Alm.)

- a-Sorumlu öğretim üyesi
- b-Teknik yönetmen
- c-Çalıştırıcı
- d-Sanatla uğraşan

4- Matris (Fr.)

- a-Işıkli dönence
- b-Gece kulübü
- c-Yapmacık
- d-Elektronik devre

5- Adapte (Fr.)

- a-Uyarlama
- b-Elektrik akımı
- c-Roman türü
- d-Aldatma

6- Kapuska (Rus.)

- a-Rus müziği
- b-Lahana yemeği
- c-Telli Saz
- d-İçerik

7- Metropol (Fr.)

- a-Sergi yeri
- b-Gezegen
- c-Kargaşa
- d-Anakent

8- Barça (İta.)

- a-Acılı sos
- b-Yumuşak sünger
- c-Yelkenli yük gemisi
- d-Bir balık

9- Monoton (Fr.)

- a-Tekdüze
- b-Uykusuzluk
- c-Metal nişan
- d-Aldatma

10- Oryantal (Fr.)

- a-Masal diyarı
- b-Baş dönmesi
- c-Yayılarak oturmak
- d-Göbek dansı

11- Sosyal (Fr.)

- a-Destansı öykü
- b-Toplumsal, içtimai
- c-Dayanısız algılama
- d-Tutkulu

12- Antoloji (Fr.)

- a-Süs eşyası
- b-Sert içki
- c- renk körlüğü
- d-Seçme kitap

13- Kobay (Fr.)

- a-Deney hayvanı
- b-Kas hastalığı
- c-Deniz anası
- d-Yenilen bir ot

14- Paçavra (Rum.)

- a-Ayarsız
- b-Katı bir element
- c-Eski kumaş parçası
- d-Boş oturmak

15- Soket (Fr.)

- a-Uzay aracı
- b-Kısa çorap
- c-Uzun sopa
- d-Kaldıraç

(Fr.) Fransızca, (Rus.) Rusca, (İta.) İtalyanca, (Alm.) Almanca

Yanırdar:
151.
sayfada

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

11

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Bahriye Vekaleti İngiltere'ye Karşı

Kastamonu milletvekili Ali Rıza Bey'in "*kurmay başkanlığı Genelkurmay Başkanlığı'ndan, Milli Savunma Bakanlığı'ndan bağımsız bir Bahriye Vekaleti*" kurulması önerisi muhalif basın aracılığıyla kamuoyuna benimsetilip, Meclis'te milletvekilleri arasında çok yandaş bulunca; bu tasarıya "*kurmay başkanlığı Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı bir Bahriye Vekaleti*" tasarısıyla karşı çıkılarak, muhaliflerin donanmayı kendi etkileri altına alma çabası boşa çıkartılmıştı. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in Emekli Topçu Binbaşı İhsan

Bey'i Bahriye Vekili olarak ataması, muhaliflerin Bahriye Vekaleti aracılığıyla donanmada etkinlik kurmasının önüne geçmek içindi; yoksa o, Cumhuriyet Donanması kurmak gibi uzmanlık gerektiren bir çabayı, denizcilik ve donanma konusunda uzmanlığı bulunmayan İhsan Bey'den bekliyor değildi.

Cumhuriyet Donanması'nın kuruluş planları daha Bahriye Vekaleti kurulmadan önce 1923'te Başkumandan Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi (Çakmak), Başbakan İsmet (İnönü) ve Milli Savunma »

Bakani Kazım (Özalp) Paşalar tarafından Milli Savunma Bahriye Dairesi uzmanlarıyla birlikte hazırlanmış ve “Bahriye Siyaseti Programı” adını verdikleri bu program için 25 Mart 1924’te Bahriye Bütçesi’ne ödenek de konmuştu. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal’in Bahriye Vekili olarak atadığı İhsan Bey’den beklediği, donanmayı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası vs. siyasi muhaliflerin etkisinden korumaktı.

“Bağımsız Bahriye Vekaleti”

önerisi boşa çıkarılan Kastamonu milletvekili Ali Rıza Bey, Osmanlı döneminde 1914’te İngiltere Büyükelçiliğinde Deniz Ataşeliği gö-

revinde bulunmuş ve Rauf Bey’le (Orbay) birlikte Osmanlı Bahriye Nezareti’nin İngiliz Armstrong Vickers vs. şirketlere verdiği siparişleri takip etmişti. On yıl sonra 25.03.1924’te TBMM gizli oturumunda yaptığı uzun konuşmada İngiliz dostluğunu, İngiliz hayranlığını açıkça dile getiren Ali Rıza Bey, Yavuz’un onarımı için gereken havuzun da İngiliz Vickers şirketine sipariş edilmesini açıkça savunmuştu.

Ali Rıza Bey’in önerisi boşa çıkarılarak kurulan Bahriye Vekaleti, İngiliz şirketlerine sipariş vermiyordu. Deniz uçakları daha

Bahriye Vekaleti kurulmadan önce Fransa’dan alınmıştı. Denizaltılar Hollanda’daki bir Alman şirketine sipariş edilirken, Yavuz zırhlısının onarımı için gereken havuz da bir Fransız şirketine sipariş edilmişti. Dahası donanma için amiral Fnayher von Gagerm başkanlığında Alman eğitimler getirilmişti. (Fahri Engin, Günlük, s.III) Bahriye Vekaleti’nin önemli uygulamalarından biri de İngiltere Hükümetine karşı açtığı alacak ve tazminat davalarıydı.

Birinci Dünya Savaşı öncesi Osmanlı Bahriye Nezareti’nce İngiliz şirketlerine sipariş edilmiş olan Reşadiye ve Sultan Osman savaş gemilerinin parası 1914’te büyük ölçüde ödendiği halde, Osmanlı Devleti’nin İngiltere’ye

Cumhuriyet, 22.10.1926. Portre: Muhtelit hakim mahkemelerinde umumi Türk Ajanı Emin Ali Bey.

karşı Almanya ile gizli bir ittifak anlaşması imzaladığını haber alan İngiltere Donanma Bakanı Churchill, parası ödenmiş olan bu savaş gemilerinin teslimini durdurarak bunlara İngiltere Krallığı adına el koymuştu. Yıllar sonra yayımlanan World Crisis Aftermath kitabında Churchill: "İlk Türk dreadnotu Reşadiye 1914 Temmuz'da bitecekti; ikincisi de birkaç hafta sonra. (...) 28 Temmuz 1914'te Türk dreadnotlarının her ikisini de Kraliyet Donanması için istedim." diyordu. (a.g.e., s. 357)

1923'te Lozan Barış Konferansı'nda bu iki gemi için ödenen paraların, Osmanlı borçlarından düşülmesi kararlaştırılmıştı; ancak, Osmanlı Bahriye Nezareti'nin İngiltere'ye parasını ödemediği halde teslim edilmeyen başka siparişleri de vardı. İşte Cumhuriyet Hükümeti, kurduğu Bahriye Vekaleti aracılığıyla, Osmanlı Bahriye Nezareti'nin bu alacaklarını da dava edecek; Osmanlı Bahriye Nazırlığı yerine kurduğu Bahriye Vekaleti ile bu alacakların peşine düşecekti. (Bahriye Vekaleti kurmak, bu alacakların tahsilini için de gerekli görül-müş olabilir.)

22 Ekim 1926 günlü Cumhuriyet gazetesi Bahriye Vekaleti'nin İngiltere Hükümeti karşı açtığı davaları birinci sayfasından şöyle duyuruyordu:

**

Türk-İngiliz Muhtelit Mahkemesinde İngiliz Şirketleri Aleyhinde

Cumhuriyet, 15.12.1926. Bahriye Vekili İhsan Bey: "Bahriyemiz Usul ve fen dairesinde çalışıyor. Bu mesai neticesinde pek yakın bir atide sahillerimizi muhafazaya malik olacağız."

Bahriye Vekaleti Yedi, Seyri Sefain İdaresi Üç Dava İkame Ediyor.

Bahriye Vekaletinin Davaları

Türk-İngiliz muhtelit hakim mahkemesinde Bahriye Vekaleti tarafından İngiltere hükümeti aleyhine 7 dava ikame edilmiştir. bu davalar şunlardır:

1- Harbi umumi arifesinde, bahriye nezareti tarafından 'srgry' namındaki İngiliz kumpanyasına Thames ağzında Türk Harp gemilerine teslim edilmek üzere külliyyetli miktarda kömür sipariş edilmiş ve bedeline mahsuben de 3 bin İngiliz lirası verilmişti. Şimdi hükümetimiz, bu 3 bin liranın istirdadı ile

Sultan Osman I savaş gemisi yapım sırasında. (İngiltere tarafından el konulduktan sonra adı HMS Agincourt olarak değiştirildi.)

Reşadiye savaş gemisi. (İngiltere tarafından el koyulduktan sonra adı HMS Erin olarak değiştirildi.)

mahkemenin fark-ı fiyatı tekabül edecek derecede hükmedeceği tazminatın taht-ı hükme alınmasını talep etmektedir.

2- Hükümet, Armstrong Vickers İngiliz şirketine 1909 senesinde Mesudiye zırhlısı için cephane sandığı siparişi etmiştir. Şirket bu siparişi mukavele mucibince ihzar ve teslim edemeyeceği cihetle, Bahriye Vekaleti şirketin itasını deruhte ettiği 2 bin İngiliz lirası tazminatın ma'a faiz tahsilini talep etmektedir.

3- "Hriryv" İngiliz müessesesine 1914 senesinde Sultan Osman zırhlısı için torpil siparişi edilmiş ve bedeline mahsuben avans olarak 4550

Türk altını verilmiştir. Hükümetimiz bu paranın istirdadı ile ayrıca 20 bin Türk altını tazminat itasını dava etmektedir.

4- Yine "Hriryv" kumpanyasına 1914 senesinde Reşadiye zırhlısı için mühimmat siparişi olunmuş ve 100 bin Türk altını verilmiştir. Bahriye Vekaleti, bu meblağın ma'a faiz tahsili ile beraber fark-ı fiyatı ve tazminat olarak yarım milyon Türk li-

rası talep etmektedir.

5- İngiliz "Edwards ve Mahdumları" şirketine "Mesudiye" zırhlısı için mühimmat siparişi edilmiş ve avans olarak 15 bin Türk Altını verilmiştir. Bu mühimmatın teslim-i mekan olamadığı cihetle Bahriye Vekaleti 100 bin Türk lirası tazminat itası hakkında ikame-i dava etmiştir.

6- "Armstrong Vickers" İngiliz şirketine bazı sefain-i harbiye için top ve "Mecidiye" kruvazörü için torpil endahtına mahsus aletler siparişi edilmiş ve tamir edilmek üzere bazı kıymetli alet-i harbiye teslim olunmuştur. Bilahere İngiliz şirketi taahhüdünü ifa edemediğinden, hü-

Alman şirketine Hollanda'da yaptırılan İkinci İnönü denizaltısı. (Kaynak: <https://uskudar.biz/savunma-sanayii/operasyon-ivs-türk-denizaltıcılığı-1923-1935.html>)

kümetimiz teslim edilen alataın fiyat ...gaları olarak 7200 İngiliz lirasının tahsilini ve ayrıca teslimi mümkün olmayan siparişler için de tazminat itasını talep etmektedir.

7- İngiliz tabiyetinde bulunan "Dikran ve ..gas" kumpanyasına sipariş edilen bazı mühimmat noksan olarak teslimine binaen hükümetimizce 10 bin lira tazminat dava edilmiştir.

*

Deniz Harp Tarihçisi Em. Amiral Afif Büyüktuğrul, Cumhuriyet Donanması (1923-1960) adlı kitabında (DKK 1967, s.35) bu davaları özetle şöyle aktarıyor:

Bahriye Vekaleti'nin Açtığı Davalar:

"Birinci Dünya Harbi'nden evvel İngiltere'ye ismarlanan harp gemileri ve harp materyalı hakkında Türk Bahriyesi ile çeşitli İngiliz Şirketleri arada birkaç mukavele imzalanmıştı. İsmarlanan harp gemileri için altın olarak ödenen paralar, Lozan Andlaşması hükümlerine göre,

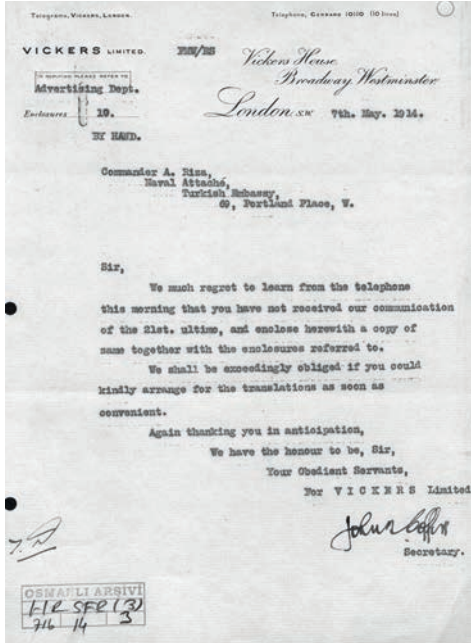
Osmanlı Harp borçlarına sayıldı. Lakin andlaşma hükümleri içine girmiyen İngiliz Şirketleri de, taahhüt ettikleri materyalı vermedikleri halde, almış oldukları paraları iade etmiyordu. **Bahriye Nezareti,**

mefsup olduğu için bunun yerine Bahriye Vekaleti 22 Ekim 1926'da Türk - İngiliz muhtelit mahkemesinde aşağıdaki yedi davayı açtı:

1. İsmarlanan Türk zırhlılarına kömür vermek üzere ödenen 3,000

Serhat Güvenç, "Osmanlıların Drednot Düşleri" Birinci Dünya Savaşına Giden Yolda Türkiye İş Bankası Kültür y. Haz. 2011.

Ali Rıza Bey'in İngiltere Büyükelçiliğinde Deniz Ataşesi iken Vickers şirketiyle yazışmalarından.

İngiliz Lirası;

2. Mesudiye gemisine cephane sandığı imali için ödenen 2,000 Türk Lirası;

3. Sultan Osman Zırhlısına torpido imal etmek için ödenen 20,000 Türk Lirası;

4. Reşadiye Zırhlısına ısmarlanan cephane bedeli olarak 500,000 Türk Lirası;

5. Mesudiye Zırhlısına ısmarlanan cephane bedeli olarak 100,000 Türk Lirası;

6. Mecidiye Kruvazörüne ısmarlanan topçu ateş aletleri bedeli olarak 7,200 Türk Lirası;

7. Deniz Kuvvetlerinin türlü gemilerine ısmarlanan cephane bedeli

olarak 10,000 Türk Lirası.

Davalar Mahkeme tarafından İngiliz Şirketlerinin lehine olarak neticelendi." ***

iki yıl süren Bahriye Vekilliği süresince İhsan Eryavuz'a yöneltilen sert eleştiriler, Bahriye Vekaleti'nden sipariş alamayan İngiliz şirketlerinin basın aracılığıyla yürüttükleri bir itibarsızlaştırma çabasının ürünü olabilir. Böyle olup olmadığı, gazete ve dergilerde Bahriye Vekaleti'ne ilişkin olarak yayımlanmış haberlerin, yazıların derlenip topluca incelenmesiyle anlaşılabilir. 25.10.1923'te TBMM'ne Kurmay Başkanlığı Genelkurmay Başkanlığı'ndan ve Milli Savunma Bakanlığı'ndan

bağımsız bir Bahriye Vekaleti kurulmasını öneren ve fakat önerisi kabul görmeyen Kastamonu milletvekili Ali Rıza Bey'in (Direkoğlu) 1923-1924'te TBMM'de sergilediği İngiliz hayranlığı, çekinmeden önerdiği İngiliz ittifakı ve donanmanın gereksindiği siparişlerin İngiliz Vickers şirketine verilmesini istemesi ve bir kaç yıl sonra İngiliz Vickers şirketinin Türkiye'de casusluk etkinliğinde bulunduğu saptanmış olması, Bahriye Vekaleti'ni kötülleyici yayınların arkasında, çıkarları sarsılan İngiliz şirketlerinin bulunabileceğini düşündürmektedir. • (sürecek)

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

48

İçimizdeki İşbirlikçiler

Efendiler!

Bir yandan Ankara'da gerekli düzenlemeleri yapmaya çalışırken, bir yandan da oldukça fazla sayıda milletvekilini Ankara'da toplamak için çaba gösteriyorduk. Özellikle de milletvekillerine, İstanbul Hükümetince ulaştırılan yalan-yanlış bilgilerin doğrusunu anlatmaya çalışıyorduk. Bu çabalarımız içinde Bize başvuran milletvekillerine, verdiğim yanıt şuydu:

“Hüseyin Kâzım Bey'in bildirdikleri ile bizim hiçbir şekilde ilgimiz yoktur. Adı geçenin, durumu iyice bilmediği anlaşılıyor.

17 ve 29 Aralık 1919 günü

telgraflarımız uyarınca iş görülmesi ulusumuzun ve yurdumuzun yararına daha uygun olduğundan, gereğinin ivedilikle yapılmasını ve

Kâzım Bey'in kendi kendine, yapmış olduğu bildirimine uygun düşecek bir karşılık verilmesini ve »

sonucun bildirilmesini rica eder, saygılarımızı sunarız efendim.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal”

Bununla birlikte, yeni seçilmiş olanlarla birlikte bütün milletvekillerine de şu genelgeyi gönderdik:

“Ankara, 30 Aralık 1919, Aydın Milletvekili Hüseyin Kâzım Beyefendi'nin milletvekillerinden bazılarına, ivedilikle İstanbul'a gitmeleriyle ilgili telgraflar çektiği anlaşılmıştır.

Bu girişim; adı geçen kişinin, durumu iyice bilmediğini gösterdiğinden, kendisine durum hakkında ayrıntılı açıklamanın yapılması sağlandı ve son gönderdiğimiz telgraflar hakkında gereken bilgiler de verildi.

Bunun için Heyet-i Temsiliyece rica edildiği gibi, Heyet-i Temsiliye üyesi olarak seçilmiş milletvekilleriyle öteki milletvekillerinden görüşmelere katılmak isteyen değerli milletvekili arkadaşların, Ocak-1920 ayının beşinden başlayarak Ankara'ya buyurmaları, yeniden açıklanarak rica olunur.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

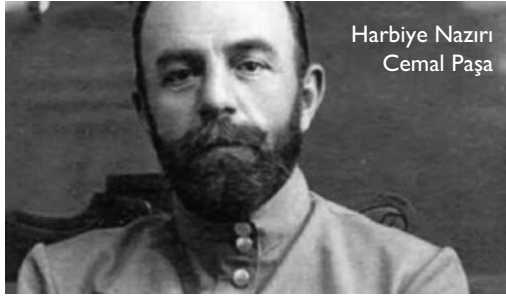
30 Aralık 1919 günlü şifreli bir telgrafla da İstanbul'daki örgütümüze:

“Hüseyin Kâzım Bey'in girişiminden söz ettikten sonra bi-

zim bildirimlerimizin kendisine duyurulmasını ve görüşmelere katılmak istiyorsa lütfen acilen Ankara'ya buyurup gelmeleri gerektiğinin anlatılması...” hususunu bildirdik.

İstanbul'daki örgütümüzden farklı haberler beklerken; ulusal hareketimizi engellemeye çalışanların kendi içimizden birileri olduğu gerçeği ile yüz yüze geldik.

Bu, tahmin edebileceğiniz gibi, hem bizim İstanbul'da delegemiz ve hem de İstanbul Hükümetinde Harbiye Nazırı olan Cemal Paşa'ydı.

Harbiye Nazırı
Cemal Paşa

Aşağıda yazılı olan ve 1 Ocak 1920 günlü telgraf, Harbiye Nazırı Cemal Paşa imzasıyla geliyordu:

“Yirminci Kolordu Komutanlığı'na, Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne,

İstanbul'da bulunan milletvekillerinden bir grubun bize başvurarak verdikleri yazılı isteklerini, olduğu gibi aşağıda sunuyorum:

1) Meclis-i Mebusan'ın bir an önce toplanması çok gereklidir. Şu sırada kimi milletvekillerinin

“İstanbul’daki örgütümüzden farklı haberler beklerken; ulusal hareketimizi engellemeye çalışanların kendi içimizden birileri olduğu gerçeği ile yüz yüze geldik.”

Ankara’ya çağrılmaları, Meclisin acilen açılmasına engel olacaktır.

2) Bu durumun ve yapılan çağrının ortaya çıkaracağı kötü yorumlar arasında yabancıların en çok dikkatini çekecek olanı, yasama gücünün başka kuvvetlerin etkisi altında iş görmekte olduğunu sanmaktır. Bu, kesinlikle içte ve dışta elbette büyük bir güvensizlik doğuracaktır.

3) Böyle bir durum ve davranış karşısında Meclis kendisinden beklenen hizmetleri yapamayacaktır.

4) Daha önceleri yapıldığı gibi, milletvekilleriyle konuşmak ve ilişki kurmak üzere geniş yetkili bir kişinin, delege niteliğiyle İstanbul’a gönderilmesi, istenilenin sağlanmasına yetecektir.

5) Çağrılan milletvekillerinin Ankara’ya gidişlerinin geri bırakılması ve orada toplananların da hemen İstanbul’a gelmeleri için yeniden

ve tez elden bildirim yapılması beklenmektedir.

Harbiye Nazırı Cemal”

■ İstanbul Hükümeti Görüşmeleri Engelliyor!

Efendiler!

Böyle bir davranış ve bildirimde bir içtenlik ve ciddiyet görüyor musunuz?

Öncelikle şunu ifade etmeliyim ki; bizim, milletvekilleriyle toplanma kararımız ve bununla ilgili gönderdiğimiz bildirimler, bundan bir buçuk ay öncesinden beri bilinmekteydi.

Eğer bu girişimimiz, yurt yararına gerçekten uymaz ve sakıncalı görülürse, yürütülen ulusal amaçta bizimle birlik olduklarını ileri sürenler ve hükümetin, bizim çağırdığımız milletvekillerine, İstanbul’a gelmeleri için telgraf

çekmeden önce bizimle anlaşmaları, hiç olmazsa düşüncelerinden ve girişimlerinden bize bilgi vermeleri gerekmez miydi?

Böyle yapmayı da doğrudan doğruya İstanbul'a gidişlerini çabuklaştırmak için Denetleme Kurulu Başkanlıkları aracılığıyla Şeyh Muhsini Fâni (*Hüseyin Kazım Kadri'nin takma adı*)'nin ve Dâhiliye Nazırı'nın imzalarıyla taşradaki milletvekillerini sıkıştırıp şaşırtmak ve oldu-bittiler yaratarak bizim girişimimizi sonuçsuz bırakmaya kalkışmak doğru mudur?

Diğer bir husus, seçimi yenileme işi aylarca yapılmayıp, yasa göre belli süre çoktan geçirilmiş olduğu sıralarda çabuk davranmayı hiç aklına getirmeyen bu şahıslar, bizim Erzurum'dan ve Sivas'tan beri yaptığımız sonu gelmez girişim ve çalışmalarımızın bir başarısı olarak gerçekleştirilebilen yeni seçimlerden sonra, ayrıca araya girip izleyerek her birinin milletvekili seçilmelerini sağladıktan sonra, çok çok üç beş gün gibi az bir gecikme üzerine böyle tezcanlılık göstermeli miydiler?

Hele bu gecikme, büyük bir ülkenin gerçekleştirilmesi, özellikle İstanbul'da toplanma aymazlığını gösterenlerin kendi güvenlikleri ile ilgili önlemlerin alınması yollarını görüşmek amacıyla olursa, bu bayları bu denli aceleye sürüklemeli miydi?

Hiçbir önlem ve karar almadan, bir an önce horlanmaya ve re-

zilliğe koşup gitmek nereden ileri geliyordu?

Başka bir konu da; temiz ve lekesiz arkadaşlarını aldatarak, İstanbul'da kendilerinin içinde buldukları tehlike ve aşağılama çemberine acilen sokmak isteyen bu zavallılar, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden değil miydi? Bu ulusal derneğin üyesi bulunmuyorlar mıydı? Bir derneğin üyeleri, milletvekili oldukları halde bile, derneğin önderleriyle görüşerek en sonunda saptanacak programa göre iş görmek zorunda değil midirler? Dünyanın her yerinde, bütün uygar toplumlarda bu böyle değil midir? Bir grubun, bir partinin kendi önderleriyle görüşmesinden ve ilişki kurmasından, yasama gücünün, başka kuvvetlerin etkisi altında iş görmüş olduğu sanısının doğacağı kuruntusundan ve bunun yabancıların dikkatini çekeceğinden niçin korkuluyordu?

Bu şahıslar, seçimin yenilenmesini ve milletvekillerinin seçilmesini sağlamış olan örgütün etkisinde kalmış görülme, yüksek şeref ve onurlarıyla bağdaşmaz mı buluyorlardı?

Milletvekillerinin, yurt içinde, güçlü bir ulusal örgüte bağlı olduklarını ve o geniş örgütün saptadığı belirli amaçlardan ayrılmayacaklarını ve her olasılığa karşı, o örgütün etkisi altında bulduklarını açık bir vicdan ve temiz bir alınla ortaya koymanın, asıl bunun, içte ve dışta en büyük güveni ve saygıyı sağlaya-

bileceğini, bu zavallılar anlayamıyorlar mıydı?

Böyle bir vicdan ve inanç sağlamlığı içinde belirli ulusal amacı gerçekleştirme yolunda, her tehlikeyi göze almaya hazır bir durum ve davranış alınmadıkça Meclisin, kendisinden beklenen hizmetleri yapamayacağını anlamak, kâhinliğe mi yoksa yapıldığı gibi, saldıırı ve aşagılamaya uyusukçasına boyun eğmeye mi bağlıydı?

■ Amaç Beni Olayların Dışında Tutmak!

Efendiler!

Bu kişiler, benim milletvekilleriyle aracısız görüşmemi istemedikleri gibi, hükümet ve bir kısım kimseler, benim İstanbul'a gitmemi de uygun görmüyorlardı. Buna karşın, geniş yetkili bir delegenin gönderilmesini öğütüyorlardı. Doğrusu bu noktadaki akıllarına ve anlayışlarına diyecek yok! Bizim gönderdiğimiz delegeleler değil miydi ki milletvekillerinin düşman pençesine girmesinde en çok etkili olmuş ve sonunda kendilerini bile savunmak için önlem ve çare bulmakta güçsüz olduklarını kanıtlamışlardır?

Milletvekillerini kendi başlarına çağırmada, aldatmayı ve olup-bittiyeye getirmeyi başaramadıktan sonra, Bize bildirim yaptırmayı istemekte gösterilen yumuşaklık da pek kurnazca değil midir?

Efendiler!

Bu sözünü ettiğim telgrafa yanıt

Bu kişiler, benim milletvekilleriyle aracısız görüşmemi istemedikleri gibi, hükümet ve bir kısım kimseler, benim İstanbul'a gitmemi de uygun görmüyorlardı.

olarak, önce şu kısa telgrafi yazdım:

“Ankara 5 Ocak 1920,

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine,

Önergeyi veren milletvekillerinin adlarının ve bu önergeyi kime verdiklerinin bildirilmesini bekliyoruz efendim.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal”

Aldığımız cevap da aşağıdadır:

“Harbiye, 6 Ocak 1920,

Ankara'da Yirminci Kolordu Komutanlığı'na,

5 Ocak 1920 günlü telgrafa yanıtır.

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne,

Milletvekillerinin adları şunlardır: Hüseyin Kâzım, Tahsin, Celâlettin Arif, Hamit ve başkalarıdır.

Bana getirenler baştaki iki kişidir. Harbiye Nazırı Cemal”

Sonradan bize verilen bilgiye göre, bana telgraf çeken kişiler, milletvekillerinden bir topluluk değildi.

Sadrazam, kendi tanıdığı Hakkı Bey adında bir kişiyi ve Hüseyin Kâzım Bey'i, yanına çağırarak, bana kısa bir telgraf yazdırmış. Bu telgrafı kimi kişilere elden imza ettirmişler. Şifreli gönderilmek üzere, Hakkı ve Hüseyin Beyler Cemal Paşa'ya götürmüşler.

Demek, beş maddelik olan ve önerge adı verilen telgraf, sonradan yudurulmuştu.

Aslına bakılırsa, önergeden söz edildiği halde bunun sunulduğu katın daha var olmaması da bu işte bir tezgâh ve özel bir amaç olduğunu göstermeye yeterlidir.

Meclis yeni açılmıştı ve Meclis Başkanlığı daha görevine başlamış değildi. Bununla birlikte, Cemal Paşa'nın bu telgrafını aldıktan sonra, şu telgrafı yazdım:

“Ankara, 9 Ocak 1920,

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri'ne,

Hüseyin Kâzım, Tahsin, Celâlettin Arif, Hamit Beyefendilere,

Ankara'ya gelmenin kötü yorumlara yol açacağı üzerine, Harbiye Nazırı Paşa Hazretleri

aracılığıyla bildirilen görüşlerini-zi öğrendik.

Konu, yurdun ve ulusun varlığı ile ilgilidir.

Milli Meclis'te ulusal örgüte dayanan güçlü grup kurulmaz ve Sivas Genel Kongresi'yle ulusun bütün dünyaya duyurduğu kararlar, büyük çoğunlukça bir inanç ve bir ilke olarak benimsenemezse, ulusal hizmetimizin sağlayacağı başarı boşa gider. Ülke bir felâkete uğrayabilir.

Bundan dolayı, birtakım vatansız ve dinsizlerin propagandaları bizim için uyulacak ilke olamaz! Amaç, ulusun esenliği ve yurdun kurtuluşudur. Bir-iki günlüğüne buyurmanız ve karşılıklı görüşerek ülkü birliğine varmamız bizzat çok önemlidir.

Buna göre izlenecek yolun seçilmesi yüksek görüşünüze bağlıdır.

Saygılarımızı sunarız efendim. Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal” •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: Bayburt'ta Dinci Ayaklanma!

“Gelecek nesillerin Türkiye'de Cumhuriyetin ilanı günü, ona en merhametsizce hücum edenlerin başında, cumhuriyetçiyim iddiasında bulunanların yer aldığını görerek şaşıracaklarını asla farz etmeyiniz! Bilâkis, Türkiye'nin münevver ve cumhuriyetçi çocukları, böyle cumhuriyetçi geçmiş olanların hakikî zihniyetlerini tahlil ve tespitinde hiç de tereddüde düşmeyeceklerdir.” (1927)

M. Kemal Atatürk

Hakimiyeti Milliyet

Denge İçin

Gerçek, aslında bilinmiyor de-ğildi: Yeni hesaplardan ve yeni incelemelerden anlaşılıyor ki, Türkiye’de büyük ekonomik sorunun çözümü, şu noktada toplanıyor:

Üretimi ve bunun doğal bir sonucu olarak ihracatı artırmak ve böylelikle de ticari dengede, aleyhte görülen önemli miktardaki açığı kapatmak.

Üretimi artırmak için gerek hükümetçe, gerekse halk tarafından, mümkün olan her araçtan yararlanılmış mıdır? Bu konu daima bir inceleme ve tartışma konusu olabilir. Ancak şu kesin ki, ticari dengeyi lehimize döndürmek için bütün olanaklardan yararlanmıyoruz.

Ülkede bulunması ve yapılması mümkün olan birçok mal ve hizmet için veya asla çoğalmayan bazı gereksinimler için dışarıya önemli miktarda paralar akıtmakta olduğumuz hiç düşünmüyoruz.

Dağınık olduğu için göze çarpmayan bu paraların, toplamda birkaç milyon liraya ulaştığı bir türlü görünmüyor. Zamana bağlı olan olanakları buluncaya kadar,-hiç olmazsa acıyı azaltacak olan-, bazı araçlardan yararlanmak gerekir.

Türkiye’nin kömür üretimi, ihtiyacımızdan ve tüketimimizden fazladır. Hâlbuki yakın zamana kadar ülkeye dışarıdan kömür geliyordu. Şimdi bunun önüne geçilmiştir.

Fakat kömür gibi daha ne kadar mal ve hizmet var ki, içerideki üretim ihtiyacı karşıladığı halde, halen başka ülkelerden ithalat yapıyor.

Örneğin, ülkemizde kiremit yapılıyor, ne denli güçlü sebepler gösterilirse gösterilsin, hiçbir görüş, özel ve resmi binalarda, kiremit yerine dışarıdan satın alınan eternit kullanımının haklılığını savunamaz.

Gerek resmi ve gerekse özel yaşamımızda her zaman yerli malı kullanmaya özen göstermek ve her alanda paramızın dışarıya gitmesine engel olacak önlemlerden kaçınmamak, ulusal bir görevdir.

Devlet, esaslı bir demiryolu siyaseti izliyor. Her yıl ortalama beş yüz km'lik demiryolu yapıyoruz. Bunun için dışarıdan milyonlarca lira karşılığında demir altlık getirtmekteyiz. Hâlbuki birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, Türkiye'de de ağaç altlık kullanmanın olanak ve yararı uzun incelemeler sonucunda anlaşılmiş bulunuyor. Demir altlık için her yıl düzenli bir şekilde dışarıya giden paralarımızın, ülkede kalmasını sağ-

layabilecek bu girişim halen başlamadı. Bu konulara örnek olabilecek daha birçok kalem mal ve hizmet sayılabilir.

Kanaatimize göre acele olarak yapılması gereken husus şudur: Öncelikle yapılan bütün ithalatın cinsini ayrıntılı olarak yazmak... Sonra bunlar üzerinde esaslı bir in-

celeme yapılarak, tüketim miktarı da göz önüne alınmış, bazılarının tamamen, bazılarının ise kısmen ülkeye gelmesine engel olacak önlemleri almaktır.

Eğer bu önlemler sıkı bir şekilde uygulanır ve gerekli dene-

timler de gereğince yapılırsa, eminiz ki genel ticari denge lehine çok esaslı bir fark ortaya çıkacaktır.

Gerek resmi ve gerekse özel yaşamımızda her zaman yerli malı kullanmaya özen göstermek ve dolaşısıyla her alanda paramızın dışarıya gitmesine engel olacak önlemlerden kaçınmamak, üzerinde ciddi olarak durmaya zorunlu olduğumuz ulusal bir görevdir. •

Hâkimiyeti Millîye Gazetesi 4.12. 1929

“Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun, bağımsızlıktan mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleyle liyakat kazanamaz.”

M. Kemal Atatürk

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Bakan Turan Güneş ve Siirtli Şehit Babaları

Bir dost sofrasında konuşulan, duyulan, görülen her şey, o sofrada kullanılan çatal kaşık gibi, tabak bardak gibi, o sofranın malıdır. Sofradan kalkılırken, onlar da orada, söylendikleri, duyuldukları, görüldükleri yerde bırakılmak zordur.

Prof. Dr. Turan Güneş

Yaşam boyu özenle koruduğum bu uyarılık ilkesini ilk kez o gece bozmak istiyordum ama bunun yalnızca istemekle olamayacağını, ayrıca izin almam gerektiğini de biliyordum.

O gece eski Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Turan Güneş'i, İstanbul'da konuk olarak kaldığı akraba evine götürürken, onun biraz önce dost sofrasında anlattıklarını bir gün yazabilmem için, iznini istedim...

Turan Güneş, bu günü o geceden gördü ve galiba da o nedenle "koşullu" olarak verdi iznini:

"Zamanın uygun, mekânın uygun olduğuna inandığın yerde ve zamanda yayımlayabilirsin." dedi.

Sonra birden aklına geldi, eksik kalan bir koşulu da ekledi:

"Tabii sadece mekânın ve zamanın uygunluğu yetmez" dedi. »

“Çevrene şöyle bir göz atarsın... O uygun mekânda ve o uygun zamanda, şayet çevrendekiler de, karşıdakiler de uygun iseler, işte o zaman nakledebilirsin bütün bunları. Anlaştık mı?”

Ellerim direksiyonda olmasaydı, kollarım boynunda olurdu:

“Anlaştık Hocam.” dedim. “Söz.”

O gün ondan orada aldığı izni, bugün burada kullanıyorum; o gün ona orada verdiğim sözü, bugün burada yerine getiriyorum.

Çünkü zamanın da, mekânın da, bugün uygun olduğuna inanıyorum.

Bir de “çevreme şöyle bir göz atıp, çevremdekilerin uygun olup olmadığına” bakıyorum ve... Çevremdekilerin bir bölümü “karşı sahilde” olsa da, yine de “naklediyorum”...

Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi’nin çağrılısı olarak git-

miştik o akşam Boğaz’daki Façyo Lokantası’na.

Turan Güneş’ten başka iki de “Turhan” vardı sofrada: Ünlü karikatürist Turhan Selçuk ve Milliyet gazetesi Yayın Genel Yönetmeni Turhan Aytul. Bir de, onlara adı benzeyen Tufan Türeç ve üç de “benzemez” vardı: Çetin Altan, Mehmet Barlas ve benzeniz.

İki eski dost Turan Güneş ve Çetin Altan, bir yandan özlem giderirken, bir yandan da birbirlerinin bilgi, deneyim ve zekâ “irtifa”sının ikliminde buluşmalarının karşılıklı tadını çıkarıyorlardı. Nükteleden, anılardan ve sevdikleri şairlerin mısralarından yaptıkları tenis toplarını birbirlerine atıyorlar, tutuyorlar ve... Ancak böylesi bir iklimde kendiliğinden oluşan bu özlenilesi iletişim ve karşılıklı anlayış ortamında ikisi de, salise salise yaşadıkları saniyelerini, saniye saniye yaşadıkları dakikalarını ve dakika dakika yaşadıkları saatlerini, bize de yaşıyorlardı.

Dost soframızın Kutup Yıldızı, çağrı sahibi Nadir Nadi’ydi. Sofrada önce o yerini almış, biz ise yerlerimizi, ona göre saptamıştık. Yemekte ne yediğimizin, ne içtiğimizin, hiçbirimiz ayırında değildik. Çünkü ana menü, Turan Güneş ile Çetin Altan’dı. İkisinin, Galatasaray Lisesi’nden ayrıca öğretmenleri olan

Nadir Nadi ise, iki öğrencisinin bir-birlerine takılmalarına fren yapması gerektiği anlarda bu özelliğini de kullanmak zorunda kalıyordu. Bu ana menülerden birine kimi zaman bir-iki tutam tuz ekliyor, kimi zaman ise ötekine bir-iki tutam biber serpiyor ve ana menülerin tadını her zaman aynı düzeyde tutmaya çalışıyordu.

Façyo'nun deneyimli garsonları için bile "kolay kolay bulunmaz, bulunduğu anda ise tadından yenilmez" bir geceydi o gece.

Öteki masalardaki servisi galiba o nedenle komilere bırakmışlardı ve bizim masamızdan taşan lezzetten kendileri de paylarını alabilmek için, iki-üç adım ötemizde kocaman bir yarım daire oluşturmuşlardı.

Prof. Dr. Turan Güneş, Dışişleri Bakanı olduğu günlerde başından geçen kimi ilginç, kimi gülünç gözlemlerini ve anılarını kendine özgü o coşkulu, heyecanlı canlılığı içinde anlatırken bir ara bir şeyler oldu, birden duruverdi. Yüzündeki coşkulu ve güleç ifade kaşla göz arasında yok oldu, onun yerini yüzünde donuk bir hüznün aldı.

Bir süre o donukluğu ve o hüznü ile baş başa kaldı, sonra diktiği belirlirli, belirsiz bir noktadan gözlerini ayırmadan, ağır ağır konuşmaya başladı:

"Hani zaman olur, insan öylesine utanır, öylesine utanır da, içinden 'Yer yarılrsa da yedi kat dibine gir-

sem' diye geçirir ya" dedi. "İşte Bakanlığım sırasında başımdan böyle bir olay geçti, onu anlatayım size..."

Çetin Altan, masanın iki dakika sonrasını şimdiden gördü ve Turan Güneş'in yüzüne oturan hüznün, iki dakika sonra tüm masayı kaplamasını önleyebilmek için, bir latife yaptı.

Turan Güneş: "Şakayı bırakalım bir süre için. Gerçekten çok ciddi bir olay anlatacağım. Hayatım boyunca bir kez utanmışımdır. O anımı anlatacağım."

Turan Güneş elini kaldırarak susturdu Çetin Altan'ı:

"Allahaşkına şakayı bırakalım bir süre için." dedi. "Gerçekten çok ciddi bir olay anlatacağım. Hayatım boyunca bir kez utanmışımdır. O anımı anlatacağım."

Turan Güneş bunları söyledikten sonra sandalyesini geri çekti, ayağa kalktı ve kendisini utandıran anısındaki kişilerin el, kol ve beden hareketlerini taklit ederek, anlatmaya başladı:

"Bizim Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üzerinden tam bir yıl geçmişti." dedi. "Ramazan Bayramı ya önüne ya sonuna hafta sonunu da eklemiş, ortaya bir haftalık tatil çıkmıştı."

O yıl Turan Güneş de bayram tatilini ailesi ve yakınlarıyla birlikte Kıbrıs'ta geçirmek istemiş, Mer-

sin-Magosa seferi yapan Truva vapuruyla Magosa'ya gitmiş.

“Truva vapuru, bayram tatilini geçirmek için Kıbrıs'a gidenlerle tıklım tıklım doluydu.” dedi. “O yıllarda Kıbrıs'a giden turistlerin çoğunun aklı fikri, yok teflon tava, yok çelik tencere, yok manyetolu çakmak gibi, Türkiye'de bulunmayan eşyalar satın almaktı... O yılları hep biliriz... Bayram tatili nedeniyle, şimdi Truva vapuruyla Kıbrıs'a birlikte gittiğimiz turistlerin çoğuna yakın bölümü de hiç kuşkunuz olmasın, bavul turizmi amacıyla gidiyordu Kıbrıs'a.”

Turan Güneş, vapurun salonundaki turistlere bakıp bakıp, “Bunların yüzde doksanı, kap-kacak satın almak için gidiyorlar.” diye aklından geçirirken, vapurun bir görevlisi yaklaşmış yanına:

“Sayın Bakanım, şurada Siirtli olduklarını söyleyen iki kişi, sizle görüşmek istiyor.” demiş. “Kabul ederseniz ve izin verirseniz, kendilerine bildireceğim.”

Turan Güneş, bu iki kişinin kendisiyle hangi konuda görüşmek istediklerini öğrenmek istemiş.

“Sorun, öğrenin.” demiş görevliye. “Ne konuda görüşmek istiyorlarmış benle...”

Görevli gitmiş ve Dışişleri Bakanıyla hangi konuda görüşmek istediklerini sormuş, Siirtli iki kişiye. Sonra da gelmiş, onların sözlerini Turan Güneş'e nakletmiş:

“Her ikisi de şehit babasıymış, Sayın Bakanım.” demiş. “Barış Ha-

rekâtı sırasında ikisinin de oğulları şehit olmuş. Şimdi Kıbrıs'a, çocuklarının mezarlarını ziyarete gidiyorlarmış.”

Turan Güneş, o gün, o an vapurda duyumsadıklarını, o gece sofrada bize şöyle anlattı:

“Hani ‘Başımdan aşağı kaynar sular döküldü’ deriz ya...” dedi. “İşte o an benim de başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Hatta, ondan da beter oldum... Sanki başımdan aşağı kaynar sular döküldü değil de, biri aldı kafamı, kaynar sularla fokurdayan bir kazana soktu soktu, çıkardı, soktu soktu çıkardı... Alnımın kenarlarında, şakaklarımın hizasında önce boncuk boncuk ter tanecikleri oluştu... Sonra da o ter tanecikleri, bir anda ter derecikleri oluverdi, yüzümden aşağı inmeye başladı. Alev alev oldu yüzüm, gözüm, her yanımda...”

Görevliye, şehit babası iki Siirtliyi derhal getirmesini söylemiş. Onlar gelene dek içinden kendi kendisiyle konuştuklarını da açıkladı:

“Adamlardan kaçmak mümkün olsa kaçacağım ama vapurdayız... İnsan nereye kaçabilir ki vapurda?..” dedi. “Çaresiz konuşacağız, görüşeceğiz... Ve ne konuşacağımızı, ne görüşeceğimizi de, sanki görüşmeye başlamışız gibi biliyordum.”

Turan Güneş'in o an kafasının içinde beliren “hayali görüşme”ye göre şehit babası iki Siirtli yurttaş gelip diyeceklermiş ki:

“Ey Turan Güneş efendi... Sizin Bakanı olduğunuz, hem de Dışişleri

Bakanı olduğunuz hükümet, Kıbrıs'ın ve Kıbrıslı Türklerin kurtulmaları için geçen yıl bir Barış Harekâtı başlatmıştır. Bu harekâta, o sıralarda vatani görevlerini yapmakta olan bizim oğullarımız da katılmışlardır ve vatan uğrunda, millet uğrunda kutsal görevlerini yaparlarken şehit olmuşlardır. Biz şimdi, iki şehit babası

olarak, bayramda şehit oğullarımızın mezarlarını ziyaret etmek için Kıbrıs'a gidiyoruz. Peki, ya bu vapurdaki herkes niye gidiyor Kıbrıs'a?.. Biliyorsunuz niye gittiklerini tabii, Sayın Bakanım... Hemen hepsi de teflon tava, çelik tencere almaya, üst baş almaya, el radyosu almaya, teyp almaya gidiyor... Şimdi soruyoruz size, Sayın Bakanım... 'Bu bir vapur dolusu insan Kıbrıs'a rahatça gidip, buradan kap kacak alsın, naylon gömlek alsın, teyp alsın diye mi şehit oldu evlatlarımız?..'”

Turan Güneş, kafasının içinde yarattığı bu hayali görüşmeyi, yarattığı biçimiyle anlattıktan sonra, iki şehit babasının bu son sorusuna verebilecek bir yanıt bulamadığını da söyledi.

“Rezil olacağım adamların karşısında” diye düşünürken birden, şehit babası Siirtli iki yurttaşımızı karşısında bulmuş.

“Kendilerini karşılamak ve ikisine de ‘Hoş geldiniz’ demek için ayağa kalkıyordum ki...”

İki babanın ikisi de bir anda üzerine atılmışlar ve birbirleriyle yarış edercesine bir davranışla, Turan Güneş'in ellerini kapmışlar, öpüp öpüp alınlarına götürmeye başlamışlar. Bir yandan da şöyle diyorlarmış:

Turan Güneş bu anısını anlatırken, yalnızca bizim dost masasında değil, tüm Façyo'da sinek uçsaydı, inanın, kanatlarının sesi duyulurdu.

“Allah sizden razı olsun olsun, Sayın Bakanım... Sayenizde evlatlarımız şehit olmuştur... Allah sizden razı olsun... Allah ne muradınız varsa versin... Evlatlarımız sizin sayenizde şehit olmuştur... Allah tuttuğunuzu altın etsin...”

Turan Güneş bu anısını anlatırken, yalnızca bizim dost masasında değil, tüm Façyo'da sinek uçsaydı, inanın, kanatlarının sesi duyulurdu.

Turan Güneş yerine oturdu, o da

bir süre bizle birlikte lokantadaki ve masamızdaki tüm sessizliği dinledi, tüm donukluğu seyretti.

Anısını anlatmadan önce ‐açıcı anahtar‐ olarak söylediği bir sözü, anısını anlattıktan sonra bu kez, ‐kilitleyici anahtar‐ olarak yineledi:

‐Hayatımda bir kez utanç duymuşumdur‐ dedi. ‐O da, işte o iki şehidimizin babaları karşısında o gün duyduğum utançtır..‐

‐Hayatımda bir kez utanç duymuşumdur‐ dedi. ‐O da, işte o iki şehidimizin babaları karşısında o gün duyduğum utançtır..‐

Çatallar, bıçaklar, tabaklar ve bardaklar gibi, o masanın malı olan tüm duyduklarımızı ve gördüklerimizi de o gece dost masasının üstünde bıraktık, lokantanın kapısından çıktık.

Otomobillerimize dağılmadan önce, davet sahibimiz Nadir Nadi tümümüzü tek tek koklayarak öptü, ellerimizi uzun uzun sıktı, yüzlerimize uzun uzun baktı, bir garip duyguyla ayrıldı bizden.

Prof. Dr. Turan Güneş benim otomobilime bindi, Etiler’de konuk kaldığı bir akrabasının evine götürmemi istedi kendisini.

‐Bu gece anlattığınız o son anınızı yayımlamama izin verir misiniz, Sayın Hocam?‐ dedim.

Bu günü o gecedен gördü ve ga-

liba da o nedenle ‐koşullu‐ olarak verdi iznini:

‐Zamanın uygun, mekânın uygun olduğuna inandığın yerde ve zamanda yayımlayabilirsin.‐ dedi. Sonra birden aklına geldi, eksik kalan bir koşulu da ekledi:

‐Tabii sadece mekânın ve zamanın uygunluğu yetmez‐ dedi. ‐Çevrene şöyle bir göz atarsın... O uygun mekânda ve o uygun zamanda, şayet çevrendekiler de, karşındakiler de uygun iseler, işte o zaman nakledebilirsin bütün bunları. Anlaştık mı?‐

‐Anlaştık Hocam‐ dedim.

‐Söz.‐

O gün ondan orada aldığım izni, bugün burada kullanıyorum; o gün ona orada verdiğim sözü, bugün burada yerine getiriyorum.

Çünkü zamanın da, mekânın da, bugün uygun olduğuna inanıyorum.

Bir de ‐çevreme şöyle bir göz atıp, çevremdekilerin ve karşıdakilerin uygun olup olmadıklarına‐ da bakmam gerekiyor.

Çevremizdekiler tamam da... Bir de karşıımızdakilere soralım bakalım, uygun mu, uygunsuz mu olduklarını...

‐Uygun musunuz bu anıyı dinlemek için, karşıımızdakiler?.. Hey, size söylüyoruz, Kıbrıs’ın gençleri...‐

Uygun musunuz bu anıyı dinlemek için?.. Hişşşt, hişşşt...

Duyuyor musunuz bizi, karşıımızdaki özgür gençler?..‐

Uygun musunuz?..” •

YAZMAK EBEDİLEŞTİRMEKTİR

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

“**Y**azdığım zaman ömrümü aştığı-mı; ölümlü insan ömrünü yendiğimi hissediyorum.” diyor birçok kıymetli köşe yazarımız.

Yazmak, doğruları yazabilmek çok güzel ve o oranda bilgili o konularda birikimli olabilmek. (Bu da zamanla; kötü veya iyi tecrübelerle oluyor.)

Geçenlerde bir TV dizisinde yaşlı gazeteci rolünde Al Pacino genç meslektaşına şöyle diyordu: “*Gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur.*”

Bu sanatla ilgili her alanda doğrudur. Benim mesleğim beyin cerrahisi biliyorum ki beyinde ayrı ayrı merkezler vardır. Müzik, resim yapma, matematik, güzel yazı yazabilme ve buna benzer...

Ne kadar uğraşırsanız uğraşın müzik merkezi gelişmemiş bir beyinde Mozart'ı bile hoca tutsanız müzik öğretemezsiniz. Biz buna amusi (müzik körlüğü) deriz.

Diğer sanat dalları içinde bu geçerlidir. Yazı yazmak bir sanattır. Herkes yazı yazar ama yazar olmak farklıdır.

Tolstoy'un bir söz vardır. Bu söz sonradan İsmet İnönü'ye mal edilmiştir. “*Namusların da en az namusuzlar kadar cesur olmaları gerekir.*”

Fakat acı bir hakikat de vardır. “Kül cehli cesurdur.” (Bütün cahiller cesurdur.)

Köşe yazarları bana göre çok zor ve mesuliyetli bir görevi üstlenmişlerdir. Bu kişilere imrenirim. Her gün bir konu bulabilmek, bunu okuyucularına hakikatlerini uygun aktarabilmek. Fakat bir konuyu aktarırken o konu bir kitabı ait ise o kitabı okumaları ve anlamları, sarf edilmiş bir söz ise sözün arkasında ne var diye araştırmaları ve olaylara dar açıdan değil geniş açıdan bakmaları gerekir diye düşünürüm.

Hele bahsettiği kişi sözün sahibi saygın bir kuruluş içinde ise o kişi konuşurken, yazarken çok dikkatli olması gerekir.

O kişiyi küçültecek veya güç duruma düşürecek sözler sizi yüceltmez.

Keşke vefanın İstanbul'da bozasıyla meşhur bir semt olduğunu, başka bir anlamı olmadığını bilseydik. Hayat o zaman daha yaşanır olurdu. Vefa; sürekli sevgi ve emektir. İnsanı insan yapan duyguların başında yer alır. Yapılan iyiliği, bir yakınlığı, arkadaşlığı, ardını unutmamak... Vefa budur.

Efsaneler eğer sağlam temellerle oturmuşsa en ufak bir olayla yıkılır, yok olur... •

Organik Düşünceler Necef Uğurlu

DEĞİŞİM DÖNÜŞÜM

Değişim ve dönüşümlerden bahsedelim biraz; çünkü bu iki kelime çok sık kullanılıyor. Ama yazımızda asıl meselemiz “muhayyilesizlik”.¹

Değiştik, değişeceğiz, dönüştük, yeterince dönüşmedik seneye inşallah tam dönüşeceğiz derken; Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olma misali kaybetme ihtimali korku verici.

Öte yandan; değişim ve dönüşüm kelimeleri kullanımda ama değişip dönüşme dedikleri hangi aynılığın devamı olarak yola devam ediyor o da pek anlaşılıyor; belki de değişim filan yok.

Ancak dünyada; son yüzyılda teknoloji büyük değişiklikler yaptı.

Bu değişimleri görüyor yaşıyoruz, hayatımızda hepsi.

Şişeler, kahve makineleri, düdüklü tencerelerden tutun elektrik süpürgelerine kadar değişim muazzam.

Eskiden kullandığımız bilgisayarlarımızı, telefonları, çamaşır-bulaşık makineleri, televizyonları hatırlayın; şimdikiler çok daha fonksiyonel,

**Değişim-
dönüşüm ciddi
bir iş.
Muhayyilesiz
değişim
çok zor.**

hafif ve daha az gürültülü.

Teknolojik değişimler inkâr edilemez. Dünyada pişer bize de düşer şeklinde bizde de yansımaları var tabii. Yeter mi? Hayır yetmez...

Gönül elbette bizden icat bekliyor. Gönül bu, ister de yapacak olan muhayyilesi olan kafa.

Dilimizde de değişim dönüşüm

var; hayırlı mı hayırsız mı takdirlerinize bırakıyorum.

Kullanımdaki kelimeler çok değişti, kimileri yok oldu kimileri anlamlarını yitirdikleri için kullanılmaya kullanılmaya unutuldu.

Bazı kelimeler yerlerini başta tv sunucuları müzakerecilerinin sıkça kullandıkları başka kelimelere »

biraktılar.

İlk aklıma gelenler; “Hayata dokunmak”, “öyküsü olmak”, “an itibariyle”, “günün sonunda” cümlelerin başına sonuna “yani”, “büyük resim”, “mozaik”, “kızılama”... Bir ara “mozaik”le bozmuşlardı, delicesine bir mozaik güzelleme ve emrivakisi ile karşı karşıya kaldık!

Mozaik olduğumuzu kabul ettirme isteği nedendir anlayabilmiş değilim.

Neyse... Metaforların kodifikasyonu² beni aşar bu arada. “Musa”, “Firavun”, “Goliath” kelimeleri de sıkça kullanılanlar arasına girdi; girdi de tuttu mu, o meşuk.³

Yüzyılın entelektüalizmi modasında silikon çok önemli. Hem vadisi var hem surata, dudaklara sıkılan hayatımızda; korkuyorum çocuklara da sıkacaklar diye.

Bunlar “transhuman”³ meselesini yanlış anlamış olabilirler mi, dönüşümün kapsamında kuyruk çıkamayacağına göre silikonla dönüşmeye mi gayret ediyorlar?

İnsan kaynaklarımızda ciddi gerçek kozmik-septik açığımız var, muhayyilesizlik salgın gibi.

İnsan kaynaklarımızda ciddi gerçek kozmik-septik açığımız var, muhayyilesizlik salgın gibi. Uydu-ruk hikayelerle gizem yaratmakla olmuyor. Medya dünyası başta olmak üzere hemen her alanda “içerik sıkıntısı” ile karşı karşıyayız. Bu ciddi bir iş, muhayyilesiz değişim zor.

Öte yandan herkesin en azından iddia ettiği bir işi olmakla beraber kaliteli aylak açığımız da var. “Ben aylağım” diyen yok. Bu kadar işsiz var ama kaliteli aylak var mı?

Muhayyile sorunu olanların kol gezdiği karanlık sokaklara döndü “ortamlar”.

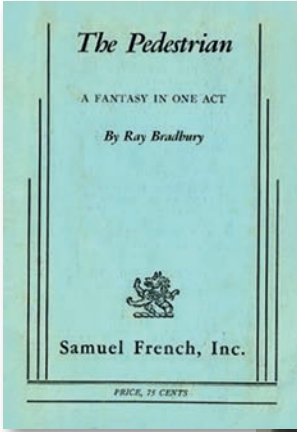
Hele ekranlar. Diziler özellikle... Hep aynı hikayeler. Çünkü muhayyile yok. Olmayınca doğru dürüst içerik üretmemeye meselesi ciddi sorun oldu. Bunu kabul etmek yerine mevcut muhayyilesizleri kutsamak, ödüllendirmek kimin işine gelir yine takdirinize sığınırım.

Muhayyilesizlerin klişe tahminlerinin başında “önümüzdeki yüzyılda uçan arabalar görürseniz şaşırmayın” gelir. Caddeler yetmedi üstünde de trafik istiyorlar herhalde.

Lakin; bu yüzyıldır söylenir ama olmaz.

Ama kendi kendine giden arabalara 1951’de Bradbury “Pedestrian” adlı romanında yer vermiş. Fütürist muhayyile buna denir ve şapka çıkarılır!

Yıllar önce cep telefonu ve sesli mesajları konuşmayı yakalarındaki rozetleri aracılığı ile yapan iletişim kuran görevliler de Eloilerin hayal

Ray Bradbury'nin *The Pedestrian* adlı romanı ve roman için yapılmış bir kesimleme

Nedense hep Orwell'den bahsedilir; entelektüel klişeler arasında baş köşededir.

Peki, Mark Twain interneti tam bir yüzyıl önce yazmadı mı? Bahsettiği Telectroscope telefon hatlarından bağlanılan ve dünya ile iletişim sağlayan bir aygıttır.

Adamın muhayyilesi daha ne desin,

dünyasında yazılı. Yazarı tahmini için onu kutlamaya gidebileceğimiz zaman makinası henüz icat edilmedi ama yazara güvenecek olursak o da icat edilecek. Transhuman projesinin başlangıcı diyebileceğimiz eserinde insanlar Eloi'ler ve Morlocs diye iki transhuman ırka ayrılır. Bunlar H. G. Wells'in 1895'te kaleme aldığı "Zaman Makinesi" adlı romanında yazılı. Olay 802,701 yıllarında geçiyor. Daha 2023'teyiz çok var demeyin; göz açık kapayınca kadar geçiyor zaman.

Atom bombasını ve sonrası olacakları da yazan Wells.

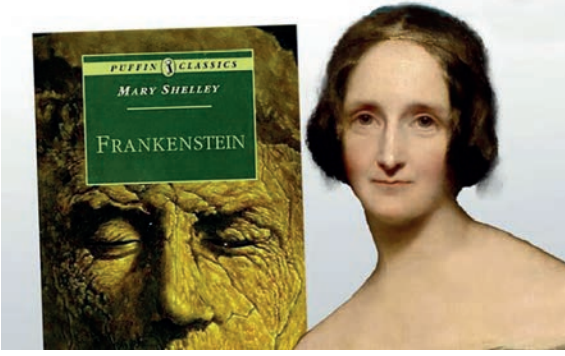
ne yazsın?..

Kulak içi mikrofonların icadından çok önce Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*'de bunların benzeri kulağa takılan ve ses iletişimi sağlayan kulaklıkları yazdı.

Mary Shelley 1818'de yazdığı "Modern Prometheus" adlı eserindeki Dr. Frankenstein, kitabında tıp ilminin bir gün organ transplantlarıyla insan ömrünü uzatacağını yazmadı mı? Kitabın kahramanı ölü dokuları birleştirip, diker ve elektrik ile can verir.

H. G. Wells /
Zaman Makinesi

Mary Shelley ve Frankenstein adlı eseri

Dr. Frankenstein basit bir eser değildir; pek çok şeyi anlatır. Kitabı Mary değil eşi feylesof Percy yazdı diye kabul görmüş bir söylence de var. Lakin Mary, birikimleri olan bir kadın; belli ki feminist fikirleri ile de entelektüel çevreyi sınırlendirmiş.

Belki daha sonraki yazılarımızda Mary Shelley'e daha kapsamlı yer veririz. Muhayyilesi ile insanlığa katkıda bulunan her kişi, kadın-erkek-eşcinsel hepsi hatırlanmayı hak ediyorlar.

Muhayyilesizlik, toplumları yiyip bitiren bir öfke, hırs. Muhayyilesi olanları perişan eden muhayyilesizler yüzünden geri kalan toplumların hali içler acısı.

Bizim Cumhuriyetimiz müthiş bir muhayyilenin hayalinin gerçekleşmesi değil de nedir?

Bu muhteşem muhayyile neden, nasıl, neye dönüşsün düşünmek lazım.

Dünya devletleri bin türlü apokaliptik³ senaryo üzerinde çalışırken

neredeysse 100 yıl önce Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ümüz, Gençliğe Hitabesi'nde bizi yazılabilecek edebi bir metinle aslında olabilecek apokaliptik bir senaryodan bahisle uyarıyor. Bir daha hatırlayalım:

Bizim Cumhuriyetimiz müthiş bir muhayyilenin hayalinin gerçekleşmesi değil de nedir?

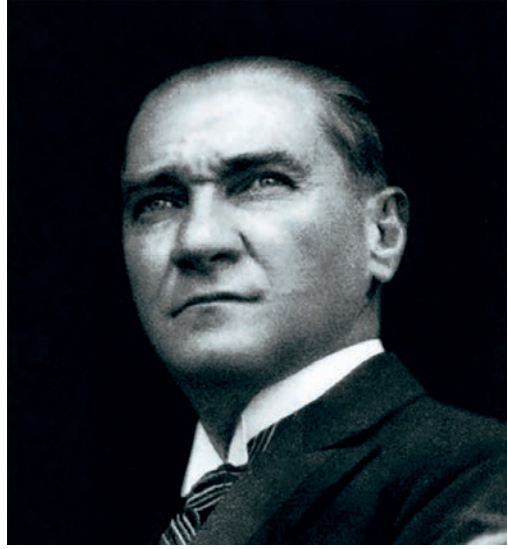
ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklal ve cumhuriyeti müda-

faa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin. Bu imkân ve şerait, çok namüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar, gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri, şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakrüzaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun

kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.”

Mustafa Kemal Atatürk

Ve hiç unutmayalım;

Muhayyile olmadan gerçek hayal edilmez. Muhayyilesizlerden tez günde kurtulmak dileğiyle.

Saygılarımla. •

necefugurlu@butundunya.com.tr

1- Muhayyile: Hayal gücü

2- Kodifikasyon: Düzenleme

3- Apokaliptik: Anlaşılmaz, kapalı, karanlık (söz veya yazı)

“Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek ana siyasetimizin açık dileğidir.”

Mustafa Kemal Atatürk

**“Yeni Bir
NATO Kurarız
Türkiye’yi
Almayız”**

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Türkiye'nin uluslararası platformlarda yaşadığı sorunlara sadece ülke içinden bakarak doğru sonuçlara ulaşmanın mümkün olmadığı düşüncesindeyim.

Uzun yıllar yurt dışında yaşamının sağladığı olanakları kullanarak birçok alandaki uzmanla kurduğum ilişkilerin yararını her zaman gördüm.

Tanıdığım uzmanlardan dördüne “Yunanistan-Türkiye gerilimi savaşa dönüşür mü? Batı, Rusya ile ilişkileri ve Doğu Akdeniz’deki sondaj çalışmaları nedeniyle Türkiye’yi cezalandırmak mı istiyor?” sorularını yönelttim.

Bu uzmanları kısaca tanıtarak başlayalım.

İngiliz diplomat

J. C. 44 gün görev yapıp istifa eden Başbakan Liz Truss’un danışmanlığına yeni başlamıştı. Prag’daki zirvede Truss’un yanındaydı.

Fransız hava general P. M. C., Cumhurbaşkanı Macron’a 2,5 yıldır özellikle Suriye, Afganistan ve Irak konularında danışmanlık yapıyor.

Rusya Savunma Bakanı Sergey Soygu’nun akrabası olan Rus diplomat, Ukrayna savaşıdan önce Putin’in danışman kadrosuna girmeyi başarmış bir isim. Ayrıca Rus Dışiş-

leri Bakanlığı’nda Ortadoğu masasında çalışıyor.

Liz Truss

Emmanuel Macron

Barbara Leaf

Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Barbara Leaf’in kadrosunda çalışan diplomat M. J. B. ise bu sıralar İstanbul-Kiev arasında mekik dokuyor.

Bu isimlerin değişik dönemlerde Ankara’da da görev yaptığını da belirtmekte yarar var.

Fransız general P. M. C., Türk-Yunan gerginliğini suni bir » sorun olarak tanımlıyor.

“Türkiye’nin Rusya ile olan ilişkilerinden duyduğumuz rahatsızlığın

boyutları her geçen büyüyor.” yorumunu yapan Fransız generale göre, Batı bunun hesabını Yunanistan üzerinden Türkiye’den sormak istiyor.

Yine Fransız generale göre,

mata, “Ne olur?” diye soruyorum.

“Mevcut NATO işlevsiz hale getirilir. NATO benzeri yeni bir ittifak kurulur. Sadece İsveç ve Finlandiya meselesi nedeniyle değil genel

olarak ittifak ile uyumsuz davranıldığı için burada Türkiye’ye yer verilmemez.” diyerek kestirip atıyor.

İngiliz diplomat da NATO konusunda benzer şeyleri söylüyor, ama o Türkiye’nin Montrö Sözleşmesi’ne dayanarak, Boğazları İngiliz ve ABD savaş gemilerine kapatmasının hata olduğunu savunuyor.

“Türkiye uluslararası bir anlaşmayı uyguluyor.” diyorum.

İngiliz diplomat ise “Şartlar değişti, Montrö de değişmeli.” diyerek,

“Montrö Sözleşmesi’ni uygulamak, Rusya’yı korumak anlamına gelir. Türklerin bu tavrı müttefiklik ruhuna yakışmıyor.” yanıtını veriyor.

“Birçok NATO üyesinin terör örgütü PKK / YPG’yi açıkça desteklemesi, silahlandırması müttefiklik ruhuna uygun mu?” diye soruyorum. Aldığım yanıt ise “O iş başka Montrö

Fransız general: “Türkiye Doğu Akdeniz’deki sondaj çalışmaları öncesi Batılı petrol şirketlerine, bulunacak enerji kaynaklarını birlikte işletelim sözünü verseydi, gerginlik tehlikeli boyutlara çıkmazdı.”

Türkiye Doğu Akdeniz’deki sondaj çalışmaları öncesi Batılı petrol şirketlerine, bulunacak enerji kaynaklarını birlikte işletelim sözünü verseydi, gerginlik tehlikeli boyutlara çıkmazdı.

“İsveç ve Finlandiya’nın NATO üyeliğine onay vermezse Türkiye başına iş açar.” diyen Fransız diplo-

başka. Birbirine karıştırmayalım.” şeklinde oluyor.

İngiliz diplomat en anlamlı yorum ise *“Türkiye, Ruslarla ilişkide ipin ucunu kaçırdı. Umarım NATO’nun değerini anlamakta geç kal-maz.”* sözleriyle yapıyor.

Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Barbara Leaf’ın çalışma ekibindeki diplomat M. J. B. ise *“dil-in kemiği yok”* sözüne uygun konuşanlardan.

Amerikan diplomatın, *“Dik başlılığının hesabını Türkiye’den mutlaka soracağız. Türkiye’yi hizaya sokacağız.”* şeklindeki sözlerini geçen yazıda aktarmıştım.

Bu ifadelerin kabul edilmez olduğunu söylediğimde aldığım yanıt daha da kötüydü.

Amerikalı diplomat, *“Türkiye, ne zaman ABD’den uzaklaşmaya başlasa, başına iş açmıştır. Yine öyle olacak. Çünkü gerçekten çok ileri gitti ve tüm Batı’nın çıkarlarını tehlikeye atıyor. Önceki dönemlerde bizim çıkarlarımıza aykırı davrananlar tutunamadı. Şimdi de böyle olacak. Bize uymayan işbaşında kalmaz.”* uyarısını yapıyor.

Türkiye’de hiçbir siyasi iktidarın, ABD’den gelen siyaseti dizayn etme tehditleri karşısında susmaya-çağını söylüyorum.

“ABD’nin çıkarları, Türkiye’den

önce gelir. Bunu anlamamakta ısrar, Türk ekonomisinin bitirilebileceğini ve Türkiye’nin bölünebileceğini anlamamakla eş anlamlıdır.” yanıtını alıyorum.

Bunlar, bir Amerikalı diplomatın deli saçması sözleri diye geçiştirilebilecek türden şeyler değil. Çünkü bu kişi, Amerikan diplomasisinde yıldızı giderek parlayan ve sadece Biden ile değil, eski Başkanlar Trump ve Obama ile de çalışmış bir isim.

Amerikalı diplomat: “ABD’nin çıkarları, Türkiye’den önce gelir. Bunu anlamamakta ısrar, Türk ekonomisinin bitirilebileceğini ve Türkiye’nin bölünebileceğini anlamamakla eş anlamlıdır.”

Sorularıma kızdığını belli eden Amerikan diplomat, *“Tutumunuz gazeteci objektifliğine uygun değil. Türkiye’de birçok gazeteci ile tanıştım. Türkiye’de görevliken, medyanın önemli isimleriyle yemek yedik. Rahatsız eden soruları olmazdı. Sizi de yıllardır tanırım, ama hep ABD’yi eleştirme halindediniz.”* dedi.

“Artık benimle konuşmayacak mısınız? Size ulaşamayacak mıyım?” diye sorduğumda ise sert çıktığını anlamış olacak ki, gülerek *“Merak etmeyin, sizinle dostluğumuz eski. Hem sizin gibi de bir tane(!) lazım”* diyerek geçiştirdi.

Kim bu ABD'li diplomat diye bana mesaj yağdıracakları "Gazeteci kaynağını açıklamaz." yanıtıyla geçiştirmem ve bir ipucu daha veririm. Kendisi ABD'li diplomatlar arasında Fransızca'yı aksansız diyebileceğim derecede düzgün konuşan birisidir.

Tüm ailesini tanıdığım, tatil için Antalya ve Marmaris'e gelen, bir kez de Datça'da ağırladığım Rus diplomat da çok anlamlı yorumlar yaptı.

Ona göre Batılılar, 1853-56 yılları arasındaki Kırım Savaşı'nda Rusya'ya karşı kurulan Osmanlı-İngiliz-Fransız ortaklığının bu kez oluşmamasından rahatsızlar.

Şöyle diyor Rus diplomat, "Doğu Akdeniz'deki sondaj çalışmalarında Rusya, Türkiye'ye büyük destek verdi. ABD ve Batılı ülkelerin duyduğu rahatsızlığın büyük bölümü ise Türkiye'nin bulacağı doğal gaz ve petrol yataklarında Batılı petrol şirketleriyle değil Rusya'nın şirketleri Rosneft ve Gazprom ile çalışmak istemesinden kaynaklanıyor. Türkiye, her iki Rus şirketi ile uzun süredir görüşüyordu zaten."

"Rusya, Türkiye sayesinde NATO içinde çatlak yaratıyormuş. Bu yüzden Ankara ile ilişkileri iyi tutuyormuş." değerlendirmelerine ne diyorsunuz diye soruyorum.

Yanıtı ise "Bu Batılıların konuya

ne kadar sığ yaklaştığının kanıtıdır. Putin ile Erdoğan arasındaki ilişkiler, birçok sorunu anında çözebilecek noktaya geldi. ABD, Türkiye'nin Suriye'de Rusya sayesinde de rahatça hareket edebilmesinden sıkıntı duymaktadır. Yine aynı şekilde, Türkiye'nin Güney Kafkasya'da oynadığı önemli rolde Rusya'nın payı olması ABD'yi germektedir." şeklinde oldu.

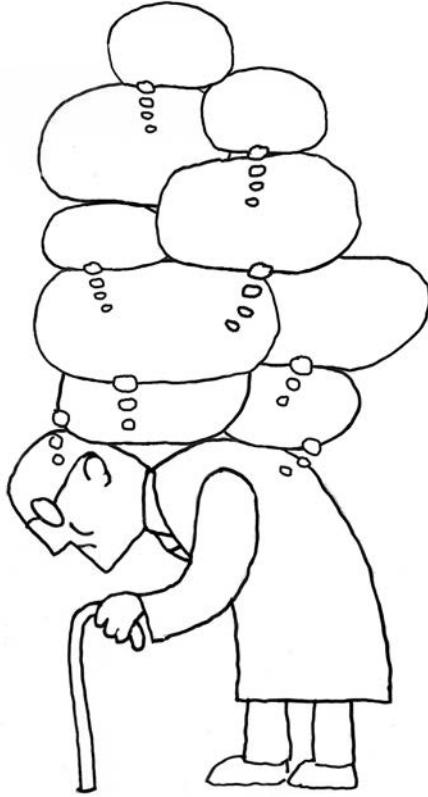
Rus diplomat: "Amerikalılarda, Türkiye'yi kendi adamı gibi görme ve 'Adamım kontrolümden çıktı Rusların yanına gitti' türünden çocukça bir tepki var."

Rus diplomat, "Amerikalılarda, Türkiye'yi kendi adamı gibi görme ve 'Adamım kontrolümden çıktı Rusların yanına gitti' türünden çocukça bir tepki var." değerlendirmesini de yapıyor. Yunanistan ile Türkiye arasındaki gerginliğe ilişkin ise "Kıbrıslı Rumlar ve Atina, Rusya'nın geleneksel dostlarıydı. Ancak Ukrayna savaşında Batı'nın yaptırımlarına katılmaları dostluğumuza büyük darbe vurdu. Rusya, KKTC kartını Yunanistan'ı daha da pişman edecek bir şekilde oynayacaktır. Yakın ilişkilerimizin olduğu bazı ülkeleri de KKTC ile ilişki kurmaları konusunda ikna ediyoruz." değerlendirmesini yapıyor.

Bu konuya devam edeceğiz. •

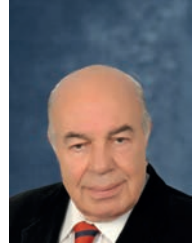
gurbuzevren@butundunya.com.tr

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

2023 Dünyası ve Türkiye (1)

2023 Dünyası

2023'ün bütün dünya için çok zor bir yıl olacağı 2022'den belli idi. Çünkü daha eskilere gitmeden yalnız 20. Yüzyıl'a bakılsa iki büyük Dünya Savaşı'ndan kalan sorunlar bile çok önemli değişimlere sahne oldu. Dünyanın siyasal coğrafyasındaki değişiklikler devam ediyor.

Milyonlarca can kaybına neden olan I. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası barışı sağlamak için kurulan Milletler Cemiyeti başarılı olamamış ve II. Dünya Savaşı'nın çıkması ve daha büyük can kayıpları önlenememişti. Daha sonra kurulan Birleşmiş Milletler sözleşmesinde ise savaştan galip çıkan beş devletin Güvenlik Konseyi'nde devamlı üye olması ve herhangi birisinin kabul etmemesi halinde karar alınmayacağı belirtilmişti.

“Veto Hakkı” diye anılan bu durum kuruluştan itibaren tartışma konusu olmaya başlamıştı.

Birleşmiş Milletler

Günümüze kadar BM'in kuruluşunu izleyen 78 yılda uluslararası toplumda devamlı yeni gelişen güçler oluşmuş ve bunların da Güvenlik Konseyi'nde devamlı temsil ihtiyacı Birleşmiş

Milletler içinde tartışılmış ve sonuç çıkmamıştır. Bunun üzerine Libya Devlet Başkanı Kaddafi, BM Genel Kurulu'nda yaptığı bir konuşmada bu adaletsizliğe işaret ederek kürsüde BM sözleşmesini yırtıp yere atarak “*Dünya beşten büyüktür*” demişti. Önceki yıllarda dergimizde yayımlanan bir yazımda “BM’de 192 = 1 midir?” başlıklı yazımda BM kulislerine yansıyan tartışmalara değinirken ABD, Avrupa Birliği’nde Almanya ve Asya’da Japonya’nın Güvenlik Konseyi’ne alınacak ülkeler teklifine Çin ve Rusya Federasyonu karşı çıkarak başka ülkelerin alınmasını istemiş ve anlaşma sağlanamamıştı. (Bkz. Yazman, *Bütün Dünya*, Ocak 2016)

Görülüyor ki günümüze taşınan sorun çözülememiş, BM giderek beklenen etkinlikte görevlerini zor yapar veya hiç yapamaz hale gelmiştir.

Küresel Piyasalar

2023'te de Dünya, günleri ve

Muammar Kaddafi

mevsimleri belirleyen olağan yörüngelerinde her yıl artırdığı 6 saati dört yılda bir 28 Şubata bir gün ekleyerek aksatmadan aynı hızla sürdürüyor. Oysa dünya nüfusu devamlı artıyor. Worldometers'in 2023 yılı için verdiği bilgiye göre dünyada 7 milyar 924 milyon insan yaşıyor.

2023 dünyası, yalnız 20. Yüzyıl'ın değil, bunlara son 25-30 yılda eklenen yeni dertlerle uğraşmak zorunda. Pandemi (Covid19) gibi uzun zamandır görülmeyen sorunların ve iklim değişikliği gibi olumsuzlukların açtığı yaralarla karşı karşıya.

İtalya'da milliyetçi söylemleriyle öne çıkan Giorgia Meloni liderliğindeki aşırı sağcı FdI, yüzde 26,2'lik oyla seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır.

Küresel piyasalar, günümüzde para ve maliye politikalarındaki belirsizlikler, çelişen uygulamalar, gittikçe artan resesyon(durgunluk) kuşakları ile değişik oranlarda olsa da yaygın enflasyon belası ile mücadele etmek için uğraş vermek zorundalar.

Bütün bunlar küresel ekonomide, küreselleşme denilen 1980'lerde başlayan akımın dünya gelir dağılımını daha çok bozduğunu göstermektedir. Neoliberal (sağcı) ekonomi politikalarına yöneltilen eleştirilerin arttığı bir dönemde Avrupa'da Avrupa Birliği ülkelerinin

uyarlarına karşın Macaristan'da tekrar sağcı yönetim seçimleri kazanmış, İtalya'da da milliyetçi söylemleriyle öne çıkan aşırı sağcı parti FdI iktidara gelmiştir.

Pandeminin önlenmesi için kamucu politikalarla alınacak önlemlere gereksinim duyulmasının böyle

bir sonuç doğurduğu anlaşılıyor.

Ancak Brezilya'da yapılan seçimler farklı sonuçları ile dünyanın gündemindedir.

Brezilya Seçimleri

Güney Amerika'nın en büyük devleti Brezilya Federal Cumhuriyeti'nde 30 Ekim 2022 başkanlık ve parlamento Seçimleri yapıldı. İkinci tur başkanlık seçimlerinde başkanlık yapan aşırı sağcı Jair Bolsonaro

Lula
da SilvaJair
Bolsonaro

seçimleri kaybetti. İşçi Partisi lideri Lula da Silva kazandı. Seçim sonucuna göre Lula da Silva yüzde 50,9 Bolsonaro yüzde 49,1 oranında oy aldı. 2023 yılı ile da Silva dönemi başladı.

Bolsonaro, seçimden sonra iki gün hiç konuşmadı. Az farkla kaybetmeyi kabullenemedi. Taraftarlarını kışkırtıp ABD’de Miami’ye gidip olabilecekleri izlemeye başladı.

Son Brezilya Olayları

Bolsonaro destekçileri önce ülkede günlerce otoyol kapatma eylemleri yaptı. Ordu karargâhları önünde düzenledikleri gösterilerde silahlı kuvvetleri Lula’ya karşı müdahaleye çağırdı.

Başkent Brasilia’da “Üç Kuvvetler Meydanı” (*Praça dos Tres Poderes*) olarak bilinen ve Ulusal Kongre (*parlamento*),

Federal Yüksek Mahkeme, Başkanlık Sarayı gibi binaların bulunduğu yerler Bolsonaroistler tarafından işgal edildi.

Brezilya’da siyasal ortamı daha karmaşık duruma getiren iki konu var:

Birincisi; seçim sonuçlarına göre Kongrede Bolsonaro görüşlü sağ ve aşırı sağ partilerin açık bir üstünlüğü bulunuyor.

İkincisi; Başkent Brasilia’da isyancıları durdurmak için polis ve

Brezilyada Bolsonaro destekçisi yüzlerce kişi Ulusal Kongre’ye baskın düzenledi

ordunun güvenlik zafiyeti göstermesi.

Bu durum Bolsonaro'nun ülkenin güvenlik servisleri ve ordu içinde desteğini sürdürdüğünü gösteriyor.

Özetle, 213 milyon nüfusu ile dünyanın altıncı ve Güney Amerika'nın en büyük nüfusuna sahip gelir düzeyi bakımından kıta Amerikası'nın üçüncü büyük ülkesi ve

köklü bir demokrasi geçmişi olan Brezilya'da durum karışık.

Üçüncü kez Başkan seçilen Da Silva'yı zor günler ve işler bekliyor.

2023 Türkiye

2023 yılı Türkiye için ise çok ilginç ve çok anlamlı özellikler taşıyor. Gelecek yazılarımızın konusu olacaktır. •

ogutyazman@butundunya.com.tr

ARKEOLOJİ

Saymalıtaş Kaya Resimleri

Kaya resimleri,

Kırgızistan yakınlarında Tanrı Dağları'nın bir kolu olan Aladağ'da ortalama 3500 rakımda bulunan Saymalıtaş adlı bölgededir. Burada 10 bin kaya üzerine yaklaşık 100 bin resim çizildiği tespit edilmiştir. Bu resimlerin ne zaman ve nasıl çizildiği ise henüz netleştirilememiştir. Kayaların bulunduğu alanın iklim şartları nedeniyle, bu resimler çizildiği ilk günkü gibi kalmıştır. Üzerlerinde tarihlendirme

yapılamamakta, fakat MÖ 5000 ile MS 1000 arasında çizilmiş oldukları ileri sürülmektedir.

Güney-kuzey yönünde yaklaşık 7 km. boyunca uzanan bir vadide belgelennmiş 10 bin taşın üzerinde 100 kaya resmi bulunmaktadır. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar zengin bir kaya resmi bölgesi yoktur. Kaya resimlerinde at, geyik, kurt, insan ve av sahnelerinin yanı sıra bazı soyut tasvirlerle de rastlanılmaktadır. Bu tasvirler, resimleri çizen insanların kültürleri, yaşayışları ve hayal dünyaları hakkında değerli bilgiler vermektedir. •

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özerdem

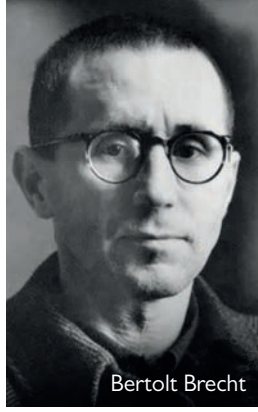
Arturo Ui...

Arturo Ui, Bertolt Brecht'in yarattığı bir oyun kahramanının adı.

Bertolt Brecht de 20. yüzyılın ilk yarısının Alman şiiri ve tiyatrosunun önde gelen düşünür ve sanatçısı.^[1] Tiyatro sanatına farklı ve çağdaş bir nitelik kazandıran bir öncü. »

Edebi metinlerin, özellikle de tiyatronun bir işe yaraması gerektiğine, toplumsal yapının ancak saydamlaştırılarak değiştirilebileceğine inanan bir sanatçı Bertolt Brecht. Epik tiyatro anlayışı ile yazıp sahnelediği eserleri ile bunu başarmak için çabaladı. Epik tiyatro, seyirciyi olabildiğince oyunun dışında tutan, sahnede geçenlerin bir oyun olduğunu sürekli olarak duyumsatan ve seyirciyi oyuna bir gözlemci olarak katan bir tiyatro anlayışı. Seyirciyi inandırmak, uygulandırmak yerine düşündürmeye yönelten göstermecî bir yöntem.

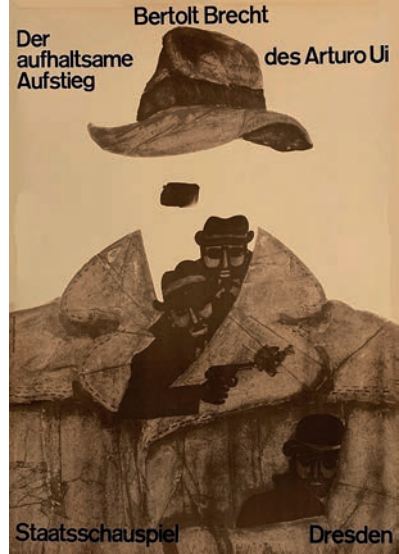
Bertolt Brecht

dikten sonra dünya çapında üne ulaşan, gençlik yıllarından başlayarak faşizm karşıtı olan Bertolt Brecht, 1933 yılında Hitler'in iktidara gelmesiyle Tedbir (Die Maßnahme) adlı oyunu polis tarafından yasaklanıp vatana ihanetten yargılanmış; kitapları Naziler tarafından yakılmış, Reichstag

Yangını^[2] sonrasında da ailesi ve arkadaşları ile birlikte Berlin'i terk etmek zorunda kalmış. Çekoslovakya, Avusturya, İsviçre, Fransa, Danimarka, İsveç, Sovyetler Birliği, Finlandiya ve Amerika Birleşik

Bertolt Brecht, kendisini komünist olarak tanımlamasına karşın düşünceleri uyuşmadığı için hiçbir zaman Alman Komünist Partisi'ne üye olmamakla beraber Marksist ve hümanist / insanın mutluluğunu önceleyen bir anlayışla yazdı şiirleri ile oyunlarını. Batı'da büyük yankılar uyandıran eserleri de Doğu Berlin ve Polonya hariç Sovyetler Birliği'ne dâhil ülkelerde sahnelenmedi. Nedeni de eserlerinin sorgulayıcı ve diyalektik düşünme temelli; kavramlar arasındaki karşıtlık ilişkisinden yola çıkılarak doğruya varan süreçlerin açığa çıkarılmasını amaçlıyor olmasıydı.

Üç Kuruşluk Opera adlı eseri 1928 yılında Berlin'de sahnelen-

Bertolt Brecht'in Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi / Der aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui adlı oyununun afişi

Devletleri'nde geçen sürgün yılları ve yaşamı boyunca da hiç ödün vermemiş. Alman halkının bir kurtarıcı olarak sığındığı Hitler'in nasıl başa geçtiğini de kendine özgü diyalektik üslubu ile Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi / Der aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui adlı oyunu ile sahneye taşımış.

Asaf Çiyiltepe'nin sahneye koyduğu Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi adlı oyundan bir sahne

I. Dünya Savaşı sonrasında çıkan 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sürecinde büyük şirketlerin arasındaki çıkar savaşına katkıda bulunmakla suçlanıp yargılanan bir Belediye Başkanı'nın aklanabilmek için iş birliği yaptığı gangster çetesi lideri Arturo Ui'nin nasıl bir sömürü çarkı oluşturduğunu; karanlık ilişkilerle bir ülkenin kaderini nasıl değiştirebildiğini anlatan bu oyun, ilk kez 1965-66 sezonunda Ankara Sanat Tiyatrosu'nda^[3] Sevgi ve Başar Sabuncu'nun

çevirisi ile sahnelendi. Genco Erkal da Asaf Çiyiltepe'nin sahneye koyduğu bu oyundaki Hitler'i simgeleyen Arturo Ui'deki üstün başarısı ile ünlendi.

Brecht, II. Dünya Savaşı sırasında, 1941 yılında yazdığı bu anti-faşist oyununda Hitler'in iktidara yürüyüş öyküsü ile İtalyan asıllı

Chicago'lu mafya lideri Al Capone'un güçlenerek yükselişi ile 1932-1933 yıllarında Hitler'in iktidara gelişini tarihsel bir paralellik kurarak sergilemiş. Çünkü, Hitler de I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'yı da kasıp kavuran Büyük Ekonomik Buhran sırasında etkileyici kişiliği, konuşma becerisi ile alt ve orta tabakanın ekonomik beklentilerine yönelik vaatleri, büyük şirketlerin desteği; milliyetçi, Yahudi karşıtı, yerine göre sosyalist, komünist ve anti-kapitalist söylemlerle iktidarı ele geçirmiş. 1 Eylül

1939 günü Polonya'yı işgali ile başlattığı II. Dünya Savaşı ile sadece ülkesini mahvetmekle kalmamış, bütün dünyayı felakete sürüklemiş.

"Büyük politik suçlular tamamen teşhir edilmeli ve güllüncüklerinin esas gösterilmelidir. Aslında bunlar büyük politik suçlular değil, büyük suçlu politikacılarıdır. Bu da tamamen başka bir şeydir," diyen

Bertolt Brecht; Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi ile küçük burjuva romantizminin mafya liderleri ve benzeri yasa dışı kişilere duyduğu büyük saygıyı (!) kırmaya çalışmış. Oyunda, Nazi Partisi ve Hitler, Chicagolu ganster Arturo Ui ve adamları, karnabahar tröstü ve

Yapılması gereken, şapkeyi önümüze koyup düşünmek; bir kurtarıcı beklemekten vazgeçip demokrasiden, adaletten, eşitlikten yana bir dünya ve yaşam için harekete geçmek.

tröstün patronları, Hitler'le ilişki kuran büyük Alman patronlarının, Belediye Başkanı Dogsborough ise 1933 yılında Hitler'i Şansölye / Başbakan olarak atayan Almanya Cumhurbaşkanı Paul von Hindenburg'un iz düşümleri olarak çıkarlar seyircinin karşısına.

Brecht, yaşamı boyunca şiirleri ve tiyatro oyunları ile faşizmle mücadele etmiş, halktan, demokrasi, barış ve kardeşlikten yana olan; emperyalist savaşlara karşı çıkmış,

zengin bir aileden gelmesine karşın kendisini halktan biri olarak görmüş bir düşün insanı ve sanatçı olarak halen güncelliğini koruyor. Çünkü bugün insanlık vahşi kapitalizmin zulmü yetmezmiş gibi Corona-19 virüsünün neden olduğu,1929 Dünya Ekonomik Buhranı'ndan daha büyük,

günlük sıradan, alışılmış politikalarla aşılması mümkün olmayan bir buhrana sürüklenme tehlikesi ile karşı karşıya. Yapılması gereken, şapkeyi önümüze koyup düşünmek; bir kurtarıcı beklemekten vazgeçip demokrasiden, adaletten, eşitlikten yana bir dünya ve yaşam için harekete geçmek. Küçük çıkarlar

peşinden koşmayı bırakıp toplumun çıkarlarını öncelemek. Bunun başka bir yolu yok. "Yazıklar olsun kurtarıcı bekleyenlere!" diyen Bertolt Brecht'e kulak vermek gerek. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

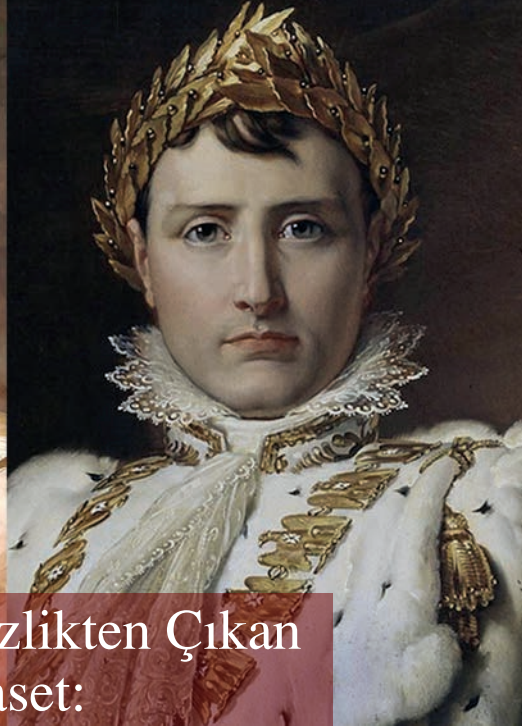
[1] Bertolt Brecht, (1898 -1956)

[2]Reichstag Yangını, Hitler'in sebep gösterip ülkede düzeni sağlamak adına Alman parlamentosunun toplandığı Reichstag binasında 27 Şubat 1933 akşamı çıkarılmış olan yangındır.

[3] Ankara Sanat Tiyatrosu,1963 yılında, Ankara'da Asaf Çiyiltepe öncülüğünde kurulmuş olan, Hitler Rejiminin Korku ve Sefaleti oyununu sahnelerken Ankara Sıkıyönetim Kumandanlığı'nın 4 Nisan 1972 tarihli bildirimini ile kapatılan; 1974 yılında yeniden açıldıktan sonra günümüzde de çalışmalarını sürdüren Ankara'nın ikinci özel tiyatrosudur.

“Ancak hatalarını kabul edenler, affedilmeye layık olurlar. Çünkü bunlar hatalarını anlamış, pişman olmuş, bir daha aynı hatayı istememeye karar vermiş kimselerdir. Fakat suçlarını saptırmaya ve savunmaya kalkışanlar aynı yolda devam edecekler demektir ki, bunları hoş görüp affetmek kesinlikle uygun değildir.” (1925)

M. Kemal Atatürk

Yönetememezlikten Çıkan Siyaset:

Sezar ve Bonapart Rejimleri (2)

Önceki bölümü kısaca toparlarsak, Sezarizmi iki yönetici egemen güç arasındaki uzun süreli ve çözümlenemeyen bir çatışmanın sonucu olan bir krizin ürünü olarak resmettik. Oligarşi yanlıları ile halkçıların arasındaki biktırıcı iç mü-

cadele karşısında Roma Senatosu, General Lucius Cornelius Sulla'yı herhangi bir zaman sınırlaması olmaksızın ve en geniş yetkiyle donatarak "diktatör" tayin eder. Böylece hegemonya krizi üçüncü bir gücün geniş yetkilerle donatılarak ve »

hakem sıfatıyla iktidar gücünü kullanması suretiyle çözülmeye çalışılır. Ve fakat daha önceki dönemlerdeki “diktatör” atamalarında uygulanan süre kısıtının kaldırılması, Julius Caesar’ın diktatörlüğü ve sonunda da Augustus eliyle Cumhuriyetin yıkılmasıyla sonuçlanır. Görüldüğü gibi, Sezarizm’de sınıflar arası bir denge durumu vardır ama bu denge durumu egemen iki güç arasıdır. Bu kriz Sezarizm aracılığıyla çatışan iki güçten biri lehine çözülür. Sezarizm’in üzerinde yükseldiği denge durumunda alt sınıf-

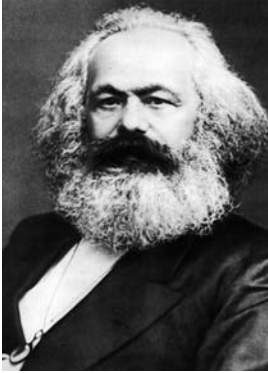

Louis Bonaparte

lar sahnede bir aktör olarak yer almazlar. Sorun ve çözüm yöntemi egemenler arası sınırlar içindedir. Marx’ın Bonapartizm olarak adlandırıp incelemesine dek, burjuva düzenin yapılanma sürecinde ortaya çıkan olağanüstü diktatörlük biçimleri hâlâ eski dönemlerden kalan Sezarizm kavramıyla değerlendirilmekteydi. Oysa tarihsel koşulların tamamen değişmiş olması nedeniyle artık bu terimin terk edilmesi gerekiyordu.

Louis Bonaparte’ın 18. Brumaire’i adlı eseriyle Karl Marx Bonapartizm’e dair özgün bir analiz ortaya koymuştur.

Marx açısından devrimci enerjiyi sınıf mücadelesinden uzaklaştıran bir rejim türü olan Bonapartizm, burjuvazinin iktidarını yitirdiği ama işçi sınıfının devlet iktidarını ele geçirecek kadar gelişmemiş olduğu bir ortamın ürünüdür. Burjuvazi, iktidarını parlamenter yollarla sürdüremeyecek durumda ve bu yüzden siyasal iktidarı kapitalizmin hızlı gelişimini sağlayacağını düşündüğü Bonapartist bir lide-

Louis Bonaparte’ın 18. Brumaire’i adlı eseriyle Karl Marx Bonapartizm’e dair özgün bir analiz ortaya koymuştur.

re devreder. Diğer yandan demagoji yoluyla, alt sınıflar karizmatik ulusal bir lider ve güçlü bir askeri devlet arkasında kenetlenir.

Bonapartizmin kavramını daha sonraları Friedrich Engels Almanya'daki Bismarck dönemini anlatmak için, 1930'larda ise Leon Trotsky Latin Amerika'daki popülist rejimleri betimlemek için daha geniş anlamda kullanmışlardır. Bu görüşlere hakim Bonapartizm, orduyu ve bürokrasinin desteğini kendi yanına çeken ve sivil toplum alanından tamamen özerk bir görünüme sahip kişisel bir iktidar biçimidir. Bu iktidar biçiminde devlet tamamıyla tarafsız hale gelmiş

gibi görünür ve iktidarı şahsında toplayan Bonapartist lider toplumsal sınıflar üzerinde bir hakem rolü oynadığını iddia eder. Böylelikle, Bonapartist lider normal şartlarda birbiriyle çatışma halinde bulunan sınıflardan hiçbirinin iktidarı elde edemediği ya da tutamadığı bir denge durumunda, tüm sınıf-

lardan bağımsız ve görünüşte bunlar arasında aracı bir role sahip olur. Bonapartizm aynı zamanda devletin görece özerkliği tartışmalarını da etkilemiştir. Özellikle devlet incelemelerinin siyaset bilimi yazınında tekrar önem kazanması için hayati olmuştur.

Bu tartışmaların merkezinde olan Nicos Poulantzas'a göre Bonapartizm, burjuva devletin egemen sınıflardan özerkliğini gerçekleştirmesinden ibarettir. Olayların gelişimine bakarsak, 9 Kasım günü, Fransız cumhuriyetçi takvimine göre Brumaire ayınının 18'i, Napoleon Bonaparte'ın askeri diktatörlüğüyle sonuçlanan hükümet darbesinin yapıldığı gündü.

Amcasının örneğini tekrarlama-ya hevesli yeğen Louis Bonaparte ise, aradan elli iki yıl geçtikten sonra 2 Aralık 1851 günü yine bir hükümet darbesiyle tarih sahnesine çıkacaktı. Karl Marx, Hegel'e nazire

olarak tarihin tekrerrür ettiğini ancak ilkin de bir trajedi, ikincisinin de ise karikatür olarak betimler bu durumu. Karikatür olan İkinci Bonaparte, 10 Aralık 1848'de yapılan bir referandumla Fransa Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı seçilmişti. Burjuva parlamenter işleyişin tıkanmasından yararlanarak, kendisine uzun süreli bir salta-

Nicos Poulantzas

nat imkânı yaratmak üzere harekete geçti. Bonapartizm'in de üzerinde yükseldiği ortam Sezarizm'e bazı bakımlardan benzer. Bonapartizm de bir denge ve hegemonya krizi döneminin sonucudur. Sonuç açısından da benzerdir. Bonapartizm de Cumhuriyeti yıkıp bir imparatorluk

kurdu. Fakat burada hem üst sınıflar hem de alt sınıflar sahnede önemli aktörler olarak bulunmaktadır:

Burjuvazinin iki büyük fraksiyonu, diğer burjuva fraksiyonlar, küçük burjuvazi, köylülük ve nihayet işçi sınıfı. Burjuvazi, başta en büyükleri olan mali ve toprak burjuvazisi olmak üzere, sanayi burjuvazisi de dahil tüm fraksiyonlarıyla “devrim

artık bitsin ve düzen tesis edilsin” istemektedirler. Bunu birbirine bağlı iki nedenle istemektedirler:

Birincisi; her ne kadar devrim artık gerileme aşamasına girmiş olsa da yine de alt sınıfların devrimi hep daha ileriye sürüklemek isteyen çabaları onları ürkütmektedir.

İkincisi; devrim kargaşası ve siyasete aşırı angaje olmak onların temel amaç ve fonksiyonlarını yerine getirmelerini engellemektedir.

Fransa’da parlamenter cumhuriyetin kuruluş tarihi, 1789 devrimiyle başlayarak farklı aşamalardan geçen ve siyasal iktidarın değişik biçimlenmeleriyle ilerleyen inişli çıkışlı bir süreçtir. Napoleon’un iktidarına yol açan gelişmeler zinciri içinde, 1794’te yaşanan Termidor önemli bir yer tutar. Bu olay, devrime katılan ve onu halkçı istemlerle

ilerletmek isteyen mülksüz, baldırı çıplak halk tabakalarının devrimden dışlanmasına yol açan karşı-devrimci bir siyasal gelişmedir. Termidor sonuç olarak burjuva düzenin gelişimini güçlendirecek önlemleri almıştır; fakat halkın radikal toplumsal dönüşüm istemlerinde ifadesini bulan devrimci ilerleyişi de durdurmuştur. Devrimin burjuva çerçeveyi

Georges Jacques Danton

Maximilien Robespierre

aşıp geçmemesi için baldırı çıplakların ezilmesine ortamı hazırlayan faktör ise, burjuva devrimcilerin en ileri kanadını oluşturan Jakobenlerin ikircikli sınıf tutumudur. Ama bu durum, kendi liderleri Danton ile Robespierre’in de sonunu getirecek ve bizzat Jakobenlerin iktidardan tasfiyesiyle sonuçlanacaktır.

1799’da gerçekleştirdiği hükümet darbesiyle kendisini birinci konsül konumuna yükselten Bonaparte, doğrudan kendisine bağlı valiler aracılığıyla katı merkezîyetçi bir idare sistemi kurar. Yasama, yürütme ve atamalara ilişkin çok geniş yetkileri kendi elinde toplar.

İngiltere'nin 1803'te Fransa'ya açtığı savaş sırasında, kral yanlılarının İngilizlerle işbirliğini önleme gereğiyle de 1804 yılında kendisini imparator ilan eder. Fransa'nın egemenlik alanını genişletmek için yürüttüğü savaşlarda uğradığı yenilgiler sonucunda, 1814 yılında Napoleon'un egemenliği ve imparatorluk dönemi sona erer.

Bu kez de Fransa, 1814-1830 yılları arasında Restorasyon Dönemi diye adlandırılan bir dönem yaşayacaktır. Bu, Bourbon Hanedanı'nın ikinci kez tahta geçtiği ve kralcı siyasal rejimin restore edildiği bir dönemdir. Restorasyon Dönemi'nde hüküm süren ve Bourboncular olarak adlandırılan egemen kesim esasen büyük toprak sahiplerinden oluşmuştur. Büyük toprak mülkiyeti tüm feodal çalımına ve soyluluk gururuna karşın, modern toplumun gelişmesi sonucunda burjuvalaşmıştır.

Soyluların ve kilisenin çıkarlarını koruyan Bourbon Sülalesi'nin gerici rejimi 1830 Temmuz devrimiyle yıkılır, fakat Fransa henüz kralcı rejimden kurtulamaz. Fransa'nın ikinci ünlü kralcı sülalesini temsilen bu kez Orleans Dükü Louis Philippe saltanat koltuğuna oturur. Düzen partisi olarak da ad-

Soyluların ve kilisenin çıkarlarını koruyan Bourbon Sülalesi'nin gerici rejimi 1830 Temmuz devrimiyle yıkılır, fakat Fransa henüz kralcı rejimden kurtulamaz.

landırılan kralcı güçlerin kendi içinde Bourboncu ve Orleancı diye ikiye bölünmesinin, birtakım sözde siyasal ilkelerin değil, sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki rekabetin sonucu olduğudur. Ayrıca burjuva

sınıfın içindeki büyük kodamanlar, ordunun, üniversitenin, kilisenin, baronun, akademinin ve basının önde gelenleri de bu iki kesim arasında bölünmüşlerdir.

1848 devrimine kadar devam edecek olan Orleancılar dönemi, mali aristokrasinin iktidar dönemidir. Tem-

muz monarşisi, mutlakiyetçi kraliyet dönemine oranla burjuva düzen bakımından ileri bir adım teşkil edecektir. Bu dönemde toplumun temel yasası olarak kabul edilen Anayasal Sözleşme yürürlüğe konur. 1830 Burjuva Devrimi'nin ürünü olan bu anayasa, egemenliğin ulusa ait

Louis Philippe

olduğunu ilân etmekte ve kralın yetkisini bir ölçüde kısıtlamaktadır. Tüm bu dönemler boyunca gelişmesini sürdüren burjuvazinin siyasal egemenliği de, 1848 devrimine ilerleyen süreçte böylece çeşitli biçimlere bürünmüş olur. Temmuz monarşisi, özellikle büyük ticaret temelinde semiren yeni burjuva zenginlerin zorbalıkla ele geçirdikleri egemenliğin siyasal ifadesidir. O dönemde siyasal arenada esas olarak büyük ticaret burjuvazisi ağır basmakta, sanayi burjuvazisi ise daha fazla güç kazanmak istemektedir. O nedenle de sanayi burjuvazisi parlamenter cumhuriyetçilerin muhalefetine destek verir. Ancak cumhuriyetçi burjuva muhalefet, burjuvazinin homojen çıkarlar etrafında bütünleşmiş özel bir kesimi değildir. Cumhuriyetçi kafada burjuvalardan, yazarlardan, avukatlardan, subaylardan ve memurlardan oluşmuş bir yâran takımıdır. Bunlar burjuvazinin egemenliğinin kralcı biçim altında hüküm sürmesine karşı çıkmakta ve burjuva düzenin parlamenter cumhuriyet biçimine kavuşmasını amaçlamaktadırlar; ayrıca yeni siyasal sistemde önemli mevkiiler kazanma telâşları içindedirler. Büyük ticaret burjuvazisinin ayrıcalıklı siyasal konumuna karşı mücadele yürüttükleri için gerek halktan ve gerekse sanayi burjuvazisinden destek almaktadırlar.

1848 Fransız Şubatı, siyasal iktidarın biçimini değiştiren siyasal bir devrimdir. 24 Şubat'ta Louis Philippe'in tahttan indirilmesiyle meşruteli

monarşi yıkılır, burjuva parlamenter cumhuriyet kurulur. Krallık döneminde burjuvazinin ancak belirli bir bölümü kral adına hüküm sürerken, bundan böyle artık burjuvazinin meclisi halk adına hüküm sürecektir. Mülkiyetin iki ayrı egemen gücünü, yani toprak ve sermaye sahipliğini ilk kez birlikte iktidara getiren siyasal biçim parlamenter cumhuriyettir. Parlamenter cumhuriyet aynı zamanda, burjuvazinin siyasal egemenliğinin en gelişmiş biçimidir.

Parlamenter cumhuriyet aynı zamanda, burjuvazinin siyasal egemenliğinin en gelişmiş biçimidir.

Meşruteli monarşi altında büyük ticaret burjuvazisinin siyasal egemenliği tahtın gölgesinde kalırken, halk nezdinde asıl egemen güç olarak sahne önünde kral görünmektedir. Oysa parlamenter cumhuriyet, burjuvazinin bütün öğelerini tek bir siyaset çatısı altında toplayacak ve burjuvazinin siyasal egemenliği kralın gölgesinden kurtulacaktır. Böylece de bizzat kendi kimliğiyle ortaya çıkacaktır. Bundan böyle kapitalist gelişme hem burjuva parlamenter iktidarı hem de yürütme gücünü yetkinleştirerek, burjuva düzeni artık yıkılmasının gerekli olacağı noktaya doğru götürecektir.

1848 Devrimi'ne farklı sınıflar farklı istemlerle katıldılar. Burjuvazinin değişik kesimleri, mali aristokrasinin tek başına egemenliği dönemine son vermek ve daha geniş ayrıcalıklar için bir seçim reformu koparmayı ümit etmekteydiler. Sokaklara egemen olan halk kitleleri barikatları kurduğunda egemen sınıfın ulusal muhafız gücünün pasif bir tutum aldığını, ordunun ciddi bir direniş göstermek istemediğini, kraliyetin kaçmak zorunda kalır ve cumhuriyetin kendini zor sayesinde kabul ettirir.

Aslında her parti cumhuriyete kendi sınıfsal çıkarları temelinde farklı bir anlam yüklemekteydi. Proletaryanın öncü, devrimci unsurlarının hedefi, burjuva düzeni aşır geçecek bir cumhuriyet, yani sosyal cumhuriyetti. Demokrat küçük burjuvazi her zamanki gibi olmayacak bir düş peşindeydi. Burjuva düzen içinde tüm sınıflara eşit derecede demokrasi anlamına gelecek bir siyasal işleyiş, demokratik cumhuriyet istiyordu. Cumhuriyetçi burjuvazinin cumhuriyetten anladığı ise, kendi sınıfının diğer sınıflar üzerindeki mutlak egemenliğini garanti altına alacak bir parlamenter cumhuriyet idi. O dönemin Fransası'nda çeşitli sınıflar, burjuva parlamenter cumhuriyetin geçici hükümet ve kurucu meclis sürecinde, mümkün olan en büyük payları kapabilmenin didişmesi içine girdiler.

Bonaparte içerde düzeni sağlayarak burjuvazinin iktisadi gelişmesi

için gereken tüm önlemleri aldı. Sınıflar üstü görüntüsüyle alt sınıfları baskı ve ödünlerle kontrol altında tutmayı başardı. Ve devrimi kendi doğal sınırları içine geri çekti. Tüm bu alanlarda burjuvazinin taleplerini en azami ölçüde karşılamakla kalmadı; hem içerde burjuvazinin kolektif çıkarlarının temsilcisi olacak biçimde bir devlet inşa etti hem de devrimi Fransa dışına yayarak Fransız büyük burjuvazisi yararına "olağanüstü" işler gerçekleştirdi.

Bonapartizm kavramı, Napoleon Bonaparte ve yeğeni Louis Bonaparte dönemi Fransa'sında ortaya çıkan yeni bir yönetim tarzını ifade etmek için kullanılmıştır. Buradan hareketle Bonapartizm, güçlü bir otokratın ordunun da desteğini alarak iktidarı elinde topladığı, aşırı bürokratik, merkeziyetçi, popülist, milliyetçi ve askeri yayılma hedeflerini barındıran otoriter bir rejim türünü nitelemektedir. Bonapartist rejimlerde lider, ulusu yanlış yöneten ve ülkeyi yıkımın eşiğine getiren parti politikalarının üstünde yer alan bir kurtarıcı olarak kavranır ve devlet iktidarı liderin şahsında somutlaştırılır.

Bu rejimin bir diğer önemli ayırt edici özelliği de liderin halkın bölünmez iradesinin doğrudan taşıyıcısı olduğu varsayımıyla, iktidarını halden egemenliğine dayandırdığı iddiasıdır. Nitekim önemli kararların alınma aşamasında plebisit uygulanması bu rejim türünde yaygın olarak görülür. •

barbarosenec@butundunya.com.tr

Kapitülasyonlar, Azınlıklar ve Paralel Maliye Bakanlığı

Arayış

Vahap Candan

Emperyalist güçlerin, Osmanlı Devleti'ni boyunduruk altına alma stratejisi içinde, çeşitli ekonomik yaptırımların ve misyonerlik faaliyetlerinin özel bir yeri olduğunu bilinmektedir. Söz konusu ekonomik yaptırım ve misyonerlik faaliyetlerinin uygulanmasındaysa, Osmanlılarca Batı ülkelerine verilen kapitülasyonların birinci derecede rol oynadığı da bilinmektedir.

En geniş anlamıyla kapitülasyon; “bir ülkede oturan ya da herhangi bir faaliyette bulunan yabancı uyruklulara verilen imtiyazları” ifade ediyor. Yabancı uyruklulara hükümdarlarca verilen imtiyazların; bir lütuf, bir bağış olarak ya da bir ferman veya devletlerarası anlaşmalarla iki taraflı yükümlülükler olarak ortaya çıktığını görüyoruz.

Osmanlı Devleti tarihinde ilk önemli kapitülasyon, 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından Fransa'ya verildi. Tarihçilere göre Kanuni; Osmanlı ülkesi sınırları içinde ticaretin daha da güçlenmesini istiyordu. Ticaretin yanı sıra bazı siyasal beklentileri de vardı. Kanuni; bütün Avrupa'yı egemenliği altına almak isteyen Roma-Germen İmparatoru 5. Karl'a direnme cesaretini gösteren Fransa Kralı 1. François'yı ezilmekten kurtarmak, güçlendirmek istiyordu.

François ise ittifakla birlikte, Kanuni'den bir takım ayrıcalıklar

Kanuni
Sultan Süleyman

aldığını göstererek ülke içindeki itibarını yükseltebilirdi. Nitekim François, Osmanlı ülkesinde bulunan ve Katoliklerce kutsal sayılan yerlerin himayesini elde edtti. Sonra, Fransa'ya verilen kapitülasyonlar 1604 ve 1740 yıllarında genişletilerek yenilendi. Daha sonraysa hemen bütün Batı devletleri, Fransa'ya verilen kapitülasyonları örnek aldılar ve benzer imtiyazlar elde ettiler. Yeni sömürgeler elde etme yarışı sürerken, tarihçilerin deyiimiyle Osmanlı'yı yarı sömürgeleştirme yarışı da devam etti. Kırım Savaşı'ndan hemen sonra 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşmasıyla kapitülasyonlar kanun hükmü kazandı ve Osmanlı Devleti'ni bağlayıcı bir niteliğe büründü. Yani başlangıçta kapitülasyonları iptal etme yetkisini elinde bulunduran Osmanlı Devleti, 19. yüzyıl ortasından itibaren bu yetkisini kaybetti.

Kapitülasyonlar ancak, Türk ulusal bağımsızlık mücadelesinden sonra 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile ortadan kaldırılacaktı.

Osmanlı Devleti'nce Batı ülkelerine verilen kapitülasyonların çok uzun süre yürürlükte kalmasının önemli bir nedeni vardı. Avrupa devletleri, Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğünden yararlanarak onu paylaşmak; sömürmek istiyorlardı. Bunun için, sürekli olarak, geçmişten gelen imtiyazları genişletmeye

çalıştılar.⁽¹⁾ Osmanlı kapitülasyonlarına sahip olan yabancılar öncelikle ticari alanda sağlanan imtiyazlardan yararlandılar. İmtiyaz alan ülkelerin tüccar ve iş adamları; ithalat-ihraçat ve taşınmaz mal vergileri dışında bütün vergilerden muafıydılar. İthalat ve ihracat vergilerinin sınırı %8 olarak belirlenmişti. Öte yandan Gümrük tarifelerinin değiştirilmesiyse izne bağlıydı.⁽²⁾

Kapitülasyonlar ancak, Türk ulusal bağımsızlık mücadelesinden sonra 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile ortadan kaldırılacaktı.

Bütün bu ayrıcalıklara rağmen Avrupa devletleri yine de durumlarından memnun değildiler. Çünkü ülkede hâlâ kimi alanlarda ticari kısıtlamalar içeren yasalar vardı. Örneğin ihracat ve ithalat vergileri yüksek bulunuyordu. Ayrıca Avrupalı tüccarlar iç ticarete söz sahibi değildiler. Onlara göre bu eksiklikler, Avrupa devletlerinin Osmanlı ülkesini tam bir açık pazar haline getirmelerini önliyordu. Bu sıkıntıları 19. yüzyıl içinde Osmanlı Devleti ile imzaladıkları ticaret sözleşmeleriyle aşacaklardı. Bu tür anlaşmalardan ilki 1838 yılında İngiltere ile imzalandı. Adı, ticaret anlaşmasıydı ancak tam bir kapitülasyon

anlaşmaydı. İngiliz tacirler bu anlaşmayla pek çok imtiyazlar elde ettiler. Benzer anlaşmalar çok geçmeden diğer Avrupa ülkeleriyle de imzalandı.

Kapitülasyonların ve ticaret sözleşmeleri adıyla imzalanan kapitüler anlaşmaların dışında, Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'ni kendi ekonomik üstünlükleri altına almak için kullandıkları yöntemlerden biri de dış borçlardı.

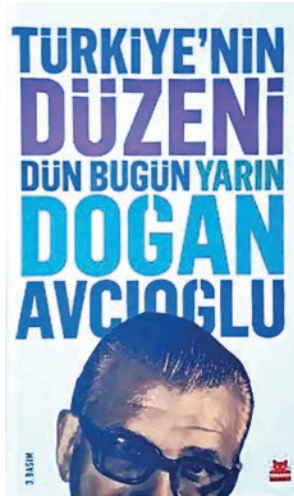
1853 yılında Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi nedeniyle, savaşın giderlerini karşılamak amacıyla Paris ve Londra borsalarından tahvil çıkarmak suretiyle başlayan dış borçlanma, 20 yıl içinde bir çığ gibi büyüdü ve Osmanlı Devleti 1876'da mali iflasın eşiğine geldi. Tevfik Çavdar'ın, "Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu" adlı kitabında belirttiğine göre emperyalist güçler, Osmanlı yöneticilerini borçlanmaya teşvik ediyorlar hatta zorluyorlardı." Borçlandırmaya bir de isim bulunmuştu: "Müttefike yardım."

Çavdar'a göre kapitülasyonlar yoluyla elde edilen ticari imtiyazlar Osmanlı ekonomisinin tamamen ele geçirilmesine yetmiyordu. Devletin ekonomik sistemini tamamen kontrol altına alacak yeni

bir mekanizmaya ihtiyaç vardı. Bu kontrol sistemini kurmanın etkili yoluysa borçlandırmaydı. Borçlandırma ile ülke adeta ipotek altına alınacaktı.⁽³⁾ Nitekim ilk borçlanmadan çeyrek asır sonra iyice mali sıkıntı içine giren Osmanlı Devleti, 1881 yılında borçların ödenmesi konusunda bir kararname çıkartacak ve bu kararnameye göre "Düyun-u Umumiye" (Genel Borçlar) idare-

si adı altında bir kurum oluşturulacaktı. Doğan Avcıoğlu'nun "Türkiye'nin Düzeni" adlı kitabında belirttiğine göre Düyun-u Umumiye idaresi, Osmanlı Devleti ulusal gelirinin geniş bir bölümünü denetimi altında tutan, vergi toplayan ve dağıtan, yabancı yatırımcılara güvene veren ikinci bir "Maliye Bakanlığı" gibi işleyecekti. Sistemin temel taşını Düyun-u Umumiye Meclisi oluşturmak-

taydı. Meclis, alacaklıların temsilcilerinden kuruluydu. Avcıoğlu'na göre bu temsilciler, dışişleri bakanlıklarının yarı resmi onayıyla geldikleri için geldikleri devletlerin temsilcileri durumundaydılar.⁽⁴⁾ Dolayısıyla İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya gibi ülkeler Düyun-u Umumiye Meclisi'nde temsil edilmekteydiler. Ayrıca merkezi İngiltere'de bulunan Osmanlı Bankası

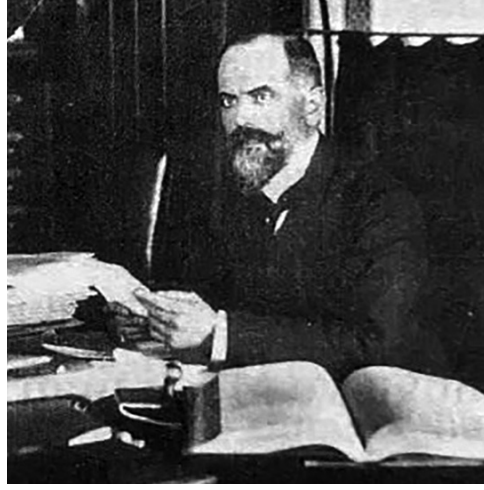

Türkiye'nin Düzeni / Doğan Avcıoğlu

ve Osmanlı Devleti temsilcileri de bu mecliste yer alırlardı.

Meclisin asli görevi borçlara karşılık gösterilen vergi gelirlerini toplamak ve alacaklılara dağıtmaktı. Tuz ve tütünden alınan vergiler, balıkçılık ve ipekçilik vergileri gibi kimi vergiler Düyun-u Umumiye idaresine bırakılmıştı... 1912 yılına geldiğinde devlet gelirlerinin % 31,5'u Düyun-u Umumiye'nin eline geçmişti. Kağıt üzerinde bir Osmanlı örgütü; fiilen ise Osmanlı Devleti'ni borçlandıran ülkelerin yönettiği Düyun-u Umumiye yönetimi, vergileri toplamak için taşrada da şubeler açtı. 1912 yılında bu idarede 8931 memur çalıştırmaktaydı ve bunların 5653'ü sürekli, geri kalanı geçici memur statüsündeydi. Aynı dönemde Osmanlı Maliye Bakanlığı'nın memur sayısı 5472'den ibaretti. Adeta, paralel bir maliye bakanlığı halindeydi Düyun-u Umumiye idaresi.

Osmanlı Devleti yöneticileri bir yandan borçlanıyorken diğer yandan da kalkınma ve modern / fiziki alt yapıyı kurmak niyetindediler. Ancak, Düyun-u Umumiye idaresi Avrupalı yatırımcılar açısından sağlam bir garanti teşkil ediyordu. "Çünkü toplanan vergilerin bir kısmı yatırımcılar için teminat gösteriliyordu. Bu vergilerin toplanıp yatırımcı şirketlerin kasalarına

Düyun-u Umumiye Genel Direktörü
M. Pissard

aktarılması, Duyun-u Umumiye idaresi tarafından sağlanıyordu.⁽⁵⁾

Başlangıçta kapitülasyonlar; bir hükümdar tarafından verilen imtiyazlar niteliğindedi ve hükümdarın yaşamı boyunca geçerliliğini korudu. Hükümdarlar değiştikçe imtiyazların yenilenmesi zorunluluğu vardı. 1740 yılında Fransa ile yapılan kapitülasyon anlaşmasında imtiyazların sonsuza dek geçerli olacağını belirten bir madde yer aldı. Bu dönemden sonra kapitülasyonlara "Dostluk ve Ticaret Antlaşmaları" adı verildi.⁽⁶⁾ Sonraki kapitülasyonların çoğunluğu tek yönlü idi. Sadece tarafların birine çıkar sağlıyordu. O taraf ise Osmanlı Devleti değildi.

Kapitülasyonlar; yabancıların hak ve imtiyazlarını güvence altına alan anlaşmalar gibi görünse de gerçekte emperyalist güçlerin, siyasal ve ekonomik hedeflerini

gerçekleştirmek için kullandıkları bir araç haline geldi. Bunun sonucu olarak, Osmanlı ekonomisinde bir çöküş yaşanmaya başladı. Sağlam bir ticaret ve zanaat devleti olan Osmanlı Devleti; bir sömürge, bir pazar ve sadece hammadde ihraç eden bir ülke haline geldi. Avrupalı sanayici, ham madde ihtiyacının bir kısmını Osmanlı'dan karşılıyor; ham maddeyi ürün haline getirerek tekrar Osmanlı halkına satıyordu. Söz konusu çark; yerli sanayinin ölümüne, işsizliğin artmasına ve ihracat-ithalat dengesinin Osmanlı aleyhine bozulmasına neden oluyordu. Hatta kimi araştırmacılara göre Osmanlılar, bu çarkın da etkisiyle; Batı toplumu ve uygarlığının temeli olan Sanayi Devrimi'ni yaşayamayacak aksine devrimin kurbanı olacaktı.⁽⁷⁾

Bursa'da Ayakkabıcılar Çarşısı (1890'lar.)

Kapitülasyonlar; ekonomik imtiyazların yanı sıra, idari, kişisel ve adli bazı hakları da içermekteydi. Adli imtiyazlara göre yabancılar işledikleri suçlardan dolayı Osmanlı yargısınca değil, vatandaş olduğu devletin kon-

solosluklarında kurulan mahkemelerce yargılanırlardı. İdari imtiyazlara yabancılar; postane, okul, şirket ve vakıf gibi kurumlar kurma ve işletme imkânı tanınıyordu. Kısacası Osmanlı Devleti'nin, güçlü olduğu dönemlerde verdiği kapitülasyonlar, zayıfladığı dönemde tamamen kendi aleyhine işleyecek ve yarı sömürge bir ülke haline gelmesinde etkili olacaktı.

Kapitülasyonların unutulmaması gereken çok önemli bir boyutu daha vardı. Dönemin büyük güçlerine mensup misyonerler kapitülasyonlar yoluyla önemli ayrıcalıklar elde etmişlerdi. Avrupalı misyonerler elde ettikleri ayrıcalıklara dayanarak Osmanlı ülkesi içinde din propagandasıyla birlikte, bölücü-yıkıcı çalışmalar da yürütü-

yorlardı. Ayrıca büyük güçler yine kapitülasyonlara dayanarak, Osmanlı ülkesinde yaşayan Hristiyan Osmanlı vatandaşlarının hamisi olduklarını ileri sürüyor ve devletin işçilerine müdahale ediyorlardı. •

vahapcandan@butundunya.com.tr

Kaynaklar: 1) Osman Nebioğlu; "Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar", Ankara, 1986, s.11 / 2) Mim Kemal Öke; "Ermeni Sorunu", Ankara, 1991, s.33 / 3) Tefik Çavdar; "Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu", İstanbul, 1970, s.37-48 / 4) Doğan Avcıoğlu; "Türkiye'nin Düzeni", Ankara, 1968, s.62 / 5) Doğan Avcıoğlu; age, s.63 vd / 6) Osman Nebioğlu; age, s.14 / 7) Mim Kemal Öke; age, s.34

13 ULUSLARARASI TURHAN SELÇUK
KARIKATÜR YARIŞMASI
INTERNATIONAL TURHAN SELÇUK
CARTOON COMPETITION

SON KATILIM TARİHİ: 30 NİSAN 2023 / PAZAR
THE LAST PARTICIPATION DATE: APRIL 30, 2023 / SUNDAY

MILAS BELEDİYESİ
1968

www.milas.bel.tr - kulturyarisma@milas.bel.tr
facebook/milas.belediyesi twitter/MilasBelediyesi
milas_belediyesi

Milas
TARIM VE DOKANIN BULUTLUĞU
İTTİPARKLAR BAŞKENTİ

Türkiye

13. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatur Yarışması için başvurular başladı

Konu kısıtlamasının olmadığı ve tüm çizerlere açık olarak düzenlenen 13. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatur Yarışması'na katılacak çizerler, en fazla 5 eserle yarışmaya başvurabilecekler. Yarışmaya gönderilecek karikatürlerin "daha önce yayımlanmamış olması" şartı aranmazken, eserlerin başka bir yarışmada ödül almamış olması gerekiyor.

Çizerlerin, karikatürlerini, 30 Nisan 2023 gününe dek "13. Uluslararası Karikatur Yarışması Milas Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü 48200 Milas / -Muğla/ Türkiye • www.milas.bel.tr • e-posta: kulturyarisma@milas.bel.tr adresine özgeçmişleri ve iletişim bilgileriyle birlikte ulaştır-

tirmaları gerekiyor. Sonuçları 17 Mayıs 2023 tarihinde açıklanacak, yarışmaya gönderilen karikatürler iade edilmeyecektir.

Ödül töreni Eylül 2023 tarihinde düzenlenecek; ödül alan ve sergilenmeye değer bulunan karikatürlerin yer alacağı sergi ise, **Turhan Selçuk Karikatürlü Ev**'de 1 Ekim 2023 tarihine dek açık kalacaktır.

Yarışmanın seçici kurulunda Milas Belediye Başkanı **Muhammet Tokat, Ruhan Selçuk, İzel Rozental, Betül Yılmaz, Vladimir Kazanevsky, Esmael Babaei, Kutlukhan Perker, Ali Fuat Süer, Ali Şur, Mehmet Nergiz** yer alacaktır.

Ödüller: Birincilik Ödülü: 20.000 TL, İkincilik Ödülü: 15 bin TL, Üçüncülük Ödülü: 10 bin TL'dir.

Promete
Necdet Pamir

Enerji Dönüşümü ve Yeni Enerji Jeopolitiği Üzerine (1)

Enerji Dönüşümü

“Enerji dönüşümü”, küresel enerji sisteminin, mevcut fosil yakıtlar ağırlıklı karışımından; yenilenebilir ve yeni kaynaklar ağırlıklı karışıma dönüştürülmesi, enerji verimliliğinin artırılması ve elektrik depolama (lityum-ion bataryalar, vb.) teknolojilerinin yaygınlaştırılması gibi temel politikaları kapsayan bir kavram. Başta Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Enerji Ajansı olmak üzere, çeşitli uluslararası ve ulusal kurum ve kuruluşlar; iklim değişikliğinin önüne geçilebil-

mesi, küresel sıcaklık artışının belli bir seviyenin altında tutulabilmesi ve daha sürdürülebilir bir enerji sisteminin kurulabilmesi için çeşitli senaryolar üzerinde çalışıyorlar.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın “Açıklanan Politikalar Senaryosu”na (STEPS: Stated Policies Scenario) göre; fosil yakıtların 2021’de %78 olan toplam paylarının, 2050’de % 62’ye düşeceği, hidroelektrik dışındaki yenilenebilir kaynakların toplam enerji tüketimi içindeki paylarının ise aynı süreçte %10’dan % 26’ya çıkacağı

Küresel Enerji Arzında Kaynakların Payları (%), (AP-STEPS Senaryosu)

ENERJİ KAYNAĞI	2021	2030	2040	2050
Kömür	26	22	18	15
Petrol	29	29	28	27
Doğal Gaz	23	22	21	20
Nükleer	5	5	6	6
Hidro	2	3	3	3
Diğer Yenilenebilirler	10	14	21	26
Geleneksel Biyokütle**	4	3	3	2
FOSİL YAKITLAR TOPLAM	78	73	66	62

** Odun, odun kömürü, kuru yaprak, tezek, ...

Kaynak: World Energy Outlook, 2022; Uluslararası Enerji Ajansı

öngörülüyor. Açıklanan Politikalar Senaryosu, 2015 (BM) Paris Anlaşması'nda ülkelerin taahhüt ettikleri hedeflere uyacaklarını dikkate almakla birlikte; bugüne kadar, o taahhütleri yerine getirmede gösterdikleri performansı da dikkate alan senaryo.

Bu senaryodan daha iddialı olan senaryolar da var. Ancak, Uluslararası Enerji Ajansı'nın baz senaryosu diye tanımlanabilecek bu senaryonun bile gerçekleşebilmesinin önünde, başta her ülkenin ve politikacılarının farklı çıkarlarının olması, söylemin eyleme dönüşmesini zora koyuyor. Nitekim, "Rusya-Ukrayna Savaşı" olarak adlandırılan, aslında ABD-Rusya Vekalet

Savaşı diye tanımlamanın daha yerinde olacağı çatışma süreci, şimdiden beklentileri ve süreci, farklı bir yöne evirmiş durumda. Hızla artan doğal gaz fiyatları ve ambargoların da tetiklediği arz-talep dengesizliği,

Hızla artan doğal gaz fiyatları küresel ölçekte kapatılan kömür santrallerinin ve nükleer santrallerin yeniden devreye alınmasına neden oluyor.

başta Avrupa olmak üzere, küresel ölçekte; kapatılan kömür santrallarının ve devreden çıkarılan kimi nükleer santralların yeniden devreye alınmasına neden oluyor.

Gene de iyimler bir bakış açısı ile, öngörülen hedeflere

yaklaşabileceğimizi umut edelim. Ancak bunu yaparken asıl zorlu engelin, mevcut fosil yakıtlar ağırlıklı enerji karışımından, yeni ve yenilenebilir kaynaklar ağırlıklı bir enerji sistemine dönüşümün dayattığı büyük ölçekli yatırım gereksiniminin de ötesinde, bu kaynakların kullanılabilir enerjiye dönüşümü için vazgeçilmez olan çok sayıda kritik mineralin temini ve kullanımına ilişkin teknolojik sorunlar olduğunu kavrayarak ilerleyelim.

Uluslararası Enerji Ajansı'na göre; "Düşük salımlı elektrik ve yakıtların enerji karışımındaki paylarının büyümesi, Enerji Görünümü 2022 raporunun temel hikayesi. Bu 'büyüme'nin nasıl gelişeceği ise, politika yapımcıların elinde... Düşük salımlı enerji kaynakları, halen elektrik üretiminde %40 paya sahip (%30 yenilenebilirler, %10 nükleer). Güneş Fotovoltaik (FV) ve rüzgâr, tüm senaryolarda, 2030'a kadar yaygınlaşmayı, rekorlarla sürdürüyor: Yüzyılın ortasında, bu teknolojilerin elektrik sektöründeki toplam payları; Açıklanan Politikalar Senaryosu'nda %45'e, "Duyurulan Ta-

Ülkeler iklimle ilgili taahhütlerine sadık kalırlarsa, **10 yıl içinde, küresel ölçekte her yıl ortalama 210 GW yeni rüzgâr, 370 GW yeni güneş santral kapasitesi devreye girmiş olacak.**

ahhütler Senaryosu'nda¹ (DTS) ise %60'a yükseliyor. Eğer ülkeler iklimle ilgili taahhütlerine sadık kalırlarsa, 10 yıl içinde, küresel ölçekte her yıl ortalama 210 GW yeni rüzgâr, 370 GW yeni güneş santral kapasitesi devreye girmiş oluyor.

Doğal olarak, yaygınlaşma, her ülke ve bölge için farklı boyutlarda gerçekleşiyor. Örneğin ABD ve Hindistan'da, güneş FV başlıca teknoloji olurken, AB'de elektrik sisteminde ağırlık karasal ve denizel rüzgârda (ikisi birlikte, elektrik üretiminin APS'nda %40'ını, DTS ve Net Sıfır Salım Senaryosu'nda (NSS) %50'den fazlasını oluşturuyor. Gerek güneş FV ve gerekse rüzgar kaynaklı üretimin tüm senaryolardaki büyük artışı, elektrik sektöründeki büyük artışı, elektrik sektörünü temelden ve yeniden yapılandırırken, elektrik sisteminin güvenliğinin sağlanabilmesi için sistem esnekliğinin önemini de artırıyor. Bu durum da dönüşümde; hidroelektrik, biyo-enerji ve jeotermal gibi daha düşük salımlı teknolojileri öne çıkarıyor. Ayrıca kömür santrallarında, kömürle birlikte amonyumun

yakılması, doğal gaz santrallerinde (düşük salımlı) hidrojen katkısı ve mevcut santrallarda karbon tutma – kullanma ve depolama teknolojileriyle iyileştirme uygulamaları öne çıkıyor.

Asıl Kritik Konu: Kritik Mineraller

Fosil yakıtlar ağırlıklı bir enerji karışımından, yeni ve yenilenebilir kaynaklar ağırlıklı bir sisteme dönüşümün, yüklü bir ekonomik bedeli olduğu kadar, çok önemli jeopolitik (ve güvenliğe dair) yansımaları da olacak. Bu dönüşüm, birdenbire olmayacak. Ayrıca unutmamak gerekir ki fosil kaynaklar, sadece yakıt olarak değil, birçok sanayi ürünü-

nün de girdisi olarak, ekonomik büyümenin önemli girdileri olmayı sürdürecektir.²

Bu nedenle, dönüşümün yansımalarını, olası olumlu ve olumsuz etkilerini öngörmeye çalışırken ve geleceğe yönelik politikalarımızın tasarımını yaparken, bu karmaşık ve çok boyutlu süreci doğru analiz etmeliyiz. Birinci Dünya Savaşı, petrolü stratejik bir kaynak olarak öne çıkardı. Lord Curzon, 1. Dünya Savaşı sonrasında; “Müttefik Kuvvetler zafere, bir petrol dalgası üzerinde ulaşılar.” derken, İngiltere’nin Alman donanması karşısında; kendi savaş gemilerini kömürden fuel oil’e döndüren stratejik öngörüsüne işaret ediyordu.

Bu noktadan sonra, İngiltere’nin güvenliği, Newcastle’daki kömürden, İran’daki petrole dayanmaya başladı. Enerji, ulusal gücün parçası olurken; yokluğu, stratejik kırılganlık nedeni oldu. Petrole sahip ülkeler ekonomik kalkınmada mesafe alıp, uluslararası arenada güçlerini arttırdılar. Enerjide dışa bağımlı ülkeler ise dış politikalarını, petrole erişime yönelik olarak biçimlendirmek zorunda kaldılar.

Unutmamak gerekir ki fosil kaynaklar, sadece yakıt olarak değil, birçok sanayi ürününün de girdisi olarak, ekonomik büyümenin önemli girdileri olmayı sürdürecektir.

Petrolden ve gazdan uzaklaşma süreci de dünyayı, geçmişteki bu sürece benzer biçimde etkileyecek. Fosil kaynakların geleceği belirsizleştikçe, bu kaynaklara yönelik yatırımların azalması ve talebin karşılanamama olasılığı artacak. Nitekim son dönemde tüm fosil yakıtlarda bu süreç yaşanıyor. Fosil yakıtlara olan talep azaldıkça, fiyatlar da düşecek.

Bu durumda ise üretim maliyeti fazla olan aktörler ('Shale' petrolü, ağır petrol, vb.), piyasa dışı kalacaklar.

Uzun vadede “temiz enerjiye” dönüşümünün kazananlarını; teknolojik yenilikler (inovasyon) ve ucuz sermaye belirleyecek.

Foreign Affairs'de yayınlanan atıfta bulunduğumuz rapora göre; “Periyodik kesintiler olacak ve bu da OPEC ve OPEC dışı üreticilere (özellikle S. Arabistan gibi, yedek üretim kapasitesi olanlara) fiyatları artırma konusunda zemin oluşturacak. Piyasayı az sayıda üretici kontrol ederken, bu ülkelere zorunlu bağımlılığın, ithale bağımlı ülkeler açısından dış politika yansımaları olacak. Benzer nedenlerle, doğal gazda da avantaj, Rusya başta olmak üzere, az sayıda üreticinin piyasa hakimiyetini artıracak. Uzun vadede ise “temiz enerjiye” dönüşümünün kazananlarını; teknolojik yenilikler (inovasyon) ve ucuz sermaye belirleyecek.

Bunların her ikisine de sahip devletler (aktörler), 4 temel biçimde belirleyici olacaklar:

1) Temiz enerji için küresel standartları belirleme gücü,

2) Temiz enerji arz zincirini kontrol gücü,

3) Yeni teknolojilerin gereksinim duyduğu ekipmanı düşük maliyetle üretebilme gücü,

4) Düşük karbonlu yakıtları (hidrojen ve amonyak gibi) üretme ve ihraç kapasitesi

Uluslararası Enerji Ajansı'nın WEO 2022 raporuna göre; düşük karbonlu teknolojilerin (özellikle güneş FV, rüzgâr, elektrikli araçlar) enerji dönüşümünde hızlı artışı, kritik minerallere talepte ciddi artışa neden oluyor. Bugüne kıyasla, 2050'de talep; APS'nda 2050'de talebin, bugüne kıyasla 3 kat; NSS'nda 6 kat fazla olacağı öngörülüyor. 2050'ye kadar, elektrikli araçlar ve bataryalar (depolama) 50 kat artarken, elektrik ağının genişlemesi, bakır (ve elektrik hatları) talebinin 2 kat artması anlamına geliyor. • (sürecek)

necdetpamir@butundunya.com.tr

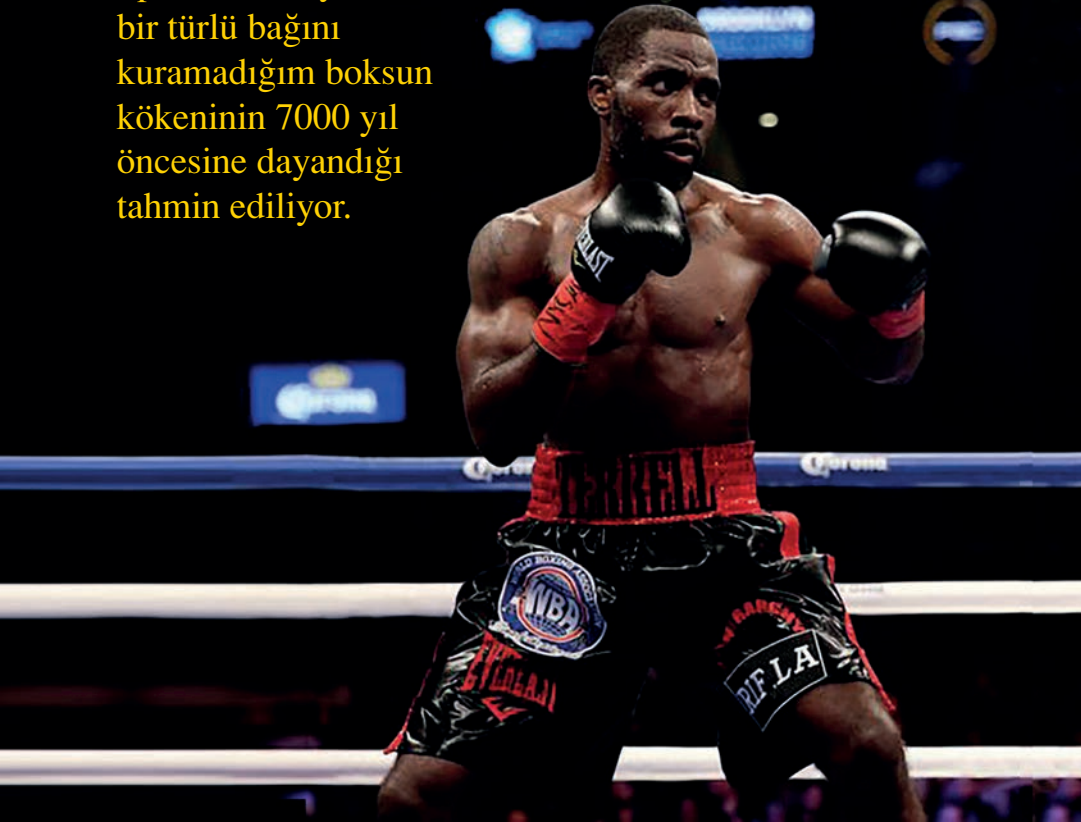
1- Duyurulan Taahhütler Senaryosu (Announced Pledges Scenario), hükümetler tarafından en son Eylül 2022'de ilan edilen uzun vadeli 'net sıfır salım ve enerjiye erişim' hedefleri (ulusal taahhütler) dahil olmak üzere, tüm arzu edilen hedeflerin zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirildiğini varsayar.

Yüksek Çözünürlük
Ali Tekin am

KAFESİN İÇİNDEKİLER

Spor kavramıyla
bir türlü bağı
kuramadığım boksun
kökeninin 7000 yıl
öncesine dayandığı
tahmin ediliyor.

Türkler tarihleri boyunca pek ilgi göstermese de boksun Eski Roma'ya Etrüskler tarafından armağan edildiği biliniyor... Uzun bir dönem imparatorların bile bu dövüşlerde yer alabileceği kadar popüler olan boks, milattan sonra 500 yılında İmparator Büyük Theodoric tarafından, Tanrı'nın yarattığı insan yüzünün şeklini değiştirdiği, bu

yüzden de Tanrı'ya hakaret edildiği gerekçesiyle tamamen yasaklanmıştır. Bu buyruk Doğu Roma'nın büyük şehirlerinin dışında kalan kesimlerinde fazla etkili olmadı ve boks yapılmaya devam edildi. Orta Çağ dönemine kadar da Batı Avrupa'daki popülerliğini sürdürdü.

Son yüzyılda ise, boksun en popüler olduğu dönem 1960-70'li yıllardır. Boksun altın çağı kabul edilen ve cehennem zebanisi gibi boksörlerin olduğu bu dönemin parlayan yıldızı ise Muhammed Ali'dir. Gelmiş geçmiş en büyük boks taktisyenidir. Tüm zamanların en iyi ve

en hızlı ağır siklet boks şampiyonu olarak da kayıtlara geçmiştir...

17 Ocak 1942'de Kentucky Louisville'de doğan Muhammed Ali; 18 yaşında katıldığı Roma Olimpiyatları'nda altın madalya aldı. 1964 yılında 22 yaşındayken, Sonny Liston'u yenip Dünya Şampiyonu oldu. Bu zaferden sonra İslam dinini seçtiğini ve Cassius Marcellus Clay Jr. olan ismini Muhammed Ali olarak değiştirdiğini ilan etti. Boks kariyerine

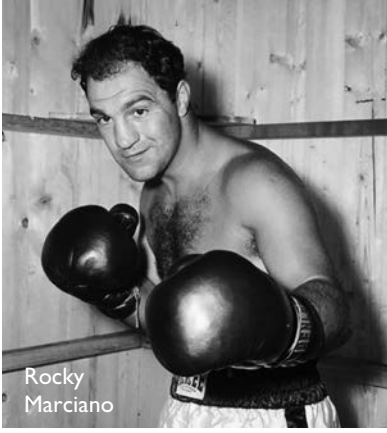
1967'den 1970'e kadar ara vermek zorunda kaldı. "Vietnamlılar bana hiçbir kötülük yapmadılar ki onlarla savaşıyım." diyerek Vietnam Savaşı'na gitmediği için 5 yıl hapis ve 10 bin dolar para cezasına çarptırıldı. Lisansı ve pasaportu elinden alınınca dava süresince maddi sıkıntılar yaşadı ve iflas ettiğini açıkladı. Ailesinin yardımı ve üniversitelerde para karşılığı yaptığı konuşmalarla geçimini sağladı. 1970'te temyiz davasını kazanıp tekrar boksa döndü. 1971'de Joe Frazier ile "asrın maçı"na çıktı

ve profesyonel boks kariyerinde ilk defa kaybetti. Ardından çenesinin kırıldığı maçta Ken Norton'a sayı ile yenilince, kendi ve yakınları dışında birçok kişi kariyerinin bittiğini sandı. Fakat o azmetti ve Ken Norton'u yenip rövanşını aldı. Şampiyonlukla arasında sadece Joe Frazier-George Foreman maçı kalmıştı. Ali iki maçı da nakavtla kazandı. Böylece hak ettiği unvanı Floyd Patterson'den sonra tekrar elde eden ikinci boksör oldu. 1978'de Leon Spinks'e yenilip ardından aynı yıl rakibini yenince Dünya Şampiyonluğu'nu 3 kez elde eden ilk boksör olarak o yıl boksu bıraktı.

Bir zencinin; hem başarılı olması, hem de ülke otoritesine meydan okuması, üstelik bu konuda verdiği hukuk mücadelesini de kazanması beyaz adamın kolay hazmedebileceği bir durum değildi.

Bu yüzden de gerçek hayatta yene-medikleri Muhammed Ali algısının değiştirilmesi gerekiyordu. Bu niyetle, 1969'da bilgisayarla yapılmış, (internetten de izleyebileceğiniz) çok başarılı bir simülasyonla, farklı dönemlere ait iki boks efsanesi Muhammed Ali ve Rocky Marciano'yu karşı karşıya getirdiler.

Rocky Marciano: 49 maçta 49 galibiyetle yenilgi almadan kariyerini tamamlayan tek ağır siklet dünya şampiyonu bir boksördü ve Muhammed Ali boksa başlamadan

Rocky Marciano'nun boks hayatı bitmişti. Hatta bu film çevrildiğinde Marciano hayatta da değildi. Sonuçta; Rocky Marciano'nun, Muhammed Ali'yi yenmesiye film son buluyordu.

Bu film; Rocky filmlerinin de esin kaynağı oldu ve çekilen filmde; Rocky Marciano Rocky Balboa oldu, Muhammed Ali ise Apollo Creed olarak hayat buldu.

Son derece kısıtlı bir bütçeyle çekilen ilk Rocky filmi 1976 yılının en yüksek hasılatına sahip olunca ikincisini çekmek için kollar sıvandı. İlk filmde şampiyon Creed, sıradan bir boksör olan Rocky'yi zar zor sayıyla yenebilmişti. Bu durumu içine sindiremeyen Creed, bir maç daha yapabilmek için Rocky'yi zorladı ve yapılan maçta bu sefer yenildi!.

Rocky II'yi seyreden Muham-

med Ali'nin bu filmle ilgili yorumu şöyleydi:

"Sonunda üstün gelenin bir siyah adam olması, Amerika'nın öğretileriyle çatıştırdı. Boksta o kadar büyük bir figür haline geldim ki, benim ringdeki imajımla çatışması için perdede Rocky gibi beyaz bir imge yaratmaları gerekirdi. Sonu nereye varırsa varsın, Amerika'nın beyaz figürleri hep olmak zorunda: İsa, Süpermen, Tarzan ve Rocky gibi..."

Muhammed Ali son derece haklıydı ve bu anlayış sadece zencilerle de sınırlı değildi! 1970'lerin TV dizisi Kung Fu'nun başrolünde, projenin fikir babası Bruce Lee'nin oynaması gerekirken, David Carradine'i çakma bir Çinli olarak oynatmışlardı. Şayet Hong Kong sineması sahip çıkmasaydı, biz bugün Bruce Lee gibi bir efsaneyi tanımayacaktık belki de!

Sylvester Stallone Rocky adlı 6 filme imza attı

Rocky III'te bu sefer karşısına, başka bir zenci, çılgın boksör Clubber Lang rolünde Mister T (Lawrence Tureaud) çıkarıldı. Tabi bu serinin bir klişesi olarak, Rocky

filmde önce dayacağını yedi ve finalde de rakibini yendi.

Rocky Rus rakibi Drago karşısında

Bu da yetmezdi. Soğuk Savaş dönemi, beyaz adamın ve Amerika'nın üstünlüğünün dünyaya göstermesi gerekiyordu. Bu seferki rakip dev Rus boksör Ivan Drago (Dolph Lundgren) idi. Rusların, aşağılandıklarını düşünerek en nefret ettikleri, ama 1985 yılının ve tüm Rocky serisinin en yüksek hasılatını yapan Rocky VI filmi vizyona sokuldu.

Sonuç olarak 6 Rocky filmi sonrası, hikayenin devamı niteliğinde 3 de Creed filmi çekildi. Bu serinin yanında; Kızgın Boğa filminde Jake La Motta'yı oynayan Robert De Niro ile Rocky'yi oynayan Sylvester Stallone "Hesaplaşma Zamanı" isimli komedi ağırlıklı bir boks filminde karşı karşıya geldiler.

Boksun popülaritesini kaybetmesiyle, Eski Yunan kaynaklı Pankration adlı bir dövüş stilinin benzeri

olan ve içinde; Boks, Muay Thai/ Kickboks, Brezilya Jiu-Jitsu, Judo, Güreş, Karate, Taekwondo, Capoeira, Sambo, Wushu / Sanshou / Sando / Kung-Fu... vs gibi başlıca ortak stillerin bulunduğu, halat çitle çevrili kare, yuvarlak veya sekizgen kafes şeklindeki alanlarda yapılan Karma (Kavga demek daha doğru bir tanım olacaktır.) Dövüş Sanatları (MMA - Mixed Martial Arts) 1980 yılından itibaren sahneye kondu.

Genç boksörler / Antik Yunan freski

Yani; felsefi temellere sahip, savunma amaçlı geliştirilmiş Uzakdoğu sporları da, ringlerde yaşanan boks vahşetini katlayarak artıran organizasyonların parçası haline geldi ne yazık ki. Şu anda kafes dövüşü üzerine yapılan filmler gişe rekorları kırmaya devam ediyor. Çok kanlı müsabakalara sahne olan kafes dövüşlerinde zaman zaman ağır yaralanmalar ve ölümler meydana gelebiliyor. Yasal olarak

yapılan ve televizyonlarda izlediğimiz kafes dövüşlerinden farklı olarak aynı müsabakalar dünyanın birçok ülkesinde bahis olarak oynatılıyor. Gizli kafes dövüşleri düzenleyenlerin ve bahis oynayanların bu işten rant sağladığı da bilinmektedir.

Gelelim madalyonun öbür yüzüne!.. Muhammed Ali'nin maçlarını ve bol sayıda yapılan, gişesi olan bu konudaki filmleri büyük bir heyecanla izlediğimi itiraf etmeliyim.

Yaşanan travmaları göz ardı edip, sanki bir bilgisayar oyunuymuş gibi baktık sanıyoruz bu görüntülere!...

Bu konunun; görmemeyi tercih ettiğimiz trajedik boyutuna biraz daha yakından bakalım!..

Ringe iki kişi çıkıyor. Dövüşlerin organizasyonlara göre esneyebilen kurallarının özü, bu iki kişinin birbirine kıyasıya saldırmaları üzerine kurulu. Darbeler; özellikle beş duyu organımızdan dördünün yer aldığı, duyu ve düşünce melekelerinin merkezi olan baş bölgesine vuruluyor. Tabii ki; böbrekler, ciğerler de bu darbelerden yeterince payını alıyor. Beyin, vücuttaki en korunaklı yer olan kafatasının içinde yer alsa da, yumruk şiddeti 200 kg ila 1800 kg arasında değişiklik gösteren darbeler, genellikle tamiri imkânsız bedensel hasarlar oluşturuyor ve bunun geri dönüşü de yok!..

Biz keyif alalım, sistemi yönetenler para kazansın diye, birilerinin hayatlarının yok edilmesine göz yumuluyor; bunun adına da spor deniyor.

Sonuç?.. Erken yaşlarda; demans, alzheimer, parkinson vb. hastalıklarla yüzleşiyor bu kişiler. Yani bedenleri ayakta ama beyin düşünme ve diğer organlarını yönetme fonksiyonlarını yitirmiş olarak...

Sonuçta; zaten yıkım görmüş bedenler, ömürlerinin geri kalanını perişan halde yaşıyor. Tabii buna yaşamak denirse!

Bazen de bu gösteriler iki kişiden birinin ölümüyle sonuçlanabili-

yor. Yani; biz keyif alalım, sistemi yönetenler para kazansın diye, birilerinin hayatlarının yok edilmesine göz yumuluyor; bunun adına da spor deniyor. Spor; insanın ruh ve beden güzelliğini sağlama amacı olan bir etkinliktir. Bedenine özel-

likle de yüzüne sürekli darbe yediği için deformasyona uğramış bir insanın bedensel ve ruhsal güzelliğinden bahsedilebilir mi?

Hayat Rocky filmlerindeki kadar estetik görüntüler sunmuyor insana. Bir boksör; sonraki karşılaşmasına Stallone'nin yeni filmine başladığı kadar yakışıklı başlayamıyor.

Keşke o kafeslere hiçbir canlı girmese!.. “Boks ve kafes dövüşleri yasaklansın!” isteğimin karşılık bulmayacağını biliyorum. Sadece, Nemrut'un ateşine su taşıyan karınca misali, “Safımız belli olsun!” •

alitekincom@butundunya.com.tr

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Hangisi bir alfabe değildir?

a-Kiril b-Latin
c-Mors d-Flemenk

2-Toplardamar genişlemesine ne ad verilir?

a-Nefrit b-Varis
c-Cüzzam d-Romatizma

3-Hangisi ağaç çileğidir?

a-Ahududu
b-Avokado
c-Mango
d-Napolyon

4-Avanos ilçesi hangi ilimize bağlıdır?

a-Kırşehir
b-Nevşehir
c-Niğde
d-Kayseri

5-"Gırnata" hangi müzik enstrümanı anlamında kullanılır?

a-Saksafon b-Borazan
c-Klarnet d-Flüt

6-Bir işi yapmak,bir aracı onarmak için kullanılan alet takımına ne ad verilir?

a-Kantor
b-Planya
c-Perese
d-Avadanlık

7-Hangisi rehin anlamında bir sözcüktür?

a-İpotek
b-Senet
c-Tapu
d-Menkul

8-Aşağıdaki illerin hangisinin denize kıyısı yoktur?

a-Hatay
b-Denizli
c-Kırklareli
d-Giresun

9-Akide şekeri ile ünlü ilimiz aşağıdakilerden hangisidir?

a-Amasya
b-Trabzon
c-Konya
d-Adana

10-Futbolcuların kullandığı, kaymaya engel olmak için altı demirli, sert spor ayakkabıya ne ad verilir?

a-Kauçuk
b-Kanton
c-Çivili
d-Krampon

11-1994'te Nobel ödülü almış ünlü matematikçi John Nash'in hayatını anlatan 2001 yapımı filmin adı nedir?

a-Tutkal
b-Güneşi Uyandırma
c-Akıl Oyunları
d-Katarsis

12-"Stepne" nedir?

a-Voleybolda bir vuruş stili
b-Yedek araba lastiği
c-Büyük ova
d-Bitki örtüsü

Yanıtlar:
151.
sayfada

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Sahnenin Dışına Uzanan Yaşam

*“Orada mücadele var, muharebe var.
Mukadderatımız orada halledilecek!
Asıl sahne orası. Biz burada maalesef
sadece seyirciyiz. Sahnenin dışındayız.”*

- Ahmet Hamdi Tanpınar / **Sahnenin Dışındakiler**

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın roman yolculuğunun ikinci dura-
ğında “Sahnenin Dışındakiler” romanı yer almaktadır. »

Mütareke İstanbul’u için “sahne”, Kurtuluş Savaşı’nın yaşandığı Anadolu toprağıdır. Sahnenin Dışında romanı ise (...) Anadolu’daki direnişe başkentten destek veren yeraltı hareketini konu edinir.

Mütareke İstanbul’u için “sahne”, Kurtuluş Savaşı’nın yaşandığı Anadolu toprağıdır. “Sahnenin Dışında” romanı ise işgal altındaki Osmanlı Devleti başkentinin acılarını, imparatorluğun hızla yıkıma sürüklenişini, ikiye bölünmüş aydınları, yoksul halkın çırpınışlarını, işbirlikçileri, çıkarıcıları, Anadolu’da adım adım gelişen direnişe başkentten destek veren yeraltı hareketini konu edinir.

Dizinin üçüncü halkası “Huzur” romanına da konu olacak tarih öğretmeni İhsan, kurtuluşa doğru ilerleyen yola İstanbul’dan emek verenler arasındadır. Anadolu’da yaşayanlarla ilgili olarak

“Orada mücadele var, muharebe var. Mukadderatımız orada halledilecek! Asıl sahne orası. Biz burada maalesef sadece seyirciyiz. Sahnenin dışındayız,” diyecektir.

Sahnenin dışında olup bitenleri üniversite öğrencisi Cemal’in ağzından dinleriz. Romancının bir sonraki yapıtındaki Mümtaz gibi Cemal de Tanpınar’ın öz yaşam öyküsünden gelen çizgiler taşır.

Cemal’in, çocukluğu İstanbul’da Saraçhane ile Aksaray arasındaki Elagöz Mehmet Efendi Mahallesi’nde geçmiştir. Babasının görevi nedeniyle ayrıldığı İstanbul’a altı yıl sonra tıp fakültesinde okumak üzere dönmüştür. Akıllı hiç unutmadığı çocukluk sevgilisi Sabiha’dadır. Ona bir türlü ulaşamaz. İşgal İstanbul’unda her şey gibi eski mahallesi de alabildiğine değişmiş, yozlaşmıştır:

“Ne mahalle eski mahalle idi, ne

çeşme eski çeşme. Vaktiyle lülesinden yine su akıyordu. Fakat taşı parça parça olmuş, ayna taşı çatlamış, kitabesi bozulmuş, başucundaki salkım ağacı kurumuştur. Bu salkım bütün mahalhenin bahar şenliği idi.”

Bu noktadan başlayarak yok olmuş geçmişe özlem izleği ile Mütareke dönemi

İstanbul’undaki çığ gerçeklerin etkileri art arda sürecektir...

“Hırçın, kavgacı, bir erkek çocuk kadar atılğan” eski sevgili Sabiha, kendi çevresinde gerçeği örten perdeleri bir bir kaldırmayı becermiştir:

“Bütün bu insanlar bana öyle geliyor ki, olacakları şeyi olamamışlar... Bir duvar önünde asıl yollarını değiştirmişler, yahut da oldukları yerde kalmışlar...”

Altı yıl önceki geçmişin baş kişilerinden İhsan Galatasaray’ı bitirip Avrupa’da öğrenim görmüş, Vefa Lisesi’nde Cemal’in tarih öğretmeni olmuştur.

İhsan kişiliği, düşünceleriyle bu öğrencisi kadar küçük Sabiha’yı da etkilemektedir:

“İhsan’la Sabiha’nın o kadar iyi anlaşması işleri büsbütün sarp sardırıyordu Bütün bu meseleler, Sabiha’nın çocuk isyanlarına İhsan’ın dikkatleri, onların üzerinde duruşu beni şaşırtıyor, beni aleyhimde kurulmuş bir cephe karşısında gibi hareketlere götürüyordu.”

“Tahammülsüz bir ızdırap içinde idim. Sabiha İhsan’ı seviyordu. Nihayet dayanamadım, bunu kendisine söyledim.”

Delikanlıyı genç kız,

“Belki de seviyorum, onu da seviyorum, seni de seviyorum. (...) Fakat ikinizden de vazgeçebilirim, İkiniz de birbirinize benziyorsunuz. Sen beni kendinden çok büyük görüyorsun. O beni kendinden çok küçük görüyor. (...) Zannediyorsun

ki, beni seviyor. O hiç kimseyi sevmiyor. O sadece düşünüyor, bir yol arıyor. Neyin yolu bilmiyorum. Her gittiği yerde bir yığın soruyor: (...) O düşünmeyi seviyor,” diye yanıtlıyacaktır.

Sabiha’nın kendilerini Yahya Kemal’in şiirinde olduğu gibi “Mehlika Sultan’a hayran yedi genç” diye niteleyecek olan hayranları için yargısı da şudur:

“Ben nasıl bir insanı sevebilirim? (...) Babamın söylediği o hapishane türküleri ver ya! Yahut o oyun havaları... İşte onların insanını severim. Siz hepiniz bizim saatin Kâtip’ine benziyorsunuz.

(...) Bak geçen akşam senin akrabanın şarkısını dinledik, o Mahur Beste’yi... Sizler öyle seversiniz. Uzaktan ağlamak için,”

Mütareke dönemi üniversite gençliği üzerinde derin etkisi olan, Tanpınar’ın da düşüncelerini, yapıtlarını büyük ölçüde beslemiş Yahya Kemal, “Sahnenin Dışındakiler”, “Huzur” romanlarında İhsan karakteriyle canlandırılmıştır.

Bu roman kahramanı “Sahnenin Dışındakiler”de, “Avrupa’da çok başka türlü bir âlemler ve bilhassa fikir denen şeyle karşılaştım. (...) Memleketimizi uzaktan bu fikirlere göre düşünmeye başladım. Dönünce büsbütün şaşırdım. O zaman öğrendiklerimin bir işe yaramayacağını anladım. Şimdi sağa sola başyurup duruyorum. İnsanın kendi hayatına istikamet verecek bir fikri bulması ne kadar güç...” diye konuşur.

İşgal İstanbul’unda aydınlarla halk gitgide genişleyen bir direniş cephesi oluşturmuştur:

“Vatan meselesi çıkınca insanoğlu değişiyor. Galata’yı tutanlar kimlerdir, bilir misin? Polis, sabıkalar, küllhanbeyler, falan. Evet polislerle sabıkalı elele verdi. Garip değil mi? Ama adı üstünde, Milli Mücadele bu!”

Cemal kendisini direniş hareketi içinde bulacaktır. Kurtuluş Savaşı için başkent İstanbul’da direnişçilere katılır. Eski Bakanlar’dan Nâsır Paşa’nın kâtibi olarak göreve başlar.

Cemal kendisini çok geçmeden direniş hareketi içinde bulacaktır. İhsan aracılığıyla Kurtuluş Savaşı için başkent İstanbul’da yeraltından çalışan direnişçilere katılır. Eski Bakanlar’dan Nâsır Paşa’nın kâtibi olarak göreve başlar. Paşanın anıları kaleme alınacaktır, bu yapıtla devleti sömürenlere, düşmanla işbirliği yapanlara ağır bir darbe indirmek amaçlanmaktadır.

Böyle bir ortamda bütün ötekiler gibi sahnenin dışından değil içinden, Anadolu’dan gelen çok güçlü bir roman kahramanı olarak toplumsal yozlaşmaya direnme gücüyle, boyun eğmeyen kişiliğiyle dikkati çeken bir de Alaiyeli Ahmet’i tanırız:

“Hemen hemen her cephede bulunmuş, bir yığın yara almıştı. Karısının ihanetini, kötü yola saptığını duyunca birden ikrah gelmiş, kıtasından kaçarak dağa çekilmişti. (...) Bir müddet hiç kimseye fenalık etmemiş, kendi kendine yaşamış, erkeksiz köylerde kadınları korumuş. (...) Karısının hikâyesini iyice işitince bu sefer etrafa saldırıya başlamıştı. Fakat Divaniharpteki muhakemesinde, öldürdüklerinin hepsinin kötü insanlar olduğu anlaşıldı.

(...) Karısının nerede olduğunu merak ederek vilayetten vilayete geçiyormuş. Bir gün Burdur’da çarşıda karısına rastlamış. O kadar görmek istediği halde onu görür görmez utanır, yahut korkar. Ters yüzü dönmüş, kaçmaya başlamış, fakat

kadın bırakmamış, peşinden koşmuş. Beraberce şehrin dışında bir su başına gitmişler. Orada olanı biteni kadın anlatmış. Kocasının nasıl ölü haberi geldiğini, nasıl kendisini aldattıklarını, elden ele geçirdiklerini, hepsini anlatmış. (...) Ne bu ayıpla yaşayabilirim, ne de seninle... Ne de sensiz, demiş. Ve kendisini öldürmesi için yalvarmış, o da peki, demiş. (...) Sabahleyin hükümete teslim olmuş. 'Filanı, filanı, filanı öldürdüm. Beni kurşuna dizin!' Hep, 'Ama bugün beni öldürün, bekletmeyin!' diye yalvarmış durmuş.

(...) 'Ben yanlış yaptım. İnsanlara fenalık yapmak iyi bir şey değil. İnsanoğlu çok zavallı... Keşke öldükten sonra bir daha yaşayabilsek; o zaman iyi oluruz. Hepimiz iyi oluruz!' demişti."

Tanzimat edebiyatı profesörü romancı, yaratma eyleminin yanı sıra sanatın pek çok dalında yapıtları, sorunları aydınlatmıştır. Roman kahramanlarının da edebiyattan müziğe, tiyatroya uzanan yelpazede görüşlerini öğreniriz:

"Niçin bizde yazı yazarlar bir meseleyi asıl can alacak yerine varmadan kesiyorlar? Sanki bir yerde duruyorlar..."

"Bana musikimiz, tek bağlantı noktası gibi geliyor. Kim bilir; belki bir gün yalnız onunla kendimizi anlayacağız!"

Bu yapıtındaki Sabiha'nın babası Süleyman Bey'in söylediği Anadolu dolu türküleri, "...şehirli hayatının o küçük, yarı şaka, ya-

rı alay ve hissilik dolu, bir Hüseyin Rahmi romanının sesle illüstrasyonuna benzeyen moda şarkıklarından ayrı şeylerdi. Onları dinlerken bu ötesi yok gibi görünen dar hayat birden gözümden silinir, kendimi büyük dağ başlarında rüzgârların elinde hırpalanır görmek isterdim," diye tanımlanmıştır.

Cemal türküleri anlatırken, "Korkunç şeylerdir. Birdenbire kulağınızın dibinde bir daha içinden çıkamayacağınız bir uçurum açılır... Artık ondan sonra sizden hayır gelmez. Her şey etrafınızda altüst olmuştur. Çünkü sıcak ekmek gibi insan ıstıرابıyla, azmiyle, hasretle, ölümlü başa kalırsınız," diye konuşur.

İşgal altındaki kentte müzik ulusal benliğin unutulmaz bir sözcüsü, bir direnme silahı olacaktır:

"Rum halkın bindikleri sandallardan kitara ve mandolin sesleri geliyordu. Kanlıca koyundan bir türlü çıkmayan genişçe bir istimbotta ise, Amerikan neferleri kendilerine balalayka çaldırıyorlardı. Bütün bu yabancı akisler bizi öldüresiye rahatsız ediyordu.

Bu nasıl oldu, ben de anlayamadım. Kanlıca koyundan, tam çıkmak üzere idik ki, Teyfik Bey birdenbire Yani'ye: 'Dön!' dedi, 'Şu heriflere bir ders verelim!' Ve birdenbire

İşgal altındaki kentte müzik ulusal benliğin unutulmaz bir sözcüsü, bir direnme silahı olacaktır...

denizin ortasında aya karşı bu toprakta, bu şehirde yaşayanların sesi, en geniş şekilde yükseldi.

O anda, bütün Boğaz tepelerinin, Tevfik Bey'i okuduğu gazeli birbirine gönderdiği muhakkaktı.

İlk önce kitara ve mandolin sesleri sustu. Tevfik Bey'in sesi Boğaz'ı tek başına zaptetmişti.

(...) Bebek Koyu'nda aynı şey oldu. Yolda sadece Şakir Ağa'dan bir beste ile Hacı Arif Bey'in iki şarkısını söyleyen Tevfik Bey, körfeze girer girmez tekrar gazele başladı. Ve hemen arkasından halkımızın bütün hüznün ve hasretiyle dolu bir maya geldi. Tevfik Bey'in sesi Boğaz gecesinde "Oğul... Oğul..." diye sızlanırken biz Boğaz tepeleriyle Bingöl dağları öpüşüyor sanmıştık. Hepimiz, galiba Yani ve İstratos da beraber, ağlayabiliydik."

Sabiha da kişiliğinin ifadesini bir sanat dalı olarak tiyatrodan

bulmaya çalışacaktır:

"Kapıya benim için bırakılan bir zarf getirdiler. Açınca hayretten şaşırđım. Bu alelade bir tiyatro reklamıydı. Kadıköy'nde, Kuşdili'nde Nuri Adil kumpanyasının vereceği temsillerden bahsediyordu. Fakat reklamın üstünde Sabiha'nın Köprü' de ilk rastgeldiğim kıyafetle alınmış resmi vardı. Altında da 'Sahneye çıkacak ilk Türk kadını' diye yazılıydı."

Sabiha'nın yolculuğu yarıda kalırsa, karşı devrim Nâsır Paşa'yı ortadan kaldırsa, İhsan'ın başı derde girse de elbette gelmekte olan gelecektir!

Bir dünya savaşının acılarını konu edinen "Sahnenin Dışındakiler" romanını öteki dünya savaşına doğru ilerleyen olaylar arasında "Huzur" romanı izleyecektir. •

konurertop@butundunya.com.tr

Bütün Dünya, 1949

İşte Biz Böyleyiz!

Memleket hastanesine hemşire olarak girdiğimde hastalardan aynı koğuşta yatan Ali Dayı ile küçük çocuğun arkadaşlığı dikkatimi çekmişti. Ali Dayı çocuğa bir baba, bir arkadaş gibiydi. Ona tatlı öyküler anlatıyor, çocuğu neşelendiriyordu. Hastaneye zayıf ve ümitsiz bir halde gelmiş olan çocuğun durumu giderek değişmeye başlamıştı. İştahı günden güne açılıyor, yüzü gülüyordu. Çocuk akşamları, "Ali Dayı bir yerin ağnyor mu?" diye sorar, Ali Dayı ise gülümseyerek "Hiçbir şeyim yok, oğul." derdi. Çocuk da içi rahatlamış olarak uykuya dalardı. Fakat bazı geceler Ali Dayı'nın inlediğini sonra birden uyanıp çocuğa baktıktan sonra sesini kestiğini gördümdüm. Kendisine bir ağnsının olup olmadığını sorduğumda ise kötü bir rüya gördüğünü söyledi.

Aradan bir ay kadar geçti. Çocuk iyileşti ve hastaneden çıktı. Ali Dayı yalnız kaldı. O gece işin aslı ortaya çıktı: Ali Dayı şiddetli ağnılan nedeniyle inliyor, bağnyordu. O an ne kadar yanılmış olduğumu anladım. Ali Dayı bütün acılarını bir ay boyunca saklamış, çocuğun etkileneceğini düşünerek susmuştu.

•Necla Hocaoğlu,

Tencere ve Kapak

Yazan: Tayfun YILMAZ

Dilimizde “tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş” diye bir deyiş var. Daha çok, küçümsemek istediğimiz, birbirine benzeyen, işe yaramaz olduğunu düşündüğümüz insanlar için kullanıyoruz. “Al birini, vur ötekine” gibi...

Ben, iyilikte de, kötülükte de, uyum içinde olan kişileri takdir ediyorum. İnsanla anlaşmak, ya da anlaşabildiğin biriyle yıllar geçirmek hiç kolay değil. Özellikle evli çiftler için.

Her ilişkinin yaşam eğrisi var ve çift olmak da, tencere kapak gibi, önemli bir uyum gerektiriyor. Bir tencerenin üzerine, kendi çapından daha küçük çapta bir kapak koyarsanız, içine düşer. Daha büyük olanı belki ama, bu defa da işlevini tam olarak yerine getiremez. Bu yüzden, tencerenin en iyi performansı sergilediği durum, boyu boyuna, huyu huyuna uygun bir ka-

pakla olanıdır.

Tencerenin kapağıyla ilgili hisleri şöyle olabilir:

Her ilişkinin yaşam eğrisi var ve çift olmak da, tencere kapak gibi, önemli bir uyum gerektiriyor.

“Sevgili kapağım, bugüne kadar hep üzerimi örttün, içimin sıcaklığını korumam için hep yanımdaydın. Sensiz kendimi hep yarım hissettim. İçimdekileri, olgunlaşınca kadar, senden başka hiç kimseye göstermedim. Ayrı kaldığımız, tam olarak örtüşemediğimiz durumlar yaşadık. Boş zamanla-

rımda, soğukta , sıcakta hep seninle olduk. Zaman zaman, istemeden de olsa, başka kapaklarla birlikte oldum, ama hiçbiri senin yerini tutmadı, seninle olduğu gibi yakışmadık. Canım kapagım benim, seni öyle çok seviyorum ki...”

Gördüğünüz gibi, tencere kapak ilişkisi, öyle hafife alınacak bir durum değil. Bir uyum gerektiriyor. Nasıl ki, her kilidin anahtarı ayrı...

İnsanların tencere kapak olduğu durumlar, bazen dışarıdan bakarlara, sevimsiz, itici, yapmacık gelebilir. Olsun, önemli olan, bu uyumu yakaladığımı düşünen çiftin, kendini nasıl hissettiğidir. Başkalarına ne? Çift olmak, birbirini

tamamlamak değil midir zaten? Bu sayede, insanın eksik tarafı bütünlenir, kendini güvende hisseder. Bu da ona yeter.

Dışarıdan bakıp, yorum yaparak, onları aşağılayanlar, aslında inceden bir hayranlık ve kıskançlık duyarlar. Küçümsedikleri tencereler, hiç olmazsa yuvarlanmış

ve kapaklarını bulmuşlardır. Peki kendileri? Büyük olasılıkla, ya kapaksızdırlar, ya da uygun olmayan kapaklarla debelenip duruyorlardır.

Eğer bir tava iseniz, ya da bir sütlük, ya da cezve filan, o zaman kapaksız da idare edersiniz. Ama tencere iseniz, mutlaka kapak olacak. Yoksa, arşesi (yayı) olmayan keman gibi kalırsınız. Hayatta keman sesi çıkmaz sizden.

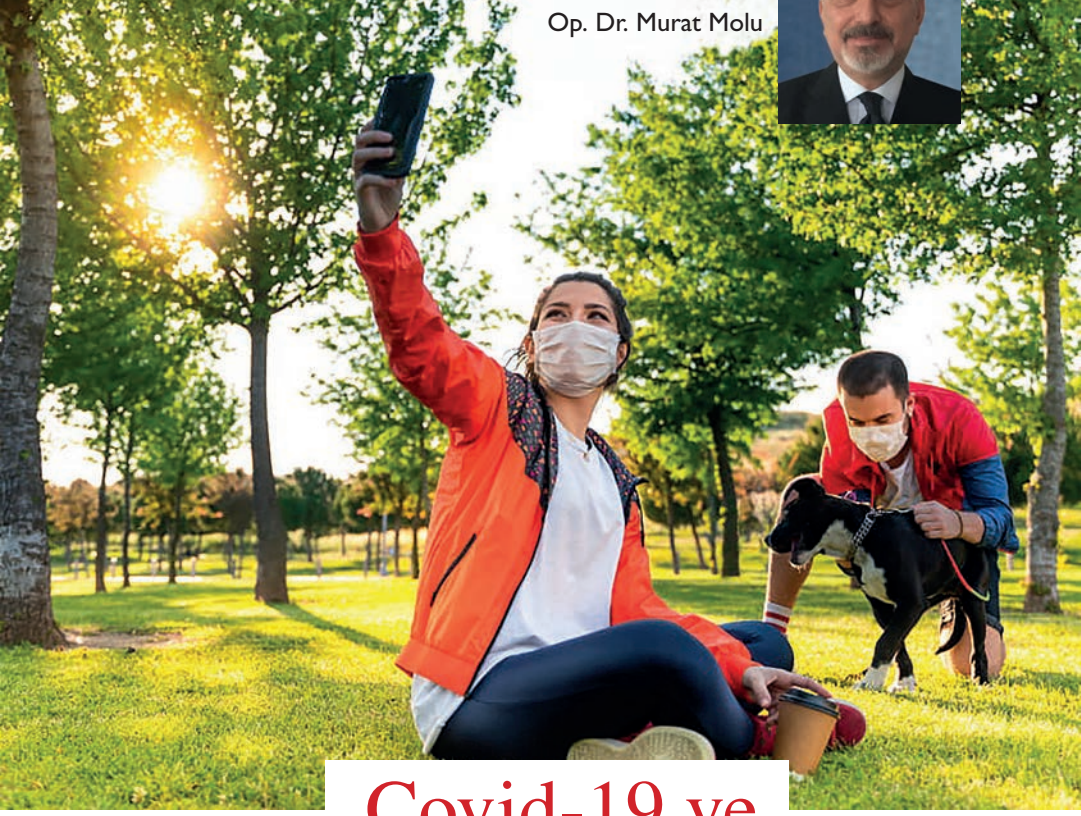
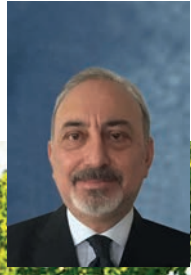
Aslında mükemmel kapak var mı? Emin değilim. Ama, en uygun kapak diye bir şey var. İşte, o tencerenin içinde pişen yemeğe doyum olmuyor. Tencerenin dibini sıyırmak istiyorsunuz. Tencerenin üzerinde kapak olmazsa, bazı yemekleri pişiremezsiniz. Pişme kıvamı, pişme süresi gibi önemli unsurlara hep kapak karar verir. Yemeğin, için için pişmesi, ısısını koruması, lezzetini bulması kapagın işidir.

Nasıl ki, zaman zaman tencerenin

kapagını aralamak gerekirse, ilişkilere de öyle nefes aldırarak gerekir. Kapak hep kapalı kalırsa, yemeğin dibi tutabilir, suyunu fazla çekebilir, kuruyabilir, dağılıbilir, vb. Tencerenin içindekilerin hava alması gereken anlara dikkat etmek gerekir.

Bu da, size kapak olsun. •

**Çift olmak,
birbirini
tamamlamak değil
midir zaten? Bu
sayede, insanın
eksik tarafı
bütünlenir, kendini
güvende hisseder.
Bu da ona yeter.**

Covid-19 ve Sağlıklı Yaşam Hastalığı

14. yüzyılda dünyaya yayılan ve Kara Ölüm diye adlandırılan veba salgını ile milyonlarca insan ölmüştür. İspanyol gribi, 1918 - 1920 yılları arasında H1N1 virüsünün ölümcül bir alt türünün yol açtığı grip salgınıdır. Grip, 50 milyon dolayında insanın ölümüne sebep olan, insanlık tarihinde bilinen en büyük pandemidir. 2020'lerde

Çin'de başlayıp tüm dünyayı saran Covid-19 salgınında ise, 8 milyarlık gezegenimizde, dünya çapında uygulanan karantina ile insanlar bir anda evlerine kapanıp özgürce gezemez oldular. Bu virüsü ve sebep olduğu hastalığı ciddiye alan ülkeler önlemlerini erken alarak, salgın ve oluşturduğu küresel krizle başarı ile savaştılar. »

Yaşanılan kaotik süreçte, kriz toplumsal ve sosyal ilişkileri yerle yer ederken, ekonomik çöküşü de beraberinde getirdi. İnsanı ilgilendiren tüm küresel sistemler çatırdadı. Aslında dünyanın hangi köşesinde yaşarlarsa yaşasınlar, sağlıklı yaşam hakkı olan insanların geleceği, 2000'li yıllarda tüm sistemlerin varlığını ekonomik gelişmelere indirgeyen, neoliberal politikalara teslim olmuştu. Covid-19 salgını bu maskeyi düşürdü. Birçok ülkede, ekonomide uygulanan küresel serbest rekabet doktrini ve uygulamalarının bu krizle birlikte çöktüğü görüldü. Çünkü, insani değerler dahil tüm değerleri nitelikten ziyade niceliğe

indirgeyen neoliberal yaşam tarzı sosyal ve toplumsal eşitsizlikleri de artırmıştı.

Yeni salgınlarla karşılaşmamak için, doğayı ve ekolojik dengeleri bozmadan, temiz enerji, temiz su, organik doğal yiyeceklerle daha sağlıklı, sade ve tutumlu yaşamayı bilmeliyiz. Sağlıklı beden, yaratıcı ve üretici bir bedendir. Her ne kadar, insanların mutlu ve sağlıklı olma hakkı var olsa da, aynı şekilde yaşadığı çevreyi ve doğayı da koruma ve sağlıklı kullanma mecburiyeti vardır. Buna biyo-ahlâk demek doğru olur. Sağlıklı yaşam ve sağlıklı bir çevre, insanı ve doğayı ekonomik birer

kaynak olarak gören politikalara ve siyasi çıkar çevrelerine teslim edilemeyecek kadar değerlidir.

Artık, küresel değerlerin ve savunulan argümanların hiçbirisinin eskisi gibi olamayacağı ortaya çıktı. Bu krizi bir milat olarak kabul edersek, Covid Öncesi (CÖ) ve Covid Sonrası (CS) diye tarihe not düşmek doğru olacaktır. Kapanma döne-

Sağlıklı beden, yaratıcı ve üretici bir bedendir.

Her ne kadar, insanların mutlu ve sağlıklı olma hakkı var olsa da, aynı şekilde yaşadığı çevreyi ve doğayı da koruma ve sağlıklı kullanma mecburiyeti vardır.

minde telefon ve bilgisayar görüşmeleri ile sağladığımız kişisel ve grup iletişimleri doğallıktan çıkararak sanal ortamlarda tamamen yapaylaştı. Popüler kültür ve hayat tarzı yaratan, sağlıklı olmayı ve sağlıklı yaşamayı mecbur kılan günümüz dünyasında, zaten sigara içmek, kilolu olmak, hasta olmak kötü, ayıp sanki ahlâk sorunu gibi algılanır olmuştur.

Covid Sonrası ise, insanların yaşamları, hele hele bir de kapanma sırasında yaşanan sorunlar ardından sonra, daha da zor olmaya başladı. İnsanların yaşam tarzlarına müdahale eden, farkındalık yarattığını iddia eden yaşam koçları, olumlu düşünme ve farkındalık seansları, aile dizilimi adı altında yapılan etkinlikler ve benzeri televizyon programları Covid Öncesi'ne göre fazlaştı. Medikal estetik ve güzellik salonları, fitness merkezlerinde güzellik aramak hayat tarzı olmaktan çıktı, sanki mecburiyet haline geldi.

Siyasetçiler, aktivistler, toplum lideri entellektüeller artık hiç dinlenmiyorlar, mutluluk guruları, yaşam koçları, diyet uzmanları son kriz sonrası daha da popüler oldular. Burun, göz kapağı, göğüs ameliyatları, yüz ve karın gerdirme cerrahi uygulamaları oldukça sık yapılmaktadır. İnsanlara aşılana, sadece sağlıklı olmaları değil, mutlu, güzel ve ya-

kışıklı, aynı zamanda gösterişli olmaları.

Oysa, Covid salgını sadece bunları istemenin, bir saplantı ve ideolojiden öteye gidemediğini ispat etti. Sağlıklı yaşam programları ve faydalarının ise abartıldığı bir gerçek. "Sağlık Hastalığı-Güncel Bir Sendrom" adlı kitaplarında, Carl Cederström ve

André Spicer, "Daniel Planı" adlı diyet uygulamasının, kiliseyi de içine sokan, neo-evanjelik pazarda büyük ilgi uyandırdığından söz ediyorlar.

Yemek programlarının temelinde ise, geniş kapsamlı bir takım toplumsal ve ekonomik sorunların sırf beslenme düzeni değiştirilerek halledilebileceği fikri yatıyor.

Philip Mirowski günümüz insanını neoliberal aktör olarak görüyor. Siyasetle ilgilenmeyen, sadece kendi geleceğini şekillendiren, mutluluk, haz ve sağlıklı yaşam arayışı içerisinde olan bir aktör... Çelişkiler ve acılarla dolu bir koca dünyada, bolca kullanılan haz ve güzellik maskeleri. Kapanma döneminde yaşanan psikolojik sorunlar nedeniyle, çocuk ve kadınların aile içi uğradıkları artan şiddet en kötü örneklerden birisi. Katmerlenerek artan bu kötü alışkanlıkların bir anda yok olması imkânsız. Ama, haz toplumunda bu sorun kimlerin umurunda?

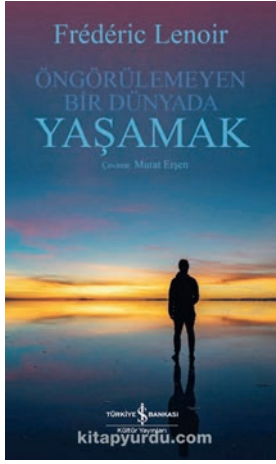
Diğer taraftan, her krizin yeni

fırsatlar doğurduğu da unutulmamalı. Yaşadığımız son megakriz bizlere kendimizi tanıma fırsatı verdi, kişisel ve sosyal bağlarımızı ölçtük-biçtik, yalnızlığı, kendi kendimizi yetmeyi öğrendik.

Frederic Lenoir'ın Yaşamak adlı kitabında söz ettiği gibi "Her kriz değişmek, hayata yeni bir yön vermek, değerler yelpazemizi gözden geçirmek ve esas olana yoğunlaşmak için fırsatlar sunar."

Korona akşamlarında, İnsanlar bol kitap okudular, meditasyon yaptılar, yeni hobiler edindiler. Sonuç olarak Covid-19 kıyaslandığında, Kara Veba ve İspanyol Gribi kadar ölümlere yol açmadı. Günümüzde hâlâ sıtma hastalığından, yetersiz beslenmeden milyonlarca ölüm olmaktadır.

Ancak, gezegenimiz yaşadığı

en büyük facia oldu. Covid Sonrası hayatımızın değerini bilmemiz gerektiğini bir kez daha öğrendik. Bu noktada; halk sağlığı, koruyucu hekimlik ve sosyal devletin varlığını önemsememiz gerektiği, kamusal özgürlüklerden vazgeçmeden, yaşamlarımızı sadece sağlıklı var olma ideolojisi ile sınırlay-

mayacağımızı ortaya çıktı. Bilim, teknoloji, sağlık dahil her konuda kontrolsüz bir şekilde gelişirken, çelişkileri ve sorunları beraberinde getiren gezegenimizde, tüm insanlar birbirlerine bağlı ve doğaya bağımlı. Yeter ki, geleceğimizi taptaze umutlarla, el ele hep birlikte, insani doğru ilkelerle, doğru yollarda şekillendirebilelim.

Kartlar dağıtıldı, oyun yeniden kuruluyor! •

muratmolu@butundunya.com.tr

AFORİZMALAR

■ "Artık mutlu olduğumuza göre, şimdi ne yapıyoruz?"

-Samuel Beckett

■ "Yaşam acının mekânıdır."

-Bhagavad Gita

■ "Sağlığın canı cehennem."

-Ivan Illich

■ "Dünyanın büyüdüğü yerde, kurtarıcı da büyür."

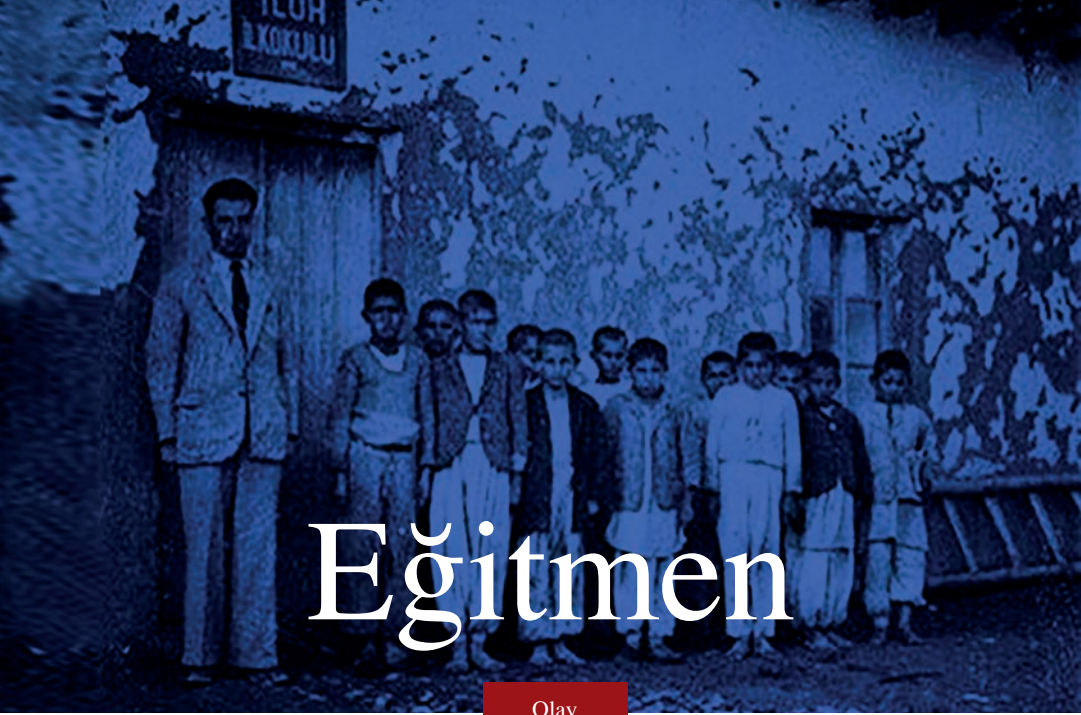
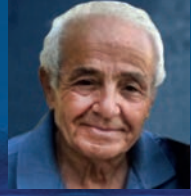
-Hölderlin

■ Dr. Murat Molu'nun sesinden Edgar Morin'in "Yolumuzu Değiştirelim" Koronavirüsün Öğrettikleri 'adlı kitabından alıntı.

Boz Urbalı Köy Kahramanları Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Eğitmen

Mayıs ayının sonuna gelinmişti.

Tonguç'un çok iyi tanıdığı Bakanlıktaki Müze Müdürlüğü'nün eski odası, az sonra yapılacak önemli bir toplantı için hazırlanmıştı. Tonguç önceden tanıdığı, yaptıkları çalışmalarla kendilerini kanıtlamış olan eğitimcileri Bakanlığa davet etmişti. Yurdun dört bir tarafından gelen eğitimcilerle

Olay
1936 Yılı
Mayıs
ayında
yaşanmıştır.

onbaşı ve çavuşların eğitmen olarak yetiştirilmesi konusu görüşülecekti. Bu, kısa bir süre sonra gerçekleş-

cek ve sadece Türkiye'de değil tüm dünyada çok önemli etkileri olacak bir eğitim hareketinin şekillenmeye başlayacağı ilk toplantı olacaktı.

Tonguç'un konuklarıyla şu ya da bu şekilde arkadaşlık ve iş ilişkisi olmuştu. Çoğuyla zaten iletişim

içindeydi. Hepsini tek tek karşıladı, kucaklaştı, sıcak ilgisini esirgemedi. Toplantı saatinde, Müze Müdürlüğü odasında; Bakan Arıkan, konuyla ilgili üst düzey bürokratlar ve çağrılı konuklar vardı.

İzmir Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Rauf İnan, Ankara İlköğretim Müfettişlerinden Mehmet Emin Soysal, Edirne Başöğretmenlerinden Murat Özgün, Germencik Başöğretmeni Mehmet Tuğrul, Ankara Başöğretmenlerinden Mehmet Necati Öngay, bir bucakta başöğretmenlik yapan Tahsin Gülöksüz, Tekirdağ İlköğretim Müfettişlerinden M. İlhan Görkey bu toplantı için özel olarak çağ-

Saffet Arıkan

rılmış eğitimcilerdi.

Toplantıya katılanlar Müze Müdürlüğü odasını ancak doldurabilmişlerdi. Tonguç, iri gövdesinden beklenen tok sesiyle açtı toplantıyı.

Arıkan, kısa ama oldukça duygusal ve etkili bir konuşma yaptı:

“Arkadaşlar,

Cumhuriyet kuruluncaya kadar, biliyorsunuz, köylerimizde birer hoca vardı. Bu hocalar köyü ve köylüyü kendine göre istediği istikamete sevk ederdi. Köy çocuklarını hocalar okuturdu. Hocalar, köylülerin mektuplarını yazar, istidalarını takip ederdi. Ölülerini ykar, cenazelelerini kaldırırdu. Hoca, köyün en ileri geleni, sevilen ve sayılan adamı idi. Cumhuriyet idaresi bu köy hocasını kaldırdı. Hocalık kalktı, ama imam kaldı, fakat dediğim nevideki hizmetleri ile köy hocalığı ortadan kalktı. Çocukların, babaların ve muhitinin okutulması, tahsil ve terbiyesi köy muallimine verildi. İmamın elinde yalnız namaz kıldırmak, cenaze yıkamak, dinî vazifeleri yapmak gibi işler kaldı. Bunun dışındaki işler sahipsiz kaldı.

Sizden bir hoca tipi istiyorum ki köyde çocukları okutsun, onların babalarını okulun içinde ve dışında terbiye etsin. Onların mektuplarını, istidalarını yazsın. Onlara, bütün köy cemaatine liderlik etsin. Hatta ve hatta köy muhtarının amiri olsun

İsmail Hakkı Tonguç

Rauf İnan

M. Emin Soysal

Murat Özgün

Mehmet Tuğrul

M. Necati Öngay

Tahsin Gülöksüz

görev yapması kararlaştırıldı.

Ertesi günkü yapılan toplantıda Tonguç, üyeleri birbirleriyle tanıştırdı. Her biri hakkında övücü sözler söyledi. Sonra o kalın sesiyle şöyle dedi:

“Arkadaşlar, size memleketin içinde bulunduğu cahilliği uzun uzun anlatmayacağım, siz zaten vaziyeti en az benim kadar iyi biliyorsunuz, her

ve köy meclisinin verdiği kararda fikir, rey ve imza sahibi olsun. Öyle ki köy mualliminin fikrinin, reyinin ve imzasının olmadığı hiçbir karar muteber olmasın.”

Bakanın konuşması herkesi çok etkilemişti. Eski Müze Müdürü odası alkış sesleriyle inledi.

Arıkan'ın ardından Müsteşar, Genel Müdürler ve Bakanlık Müfettişleri konuya ilişkin düşüncelerini aktardılar. Toplantı sonunda çalışmalarını organize etmek üzere bir komisyon kurulması önerildi. Komisyonunda, Tonguç'un başkanlığında uygulama içinden gelen konukların

biriniz çalıştığınız yerlerde halkın ne kadar cahil olduğuna bizzat şahit oluyorsunuz. Anadolu insanının yüzyıllardır ihmal edildiğini gözlemlerinize görüyorsunuz. Ve işin en acı tarafı; bunun bilerek yapıldığı, planlı bir şekilde Anadolu köylülerinin karanlıkta bırakıldığıdır.

Nüfusumuzun ezici çoğunluğunu meydana getiren köylülerin aydınlanması hâlinde pek çoklarının menfaat çarkları kırılacaktır. Uyanık insanlar, hak arama mücadelesi vereceklerdir. Bunu bilen bazı menfaat çevreleri şu anda bizim vermekte olduğumuz mücadeleyi de sekteye uğratma gayreti içindedirler. Ama

biz bu mânialardan yılacak değildir.

Artık vaziyet değişmelidir. Bu sebeple, çok acil olarak köylerde ilköğretim seferberliği başlatmak ve mümkün olan en kısa müddette zaferle taçlandırmak istiyoruz. Hiç vakit kaybetmeden köye okul açmak, köye öğretmen göndermek mecburiyetimiz vardır. Bakın yine sözü uzatmamak için size sayılara dayanarak bazı malumatlar vermekte fayda görüyorum.

Tonguç: ‘Evvla, köylerden seçeceğimiz onbaşı ve çavuşları kurstan geçirerek nüfusu 250’den az olan köylerdeki üç sınıflı okullarda vazifelendirmeyi düşünüyoruz. Ama bu iş bununla bitecek değil..’

1934 rakamlarına göre ilköğretim kademesinde vazife yapan öğretmenlerin tamamı 13 bin kişidir. İşin tezadına bakınız ki bu öğretmenlerin yarısı köylerde, yarısı şehirlerde çalışmaktadır. Hâlbuki nüfusumuzun yüzde 80’i köylerde, yüzde 20’si şehirlerde yaşamaktadır. Hâli hazırda şehirlerde 1100 ilkokul, köylerde ise 5 bin 500’e yakın ilkokul vardır. Durum böyleyken şehirde 257 bin köylerde ise 300 bin talebe mevcuttur.

Bu rakamlardaki tezadı gider-

memiz, rakamları köy lehine çevirmemiz gerekiyor. Bunun için Vekâletimiz yeni bir hamleyi başlatmak üzere. İşte sizi de bunun için topladık burada...

S*unu da bilmenizi isterim ki Atatürk istedi, Bakan Bey karar verdi, ben de tetkik edip münasip buldum. Evvela, köylerden seçeceğimiz onbaşı ve çavuşları kurstan geçirerek nüfusu 250’den az olan köylerdeki üç sınıflı okullarda vazifelendirmeyi düşünüyoruz. Ama bu iş bununla bitecek değil. Siz de iyi biliyorsunuz ki, köye öğretmen yetiştirmek maksadıyla açılmış olan köy öğretmen okullarının zerrece faydası görülmemiştir.*

Bizim maksadımız yeni tip bir öğretmen okulu inşa etmektir. Buralara normal ilkokullardan değil, köy ilkokullarından öğrenci alacağız, ama bu daha sonraki işimiz. Önümüzdeki ilk hedef, çavuşları yetiştirip köylere göndermek olacaktır. Sizi, bu işin teferruatını görüşüp karlaştırmak üzere çağırılmış bulunuyorum.

Sizler bu memleketin en güzide eğitimcilerisiniz. Bu işlerde pek büyük faydalar sağlayacağınıza inanıyorum.”

Odada kısa sessizlik egemen oldu. Üyeler ne tepki göstereceklerini ne diyeceklerini bir süre için bilemediler. Sonunda Rauf İnan söz aldı:

“İyi ama Müdürüm,” dedi. “Siz askerliğini çavuş veya onbaşı olarak yapmış köylülerin seçilip öğretmen yapılacağını söylediniz.”

“Öğretmen demedim, Rauf Bey, onun adını da birlikte koyacağız.”

“Her ne ise. Bu çavuş ve onbaşılardan çoğu okumayı yazmayı askerde öğrenmişlerdir. Okuma dediysem öyle ahım şahım bir okuma da değil, zaten çoğu çat pat okur. Bunlar kendileri okumayı zar sor sökerken, çocuklara okuma yazma öğretilmeleri bence mümkün olamaz.”

Rauf İnan, İstanbul Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra devlet tarafından pedagoji öğrenmesi için yurt dışına gönderilmişti. Viyana ve Paris'teki günlerini çok iyi değerlendirmiş, kendini geliştirmiş, bolca da dokümanla dönmüştü yurda. Döndükten sonra bir süre İstanbul ve İzmir'de ilköğretim müfettişliği de yapmıştı. Ülke ve eğitim sorunlarıyla yakından ilgili ve oldukça da bilgili bir aydıydı.

Ankara ilköğretim müfettişlerinden Elbistanlı Emin adıyla bilinen Mehmet Emin Soysal, Rauf İnan'ın sözlerinden güç alarak söz istedi:

“Bu mevzuda benim de itirazım var Hocam.” dedi. “Bence, çavuştan, onbaşından öğretmen olmaz. Askerlik başka, muallimlik başka. Evet

onlar askerde bir şeyler öğrenmişlerdir, ama nasıl? Baba zoruyla, kumandan baskısıyla, höt zotla. Sıkıyla yani. Bunların eline çocuk teslim etmek fevkalade mahzurludur. Bunlar zora gelince talebeleri dayaktan geçirirler. Çünkü kendileri de askerde öyle öğrendiler. Bunlar asker disipliniyle yetiştiler. Çocuklara da sıkı disiplin tatbik ederler.”

Tonguç, Mehmet Emin Soysal'ı Gazi Eğitim'deki öğrencilik yıllarından beri tanıyordu. Onun, atılgan ve çalışkan bir öğrencisiydi. Köy kökenli olduğu için de köylülerin eğitilmesi konusuna yakın ilgi duyuyordu. Hatta Tonguç'un gelecekteki millî eğitim müdürü adaylarından biriydi.

Benzer karşı çıkışlar komisyonun diğer üyelerinden de geldi:

İlhan Görkey:

“Eğer beş altı ay kursla muallim olunabilseydi, üç sene, dört sene tahsil edenler muallimi âlâ olurlardı. En başta hakikatleşme ihtimali neredeyse sıfır olan bir gayretin içine girmeden önce durup bir iyice düşünmek lâzımdır.” dedi.

Tonguç:

“Mesele hakkında lüzumunca düşünülmüş, bir karara varılmıştır. Kaldı ki biz bu kurslarda muallim yetiştirmeyeceğiz. Bir manada muallim yardımcısı gibi bir eğitici yetiştireceğiz.” • (Sürecek)

Mehmet Emin

Soysal:

“Bu mevzuda benim de itirazım var Hocam.” dedi.

“Bence, çavuştan, onbaşından öğretmen olmaz. Askerlik başka, muallimlik başka...”

S U D O K U

3	1	4	2	5	7			
7		2		8	4	3		
6	5				9	7		
		9		3		2	5	6
5		1	4			9		3
2					5		4	1
	2		5	9		4	6	
9	4		1	6			3	8
		5					9	

Sudoku Yapamayanlar İçin

				9		2	4	
2		8					9	6
			6	2				4
		9				7	5	
			5	4			1	
	6	7		1		8		
1	3		2	6				
						5		

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Joshua Bell, Aristoteles ve İknanın Öğeleri

9 Ocak 2007’de, dünyanın en iyi keman virtüözlerinden biri olan Joshua Bell, Boston’daki görkemli Senfoni Salonu’nda, koltukların pek çoğunun 100 dolardan fazlasına sattığı etkinlikte, bin kişilik bir topluluğa konser verdi.

Joshua Bell, tıklım tıklım dolu konser salonlarına alıştı. Yetene-

ğinin ve şöhretinin zirvesinde olduğu günlerdeydi. Ne var ki, dünyaca ünlü keman virtüözünün bundan üç gün sonra verdiği konserinde ise kimse yoktu!

Belki altı kişi şöyle bir durup ona baktı ve bir çocuk kısa bir süre için özel bir şeyin olduğunu anlar-casına onu izledi denilebilir. Joshua

Joshua Bell: “İnsanların beni görmezden gelmesi, çok tuhaf bir duyguydu.”

Bell daha sonra bu deneyimi hakkında yorum yaparken, “İnsanların beni görmezden gelmesi, çok tuhaf bir duyguydu.” dedi.

Bell’in keman çaldığı yer bir metro istasyonuydu ve oradaki duygularını şöyle ifade ediyordu: “Konser salonunda biri öksürdüğünde ya da birinin telefonu çaldığında sinir olurum. Fakat metro istasyonunda çalarken beklentilerim azaldı ve kendimi biri bir dolar bıraktığında ilginç bir minnettarlık hissi içinde buluverdim.”

Değişen neydi? Aynı müzik, aynı kemanla, aynı tutkuyla ve aynı kişi tarafından çalınmıştı. Neden konser salonunda insanlar dinliyorlar fakat metro istasyonunda

dinlemiyorlardı?

İnsanları ikna eden şey nedir? Aristoteles, bu sorumuza yanıt verebilir. 2 bin 300 yıl önce Aristoteles, ikna üzerine en önemli eseri yazdı. Retorik, iknanın üç aracı: logos, ethos ve pathos.

Logos, izleyicinin bakış açısından mantıklı olan fikirdir. Bu genellikle konuşmacının bakış açısından daha farklıdır. Dolayısıyla yapılması gereken, bu fikri izleyicilerin dünya görüşüne, acı ve mücadelelerine bağlantılı kılmaktır.

İyi bir fikir, iyi bir müzik gibidir. Tıpkı iyi bir müziğin beste kurallarına uyması gibi, iyi bir fikir de mantığın bazı önemli kurallarına uyar. İzleyicilere mantıklı gelir.

Ethos itibardır. Nasıl biliniyorsunuz? Güvenilir misiniz?

Profesyonel görünüyor ve böyle

2 bin 300 yıl önce Aristoteles, ikna üzerine en önemli eseri yazdı. Retorik, iknanın üç aracı: logos, ethos ve pathos.

hareket ediyor musunuz?

Sözünüze sadık, amaçlarını açıkça ifade eden durumda mısınız? Kendinizi düşündüğünüzdenli izleyicileri de düşünüyor musunuz? İtibar, kendine güven, özlü bir mesaj, net ve güçlü bir ses.

Pathos

duygusal bağlantıdır. Hikayeler, duygusal bağlantı kurmak için etkili araçlardır. Bazen izleyiciler mesajı duymaya hazır değildirlerdir. Konuşmacı, mesajını vermek için uygun duygusal ortamı da yaratmalıdır.

Öyleyse değişen neydi? Neden insanlar bir akşam onu dinlemek için kilometrelerce yol gelip diğer sabah dinlemek için bir an için bile durmadılar? Yanıt şu ki ethos ve pathos yoktu.

Ethos: Büyük konser salonunun ihtişamı ve Joshua'nın konserine ev sahipliği yapması, Joshua'ya güven veriyor. Kuruma güveniyoruz ve şimdi de Joshua'ya güveniyoruz. Metro istasyonu, müzikal yetenek için bize güven vermiyor. Harika bir sanat eseri, güzel bir müzik veya

Ethos: Büyük konser salonunun ihtişamı ve Joshua'nın konserine ev sahipliği yapması, Joshua'ya güven veriyor. Kuruma güveniyoruz ve şimdi de Joshua'ya güveniyoruz. Metro istasyonu, müzikal yetenek için bize güven vermiyor.

mükemmel fikirler bulmayı beklemiyoruz. Dolayısıyla, metro istasyonundaki Joshua da bize güven vermiyor.

Pathos: Konser salonu, sanatçı ve dinleyicilerin duygusal bağlantılarına uygun biçimde dizayn edilmiştir fakat metro istasyonu böyle değildir. Koşuşturma, hareket ve stres, sanatçı ve dinleyici arasında ihtiyaç duyulan duygusal bağlantıyı kurmaya uygun bir ortam sağlamaktan uzaktır.

Logos, ethos, pathos... Bunlar olmaksızın fikir birliği ve gerçek değerini bulmaktan uzaktır.

Joshua Bell, 2007'de soğuk bir Ocak gününde bunu öğrendi... •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: What Aristotle and Joshua Bell can teach us about persuasion, Conor Neill

Yaşanabilir Bir Dünya İnşa Etmek...

Sürdürülebilirlik ve yaşadığımız gezegeni beslemek hayatımızın her noktasında yerini aldı. Kuşku yok ki yakın gelecekte çok daha fazla karşımıza çıkacak.

Gastro Kültür
Reha Tartıcı

SÜRDÜRÜLEBİLİR GIDANIN EN ÖNEMLİ KRİTERLERİ DOĞAL KAYNAKLARA ZARAR VERMEKTEN VE İSRAFTAN KAÇINMAYI AMAÇLAMASI.

Sürdürülebilirliği kaynaklarımızı kendi ihtiyaçlarımızı karşılamak için kullanırken, bir yandan da gelecek nesiller için koruyabilmek ya da bugünün ihtiyaçlarını yarımın kaynaklarını tüketmeden karşılayabilmek olarak tanımlayabiliriz.

Bireyleri ve gelecek nesilleri beslemek için her şeyden önce sürdürülebilir gıda ve sürdürülebilir gıda sistemlerine ihtiyacımız var. Bunun için de yerel üretimi ve yereli daha fazla desteklemek, sürdürülebilir tarım-hayvancılık-balıkçılık

konularında farkındalığı arttırmak atmamız gereken ilk adımlar olmalı.

Sürdürülebilir gıdanın en önemli kriterleri doğal kaynaklara zarar vermekten ve israftan kaçınmayı amaçlaması. Bu anlayışla, gıdaya dair tüm üretim sürecini doğal kaynaklara zarar vermeden en yüksek verimle yapmaya çalışırken, gıdanın dahil olduğu her aşamada israftan

Gıdaya dair üretimi en yüksek verimle yaparken gıdanın dahil olduğu her aşamada israftan kaçınmayı amaçlamalıyız.

Bugün tabağımızda olan her gıdanın gelecek nesillerin sofralarına da ulaşabilmesini sağlamak en büyük hedefimiz olmalı.

kaçınmayı amaçlamalıyız.

Bugün tabağımızda olan her gıdanın gelecek nesillerin sofralarına da ulaşabilmesini sağlamak en büyük hedefimiz olmalı. Ancak bunu gerçekleştirebilmek için sorumlu bir iş modeliyle üretimden dağıtım ve hatta tabaklarda kalan ürünlerin tekrar değerlendirilebilmesine kadar tüm sürecin merkezinde her zaman sürdürülebilirliğin bulunması gerekiyor.

Sürdürülebilir gıda; temelde toplum ve gelecek nesiller için gıda güvenliğini ve beslenme güvencesi sağlayan aynı zamanda doğal kaynakları koruyup, ekonomik ve toplumsal refahı teşvik eden sistemler olarak tanımlanıyor.

Sürdürülebilir gıda sistemleri için gıdanın üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarını kapsayacak bir sistem olması gerekiyor.

Gıda atıklarının önlenmesinden yerel üreticinin ve ürünlerin korunmasına; yüzde yüz et, balık, bal, meyve sebze izlenebilirliğinden, sürdürülebilir kaynakların kullanılmasına; gıda ve ürün güvenliğinden hayvan refahına kadar tüm süreçleri çevreye ve doğaya saygılı bir biçimde yürütmeliyiz.

Tarım için kullanılabilir toprak alanlarının daralması, sera gazları salınımının artması, biyoçeşitliliğin azalması ve su kaynaklarının nitrat kirliliğine maruz kalması, toprağa aşırı pestisit uygulanması, ekosisteminin dengesini kaybetmesine yol açıyor. Bir anlamda yaşadığımız dünyayı hasta ediyor. Toprak, su, hava yani gezegen hasta olunca insanların da sağlıklı olması mümkün olmuyor.

Yaşadığımız dünyayı beslemek ve iyileştirmek, bireyleri ve gelecek

nesilleri iyileştirmek ve beslemek ile aynı amaca hizmet ediyor. Bunun için de sürdürülebilir gıdaya ve sürdürülebilir gıda sistemlerine ihtiyacımız var. Yerel üretimi ve yereli daha fazla desteklemek, sürdürülebilir tarım-hayvancılık-balıkçılık konularında farkındalığı arttırmak sürdürülebilir gıda ve beslenmenin ilk adımlarından olabilir.

Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakmak için sürdürülebilirliği yaşamımızın odağına koymalıyız. İnsanlar

artık sadece kendi hayatlarını değil tüm ekosistemi de koruma yönündeki farkındalıkları ile birlikte 'Sürdürülebilir Beslenme' kavra-

Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakmak için sürdürülebilirliği yaşamımızın odağına koymalıyız.

mını benimsiyor. Bu farkındalık toplumun ve dünyanın geleceği için kritik derecede önem arz ediyor.

Doğanın temizleyebileceğinden fazlasını kirletirsek, ihtiyacımızdan fazla tüketirsek, kaynakları yenileyebileceğimizden fazla kullanırsak sürdürülemez bir yaşam inşa eden toplumun parçası oluruz.

O nedenle en çok ihtiyacımız olan şey bugünün kaynaklarını kullanırken yarını tüketmiyor olmak. Bu bilinci toplumun

her kesimine yaymak ve yaşanabilir bir dünya inşa eden toplumun parçası olmak. •

rehatartici@butundunya.com.tr

Dünyada Açlık Artıyor

2021'de 828 milyon olan dünyadaki aç insan sayısına 2022'de 46 milyon daha eklendi. Diğer yandan dünyamızdaki gıda israfı dikkat çekiyor.

2020'de, COVID-19 salgınının etkileri enflasyonu artırdığından, 2019 yılına göre 112 milyon artışla yaklaşık 3,1 milyar insan sağlıklı beslenme imkânına kavuşamadı. Bu yıl Ukrayna'daki savaş da küresel gıda güvenliğini tehdit etmeye devam ediyor. Araştırma sonuçlarının yayımlandığı BM Çevre Raporu'nda, gelişmekte olan ülkelerin daha zengin ülkelerle aynı gıda soğuk zincir altyapısına ulaşmaları halinde, yılda 144 milyon ton gibi ciddi bir gıda tasarrufu sağlayabilecekleri belirtiliyor.

Size Hizmet Edenleri Hep Hatırlayın

Resimleyen: TURGUT KESKİN

Bir pastanın üç otuz paraya satıldığı günlerde 10 yaşında bir çocuk pastaneye girdi. Garson kız hemen koştu. Çocuk sordu:

“Çikolatalı pasta kaç para?”

“50 Cent.”

Çocuk cebinden çıkardığı bozukları saydı. Bir daha sordu:

“Peki, dondurma ne kadar?”

“35 Cent” dedi garson kız, sabırsızlıkla.

Başka müşteriler de vardı ve kız hepsine tek başına koşuşturuyordu. Bu çocukla daha ne kadar vakit geçirebilirdi ki...

Çocuk parasını bir daha saydı ve “Bir dondurma alabilir miyim, lütfen?” dedi.

Kız dondurmayı getirdi. Fişi tabağın kenarına koydu ve diğer masaya koştu. Çocuk dondurmasını bitirdi. Fişi kasaya ödedi. Garson kız masayı temizlemek üzere geldiğinde, gözleri doldu birden. Masayı sanki akan gözyaşları temizleyecekti.

Boş dondurma tabağının yanında çocuğun bıraktığı 15 Cent’lik bahşiş duruyordu.

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Müze

Eski ile yenin güzel bir şekilde harmanlandığı bu tarihi mirası; kültür, sanat ve bilim etkinlikleri sunmasına ek olarak toplumun ortak yararına hizmet eden bir kamusal alan işlevi de görüyor.

Gazhane

Yapay ışığın kökeni, Çin sokaklarını aydınlatmak için volkanlardan gelen doğal gazın bambu borularla taşındığı MÖ 500 yılına uzanıyor. Daha sonra Romalılar evlerinin önünü kandillerle aydınlatmış. 1700'lerde kandil ve mum kullanımı yaygınlaşmış ancak ışıklarının yetersiz olmasının yanı sıra çoğu kötü bir koku yayarak çok fazla duman çıkarıyormuş. Ancak

19.yüzyılın başında, kömürden elde edilen gaz sayesinde Avrupa ve Amerika'da sokaklar ve evler gaz lambalarıyla aydınlatılmaya başlamış. Bir süre sonra da Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul'da gaz üretimi yapan dört gazhanenin kurulması ile sokaklar ve evler gaz lambaları ile aydınlanmış. İstanbul'daki ilk gaz üretimi, Dolmabahçe Sarayı'nın aydınlatılması için 1855 yılında tamamlanan Dolmabahçe Gazhanesi'nde yapılmış.

Havagazı da denilen, kömürün parçalanarak ısıtılması ile elde edilen bu gaz, 1856'da Beyoğlu bölgesine verilmiş; gaz ile aydınlatılan ilk sokak İstiklal Caddesi olmuş. Sokaklara yerleştirilen gaz fenerleri, her gün fenerci denilen görevliler tarafından yakılıp söndürülmüş. Fenerci, akşamları elindeki uzun bir çubukla fenerin kapağını açar, gaz musluğunu çevirir, ucu çakmak taşı sopasıyla gazı yakar, lambanın cam kapağını kapatır, sabah saatlerinde de söndürmüştü. 1865'te açılan Kuzguncuk Gazhanesi, 1880'de açılan Yedikule Gazhanesi ile İstanbul'da aydınlanan sokak ve evlerin sayısı giderek artmış.

Kentin son gazhanesi Anadolu yakasının artan gaz talebini karşılamak üzere Kadıköy Hasanpaşa'da inşa edilmiş. 1891'de imtiyaz hakkı elli yıl için Parisli sanayici Charles George'a verilen Hasanpaşa Gazhanesi 1892'de hizmete girmiş. Birinci Dünya Savaşı'na kadar düzenli olarak çalışan, savaşta ve son-

rasında faaliyetleri kesintiye uğrayan gazhane, 1938'de Fransız şirketinden devletleştirme yoluyla alınarak Bayındırlık Bakanlığı Elektrik İşleri Dairesi'ne bırakılmış. 1939'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devredilen gazhane, 1 Temmuz 1945

tarihinde İstanbul Belediyesi Elektrik Tramvay Tünel İdaresi (İETT) Genel Müdürlüğü'ne geçmiş. Uzun bir süre İETT garajı olarak hizmet veren tarihi yapı, İstanbul'daki diğer üç gazhane ile birlikte 1993 yılında kapatılmış. Gazhane Çevre Gönüllüleri'nin girişimleriyle 1994 yılında sit alanı ilan edilen Hasanağa Gazhanesi, daha sonra Prof. Dr. Afife Batur önderliğinde İTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim görevlileri tarafından kültür merkezi olarak projelendirilmiş. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından 2014 yılında başlatılan restorasyon çalışma-

larının tamamlanması ile 9 Temmuz 2021 tarihinde "Müze Gazhane" adıyla kültür, sanat ve yaşam alanı olarak kapılarını açmış.

Ben de Müze Gazhane'nin 32.000 metrekarelik alanında, bir zamanlar kömürün depolandığı, ısıtıldığı ve gaz üretildiği yapılar arasında geziyorum. Eski ile yenin güzel bir şekilde harmanlandığı bu tarihi mirası; kültür, sanat ve bilim etkinlikleri sunmasına ek olarak toplumun ortak yararına hizmet eden bir kamusal alan işlevi de görüyor. İklim Müzesi'nde "İklim ne-

dir, tarih boyunca nasıl değişti, bugünkü küresel iklim değişikliğinin tarihteki iklimsel değişikliklerinden ne farkı var, bu değişimi olumlu yönde nasıl durdurabiliriz?" gibi sorulara cevap veren içerikler

İklim Müzesi'nden bir köşe

Çocuk Bilim Merkezi

Karikatür Müzesi

sunuluyor. Müze; sergi, söyleşi gibi etkinliklerle iklim gündemini yakından takip ederken, sürdürülebilir yaşam koşullarını hayata geçirecek çözüm önerileri üzerine farkındalık yaratmayı da amaçlıyor.

Üç ana bölümden ve 24 sergi ünitesinden oluşan Çocuk Bilim Merkezi; çocukların enerji hakkındaki temaları, farklı uygulama ve simülasyonlarla deneyimlemesini sağlıyor. Karikatür ve Mizah Müzesi'nde, mizahın ülkemizdeki yolculuğu farklı dönem ve akımlar

üzerinden anlatılıyor; etkinlik ve atölyeler düzenleniyor. Galeride Gazhane'de süreli kültür ve sanat sergileri açılıyor. İBB Şehir Tiyatroları da Müze Gazhane'de 301 kişilik Büyük Sahne ve 130

kişilik Meydan Sahne ile çeşitli oyunları tiyatro severlerle buluşturuyor. Adını Hasanpaşa Gazhanesi'nin Müze Gazhane'ye dönüştürülmesinde büyük emek veren, akademisyen, mimar, mimarlık tarihçisi ve yazar Prof. Dr. Afife Batur'dan alan Afife Batur Kütüphanesi; genel kültür, sanat, bilim, tarih,

araştırma, inceleme, kent çalışmaları, ekoloji, mimarlık, felsefe, sosyoloji gibi farklı kategorilerde yaklaşık 10 bin kitap içeriyor. Dijital arşiv bölümünün yanı sıra sessiz çalışma ve okuma alanları da bulunan kütüphane, 7 gün 24 saat halka hizmet veriyor. Sesli Çalışma Alanı, teknik donanımı ile ofis ve ev dışında bir mekânda çalışmak isteyenlere alternatif sunuyor. Bel-Tur restoran ve kafeleri hem açık hem de kapalı alanlarda hizmet veriyor. Heykellerle süslenmiş bir mahalle meydanını

andıran Gazhane Meydan, söyleşi, müzik dinletileri ve etkinliklere ev sahipliği yapıyor. Yerel üreticilerle kent sakinlerini buluşturmayı amaçlayan Pazar Yeri, çeşitli atölye ve kültürel etkinliklerle de İstanbulluları bir araya getiriyor.

Hem Kültür AŞ Yayınları hem de farklı yayınevlerinin kitaplarını satan, çevre ve iklim konulu özel bir bölümü de bulunan İstanbul Kitapçısı'nı da gezdikten sonra yeniden Gazhane Meydan'a çıkıyorum. Meydanın etrafındaki binalara bakarken tarihi gazhanenin "Müze Gazhane" olarak yeniden yaşama katılmasına seviniyorum. Meydanda koşan çocukları, etkinliklere ve tiyatroya gelenleri, kütüp-

Şehir Tiyatroları
Büyük Sahne

hanede çalışanları, kafelerde sohbet edenleri, müzeleri gezenleri görmek beni mutlu ediyor.

100 yıl boyunca İstanbul'a enerji ve ışık veren Hasanpaşa Gazhanesi, artık burada düzenlenen, çoğu ücret-

siz, atölye, konser, performans, söyleşi, tiyatro ve sergilerle kültür, sanat ve bilime ışık tutuyor; sokaklar ve evler yerine kalpleri ve ruhları aydınlatıyor. •

İstanbul Kitapçısı

izlensentoker@
butundunya.com.tr

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

ŞÖHRETİN DİKENLİ YOLLARI

Kim istemez ki şöhretli biri olmayı? Bence hemen herkes kamuoyu tarafından tanınıp seilmeyi, gittiği her yerde ilgi görmeyi ve medyada sık sık kendisinden bahsedilmesini ister. Sinema, sahne veya sanat dallarından birinde çok başarılı ve popüler bir kişilik olabilmek çok insanın vazgeçilmez düşüdür.

Filmleri gişe rekorları kıran bir sinema yıldızı ya da dünyanın en büyük kentlerinde stadyum konserleri veren, gittiği her yerde hayranlarının coşkusuyla karşılaşan ünlü bir şarkıcı olmak en çok da gençlerin düşlerini süsler.

Delikanlılık dönemim yetmişli yıllara denk gelmişti. Yani rock müziğin patlama yaptığı, Led Zeppelin, Deep Purple, Moody Blues, The Doors, Rolling Stones gibi rock gruplarının ve Janis Joplin, Jimi Hendrix gibi efsanevi solistlerin dünyanın her yerindeki hayran kitlelerini peşlerinden sürüklediği bir dönem. Ben de tüm yaşitlarım gibi konser sahnelerinde fırtınalar estiren bir rock ilahı olmayı, onlar gibi özel uçaklarla dünyanın dört bir yanına konser turnelerine gitmeyi düşlerdim.

O enerji dolu düşleri kurduğum günlerin üzerinden çok zaman geçti, aldığım her yaş ve öğrendiğim her yeni bilgi beni hayatın gerçeklerine daha fazla yaklaştırdı. Sinema perdeğinde ve sahnelerde gördüğümüz ünlülerin o parıltılı yaşama ulaşana kadar neler çektiklerini, bu uğurda mücadele ederken ceplerindeki paranın öğünlerde ancak bir simit ve birkaç zeytine yetebilecek kadar olduğunu da

sonradan öğrendim. Günümüzde görkemli bir hayat süren ünlülerin çoğunun şöhretin dikenli yollarında yürümeye başladıkları ilk yıllarında parasızlıktan geceler boyu aç yatmış olmaları ve hedeflerine ulaşma amacındaki kararlılıkları beni çok etkiledi. Şimdilerde milyonlarca hayranı olan o ünlülerin yaşam öykülerini incelediğimde hak ettikleri yere gelene kadar ne denli derin yoksulluklar çektiklerini aynı yolda yürümek isteyen herkesin bilmesi gerektiğine inanıyorum.

Bunlardan biri Türk sinemasında derin izler bırakan, menekşe gözlü yıldızımız Fatma Girik'tir. Sinemamızın ürettiği en büyük değerlerden biri olarak hem yurt içinde hem de yurt dışında önemli ödül-

Fatma Girik

ler kazanan 1942 İstanbul doğumlu yıldızımız beyazperdede gerçek anlamda şöhrete kavuşana kadar büyük bir yoksulluk çekmiştir. Kendini bildi bileli oyuncululuğa hevesli olan Fatma Girik yaşamının ilk yıllarını annesiyle birlikte Sultanahmet semtinde bir kira evinde geçirmiştir. O dönem anne kız geçimlerini sağlamak için filmlerde figüranlık yapmakta ve kendilerine verilen birkaç

Fatma Girik ve annesi Münevver Girik Dukav

Fatma Girik ve annesi o dönem geçimlerini sağlamak için filmlerde figüranlık yapmakta ve kendilerine verilen birkaç dakikalık roller için küçük bir gündelik almaktadırlar.

dakikalık roller için küçük bir gündelik almaktadırlar. Bu para kira ve diğer gerekli harcamalarını sağlamaktan çok uzak olduğu için gerçek anlamda bir geçim sıkıntısı içinde sürüklenip gitmektedirler.

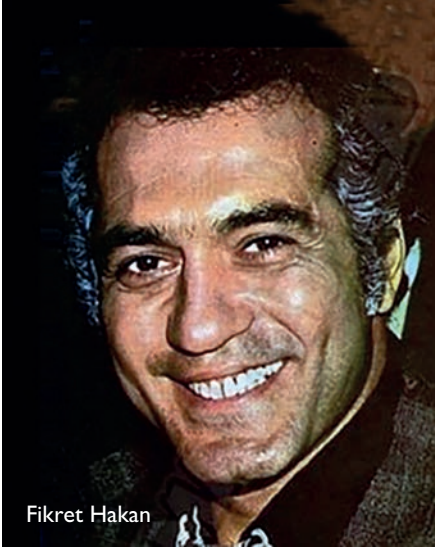
Bir gün gazetede çekilecek yeni bir film için kadın figüranlar aran-

dığını okuyunca Sultanahmet'teki evlerinden çıkıp figüran seçimlerinin yapılacağı Taksim'e doğru yola koyulurlar. Eğer seçilirlerse birkaç günlük geçimlerini karşılayacak bir ödeme alabileceklerdir. Bu umutla yola çıkmışlardır. Tramvaya verecek paraları olmadığı için iki saat kadar yürüdükten sonra film stüdyosuna gelirler. Ne yazık ki, yönetmen yardımcısı filmde oynayacağı

figüranlar arasına almaz onları. Anne kız büyük bir düş kırıklığına uğrarlar ve bir umut geldikleri Taksim'den yine yürüyerek ve aç karınlarına dönerken gözyaşlarını tutamazlar. O günden sonra Fatma Girik hatırı sayılır bir süre daha filmlerde karın tokluğuna figüranlık yapar. Bu zor yaşamı 1958 yılında "Murada Ereceğiz" filminin setinde yönetmen Memduh Ün'le tanışana kadar sürer. Ondan sonrası hepimizin bildiği gibi Yeşilçam'ın dört yapraklı yoncasından bana göre en yetenekli olanı; Fatma Girik'in efsanesi başlar ve bu yolda çektiği onca sıkıntıdan sonra hak ettiği zirveye ulaşır. Buna karşın

şöhretin dikenli yollarında çektiği çileleri hiç unutmaz.

Ünlü aktör Fikret Hakan'ın da benzer bir yaşam öyküsü vardır. Sinemada ün kazanıp başrol oynamaya başladığı günlere kadar büyük bir yoksulluk ve çile

Fikret Hakan

çekmiştir. Kültür Bakanlığınca Devlet Sanatçısı unvanı verilmiş olan değerli oyuncumuz 1934 yılı 23 Nisan doğumludur. Öğretmen olan babası ve ebe olan annesi ayrılma kararı aldıktan sonra Anadolu'nun çeşitli kentlerinde görev yapan annesiyle beraber kalmıştır. Sanatçımız lise çağlarında oyuncu olmaya karar verince eğitimini bırakır. Okulu bıraktığı günden sinemada tanınmış ve sevilen bir aktör olana kadar geçen süreçte katlanmak zorunda kaldığı çileler nedeniyle yaşamı "şöhretin dikenli yolları" başlığı altında anlatılmaya değerdir:

Sinema öncesinde tiyatrodan

küçük roller almaya başlayan Fikret Hakan, yaşadığı geçim sıkıntısı nedeniyle ev kirasını ödeyecek durumda değildir. Bu nedenle kendisi gibi bir çapkış yolu arayan döneminin genç oyuncularını Öztürk Serengil ve Suphi Kaner'le birlikte Beyoğlu'nun arka sokaklarında kirasını paylaştıkları bir evde yaşarlar. O sıralar üçü de bazı filmlerde birkaç dakikalık figüran rolleri dışında iş bulamadıkları için kirayı ödemekte bile zorlanırlar. Aç yattıkları zamanlar olur.

Üçünün de hiç unutamadıkları bir anı İstanbul'u karakışın esir aldığı bir döneme denk gelir. Kent ciddi bir kar fırtınasının etkisi altındadır, geceleri çok ayaz olur. Sonraları epeyce ünlenip hat-

Suphi Kaner ve Öztürk Serengil

rı sayılır bir servete kavuşacak olan bu üç sanatçımızın sobalarında yakacak odunu alacak paraları yoktur. Bu yüzden ev buz gibidir ve böyle devam ederse zatürre olmaları kaçınılmazdır. Sonunda Suphi Kaner onlara ısınmak için çok güzel bir fikri olduğunu söyler ve ardından

kendisini takip etmelerini isteyerek sokağa çıkar. Fikret Hakan ve Öztürk Serengil belki bir bildiği vardır düşüncesiyle Suphi Kaner'in peşine takılırlar. Dönemin İstanbul Belediye Başkanı çöp kutularından yayılan kötü kokuları önlemek için hepsinin üzerine büyük tahta kapaklar koydurmuştur. İşte hedef o tahtalardır.

Fikret Hakan, Öztürk Serengil ve Suphi Kaner daha uzunca bir süre böyle yokluk ve yoksul çekip ceplerindeki parayı kuruluşuna kadar paylaşarak ayakta kalmaya çalışırlar.

Üç kafadar arkadaş o gece kimsele görünmeden toplayabildikleri kadar tahta kapak toplayıp evlerine gelirler. O tahtaları kırıp sobada yaktıklarında buz gibi kira evi yavaş yavaş ısınmaya başlar ve onlar için

gerçek bir yuvaya dönüşür.

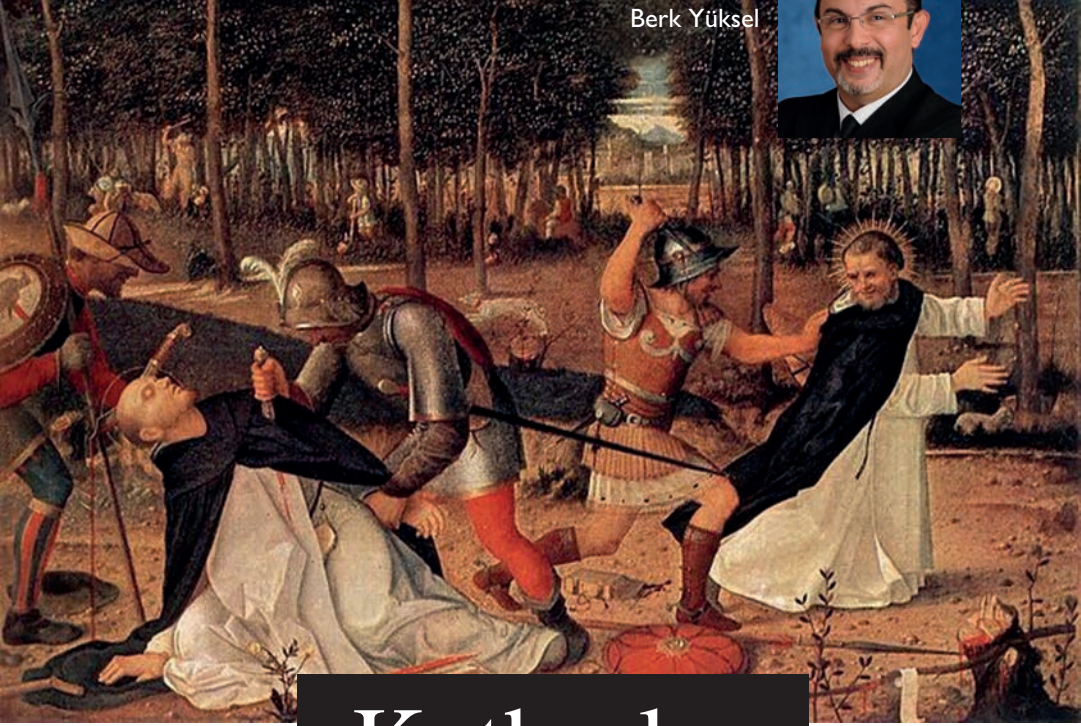
Fikret Hakan, Öztürk Serengil ve Suphi Kaner daha uzunca bir süre böyle yokluk ve yoksul çekip ceplerindeki parayı kuruluşuna kadar paylaşarak ayakta kalmaya çalışırlar. Sonrasında bildiğiniz gibi üçü de şöhret basamaklarını tırmanarak unutulmazlar arasına girdiler. Zorlu uğraşlardan sonra Türk sinemasında jön, komedyen ve karakter oyuncusu olarak kendi zirvelerine ulaştıklarında bu uğurda çektikleri çile ve yoksullukları hiçbir zaman unutmayıp genç oyunculara anlattılar.

Bu yazımda yalnızca iki örnek verdim. İster Türk ister yabancı olsun, günümüzün ya da geçmişin ünlülerinin kitlelerce tanınmadan önceki yaşamlarını incelediğimizde zirveye ulaşana kadar maddi ve manevi anlamda büyük çileler çektiklerini görebilirsiniz. Şöhret çok güzel ve göz kamaştırıcı olsa da ona ulaşmak için geçilen yollar, dikenler ve taşlarla kaplıdır. Unutmadan söyleyeyim, sonunda her zaman sabreden ve hak eden kazanır. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Bernard Shaw'ın bazı sözleri

- "Hatalarla dolu bir hayat, bomboş geçirilmiş bir hayattan çok daha faydalı ve onurludur."
- "Hareket halindeki cehaletten daha korkunç bir şey yoktur."
- "Köle gibi yetiştirilenler köle gibi yönetilirler ancak..."
- "Sorun çaresizlik değil isteksizlik... İsteksiziz, çünkü çocuklukta bize uygulanan şey içimizdeki isteği öldürmektir."
- "Dürüst insan her zaman gerçeği söyler, akıllı ise yalnız zamanında."

Katharlar

Fransa'da Katharlara uygulanan Albi Haçlı Seferleri'nin başında, 1209'da Haçlı orduları Biziers şehrine girer. Haçlı askerleri katedrale de saldırırlar. Ancak bir sorun vardır: O kalabalığın arasında kim Kathar, kim Hristiyan, nasıl ayırt edeceklerdir...

"Kılıçlarından kan damlayan kuzeyli Baronlar, Başpapaz'ın huzurunda diz vurup sordular:

"*Kathar sapkınları çoluk çocuk Biziers katedraline sığınmış. Onları korumak isteyen halk, Katoliğiyle,*

Yahudisiyle aralarına karışmış, Tanrının kullarını şeytana tapanlardan nasıl ayıracağız Peder."

Katharlar üstüne Haçlı seferlerini Roma adına yöneten Başpapaz yanıtladı: "*Hepsini öldürün. Tanrı kendi kullarını ayırır.*" (22 Temmuz Biziers Katliamı)

11. yy'da Avrupa'nın batısında Hristiyan dünyasında Katolik Kilisesi'nin dogmalarıyla çelişkili inanç sistemleri yeşermeye başlamıştır. Bunlardan biri Kathar inancıdır. Kathar'ın anlamı "temiz ruhlular"

sözcük karşılığı olarak “arınmış” demektir. Katharcılık Ortaçağ’da Fransa’nın Albi bölgesinde ortaya çıkan, 12. ve 13. yüzyıllarda Avrupa’nın batı kısmındaki ülkelerde etkili olan Katolik Kilisesi’nin birçok görüşüne karşı çıkan, reenkasasyonu kabul eden bir tarikattır. İnanç sistemlerinde mani inancının etkisi belirgindir. Gerçek Hristiyanlığı kendilerinin yaşadığını düşünerek Katolik kilisesi için tehlike arz etmişlerdir. Kimilerine göre bu mezhep Hristiyanlığın hurafelerden ayıklanmış halidir.

Katharlar, evliliğin temelini sevgide aranması gerektiğini, özgürlüğün en temel hakları olduklarını söylüyorlardı. Kathar felsefesi, insanların eşit ve hür olduğunu, hoşgörüyü ve kardeşliği savunuyordu.

Kathar inancı bir dinsel doktrin sayılabilir. Katolik kilise Kathar inancını “sapkınlık” olarak görmüştür. Kendine özgü yaşam tarzı olan tüm topluluklar gibi Katharlar da hegamonik sisteme tehlike arz etmişlerdir. “Katharlar hem Tanrı’ya hem Hz. İsa’ya inanıyorlardı ancak

Tanrı, İsa ve Kutsal Ruh biçimindeki üçlemeye karşı çıkmaktaydılar. Tanrı ile insan arasına hiç kimsenin giremeyeceğini, inanç için yetkili aracı ya da din görevlisine gerek olmadığını ileri sürüyorlardı.

Hz. İsa’yı tanrının sözcüsü ve peygamber olarak kabul etmelerine karşın, mucizeler yaratmış olduğuna, kurtarıcı olduğuna inanmıyorlardı. Puta, heykele, haça tapmayı da reddediyorlardı. Ruhun dünyevi kurtuluşa ermesi için pek çok defa bedenlenmesi gerektiğine ve ruhun kurtuluşunu maddi bağlardan

kopma yoluyla aramak gerektiğine inanıyorlardı. Onlar için nefis terbiyesi ruhun kurtuluş sürecini hızlandıran bir yoldur. Katharlara göre dünyada dualite ilkesi geçerlidir. Katharizm, iyinin ve kötünün dengesine dayanır. Bu düalist yaklaşım kozmik güçlerin sürekli çekişmesi ve birbirini dengelemesi üzerine oturtulmuş bir felsefedir.

Erkek kadın arasında ayrım yoktur. Onlara göre beden için süreklilik yoktur, oysa ruh ölümsüzdür.

Evliliğin temelini sevgide aranması gerektiğini söylüyor, feodal sisteme karşı çıkıyorlardı. Özgürlüğün en temel hakları olduklarını savunagelmışlerdi. Kathar felsefesi, insanların eşit ve hür olduğunu, hoşgörüyü ve kardeşliği savunurdu.

Nefsini terbiye edip şeytanın

yani kötü yönün etkisinden kurtulunca “kusursuz” denilen bir mertebeye eriştiler. “kusursuzlar” aynı zamanda yol gösterici din adamlarıydı. Din yönetiminde hiyerarşik kurumsal yapılandırmaya karşıydılar. “Tanrı, ruhsal bir varlıktır; o, sevgidir” diyordu Katharlar. En çok alçak gönüllüğe önem veriyorlardı. Dürüstlük ve çalışkanlık da önemli idi. Latince bir deyiş şöyledir: “Laborare est Orare” (Çalışmak Tapınmaktır.)

Dinî, felsefî ve ahlâkî inançları gereği hiçbir canlıyı öldürmeyen Katharlar’ın sonu da tarihteki benzerleri gibi yakılarak idam olmuştur. Katharcılık farklı olan ve menfaatine uygun olmayan tüm sistemler gibi dogma tarafından “sapkınlık” etiketi ile suçlandı. Engizisyonun ateşi ilk defa onların şerefine yakıldı. Kilise ve krallık elele verip Katharlar’ı 13. yy’da Haçlı orduları ile imha etmeyi başardı. Binlerce insan kılıçtan geçirildi.

Kiliseye göre hepsi ateşte yakılacaktı eğer içlerinden biri yanmazsa o günahsızdı. Yanıyorsa bu

Dinî, felsefî ve ahlâkî inançları gereği hiçbir canlıyı öldürmeyen Katharlar’ın sonu da tarihteki benzerleri gibi yakılarak idam olmuştur.

vahşet onlara göre ilahi adaletti. Onbinlerce insan öldü. Kathar veya değil bakmadan binlerce sivil kılıçtan geçti. Engizisyon mahkemelerinde işkenceye ve yakılarak ölüme mahkûm edildi. Bütün kaleleri kuşatılarak güya “din” adına katledildiler. En son Kathar kalesi olan Montsegur 1244 yılında düştü.

İnsanoğlunun aklının aydınlanma süreci çok sancılı olmuştur. Halen de bu süreç devam etmektedir.

Bundan yedi yüzyıl önce kadın erkek eşitliği, düşünce-inanç özgürlüğü, köleciliğe ve ölüm

Montsegur şatosu

cezasına karşı çıkan bu öğretinin yayıcıları engizisyon mahkemelerinde yargılanıp, ateşte tütsülenerek sözde ruhları “kurtarıldı”. Kathar öğretisi o yüzyıl ve o coğrafya için bir devrim idi. Dogma, her zaman farklı düşüneni en basit ve alelade silahı ile yani “sapkınlıkla” suçlamıştır... Zira özgür birer birey olabilmiş, okuyup yazan, felsefe ile ilgilenen, bilim öğrenen, sorgulayan, farkında ve yetkin gerçek insanlardan oluşmuş toplumlar dogma ve taassubun sahip olduğu güç ve makam için hiç de iç açıcı değildir...

16 Mart 1244 sabahı, Montsegur şatosundaki iki yüz yirmi beş Kathar, engizisyonun önünde diz çöküp dinlerini reddetmektense, istisnasız, ateşte yanarak ölümü seçtiler. Şatodan çıkmadan önce, son bir kez birbirlerine sarılarak veda-laştılar. Karı kocalar ayrıldı, çocuklar ebeveynleriyle öpüşüp koklaştı

ve Mertrand Marty önde...

Montsegur mağlupları kaleden başları dik çıktılar. İki yüz Kathar şövalyesi, kadınıyla, kızınıyla, gökyüzüne bir isyan gibi yükselen tepenin dibinde kurulan ateşten çembere

tek bir vücut gibi yürüdüler. Haçlı ordularının gümüş zırlı silahşörleri başlarını öne eğdiler, askerler büyülenmiş gibiydiler. Haçlı seferinin başını çeken, tilki gibi kurnaz Narbonne Piskoposu havadaki hayranlık kokusunu sezdi. Ölümüne gidene en az bir fire veremezse eğer, bu inanılmaz manzaranın bir miras gibi, asırlarca babadan oğla anlatılacağını anladı. Son bir umutla, gerilmiş bir yay gibi fırladı yerinden, koştu ve Katharlarla ateş çemberi arasında durdu:

“Durun, durun diyorum size!

Bir kez daha düşünün. Aranızda cayan yok mu hiç mezhebenden? Engizisyonun kararına rağmen ben, bir şans daha veriyorum nedamet getirenlere!”

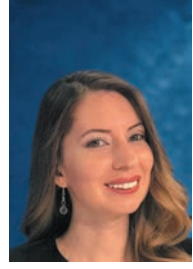
Katharlar duymadılar. Katharlar durmadılar. Kafilenin önünde yürüy-en Kusursuzlardan Bertrand d’en Marti, bambaşka bir suale cevap verir gibi gülümsedi:

“Biz hepimiz kardeştik!”

berkyuksel@butundunya.com.tr

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Japonya'da Nüfus Hızla Yaşlanıyor

Japonya Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı, yıllık doğum, vefat ve evlilik oranlarını açıkladı. Buna göre 2022 Ocak-Ekim ayları arasında yenidoğan sayısı, geçen yıla göre yüzde 4,8 düşüşle 669 bin oldu. Bakanlığın projeksiyonu-

na göre, bu yıl Japonya'da toplam yenidoğan sayısı 770 bin civarında olacak. Bu oran, doğum verilerinin resmen arşivlendiği 1899'dan bu yana en düşük seviye olarak kayda geçecek. Ülke geneli 2021 yılı yenidoğan sayısı, 2020'ye kıyasla 29 bin 231 düşerek 811 bin 604'e gerilemişti. Japonya Nüfus ve Sosyal Güvenlik Araştırmaları Ulusal Enstitüsü, yenidoğan sayısının 2022'de yaklaşık 850 bin, 2030'da ise 800 binin altına ineceği tahmininde bulunmuştu. Verilere göre Japonya'da 1973'te 2,09 milyon olan yenidoğan sayısı 1984'te 1,5 milyona, 2016'da ise 1 milyonun altına inmişti. »

125 milyon nüfusa sahip Japonya'da, hızla yaşanan nüfusa karşı önlemlerin artırılması gerektiği belirtiliyor.

2 İran'da Hava Kirliliği Nedeniyle Okullar Tatil Oldu

İran'da her yıl kış aylarında daha fazla etkili olan hava kirliliği yaşamı olumsuz etkilemeye devam ediyor. Tahran eyaletinin hava do-laşımına uygun olmayan fiziki yapısı, şehirdeki yoğun nüfus ve araç kullanımı, araçlarda ve fabrikalarda kullanılan kalitesiz yakıtlar hava kirliliğinin başlıca nedenleri olarak görülüyor. Bunun için Tahran eyaletinin birçok kentinde pazar ve pazartesi günleri üniversiteler ve tüm okulların tatil edilmesine, uzaktan eğitime karar verildi.

Eyalette gerçekleşecek tüm spor faaliyetleri de yasaklandı. Ülkede hava kirliliği nedeniyle 2021'de 41 bin 700 kişinin hayatını kaybettiği bildirilmişti. Yetkililer, hava kirliliğinin ülkeye verdiği zararın yılda 7

ile 11 milyar dolar arasında olduğunu belirterek dolaylı maliyetlerin ise henüz tespit edilmediğini vurguladı.

3 Fransa'da İlaç Sıkıntısı

Fransa'da Kovid-19, bronşiolit ve grip salgınları nedeniyle 3 bin ilaçta tedarik sıkıntısı yaşanıyor. Eczanelerde çocuklar için ağrı kesici ve ateş düşürücü bulmak zorlaştı. Ülkede parasetamol ve amoksisilin içerebilir ilaçlar bulmak neredeyse imkansız hale geldi. Fransız Milli İlaç Ajansı, çocuklara yönelik amoksisilin bazlı antibiyotiklerde, öksürük şurubu ve kalp hastalıklarıyla ilgili ilaçlarda tedarik sıkıntısı yaşandığını onayladı. Ajans, antibiyotik tüketiminin artması ve üretimdeki sorunlar nedeniyle bu durumun yaşandığını açıkladı.

4 Arap Dünyasının 3'te 1'i Yoksulluk Sınırının Altında

Birleşmiş Milletler Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu Arap ülkelerinde sosyal ve iktisadi gelişmelerle ilgili hazırladığı yıllık raporun sonuçlarını açıkladı. Rapor, Arap dünyasında nüfusun üçte birinin yoksulluk sınırının altında olduğunu ortaya koydu. Pandemi ve Ukrayna'daki savaşın küresel ekonomi üzerindeki olumsuz yansımaları da göz önüne alına-

rak hazırlanan raporun sonuçlarına göre, Arap ülkelerinde 2022’de ortalama enflasyon yüzde 14’e ulaştı. Bu rakamın 2023’te yüzde 8’e, 2024’te yüzde 4,5’e gerilemesi bekleniyor. Yoksulluk düzeyinin geçen yıllara kıyasla 2022’de arttığı ve yoksul kişi sayısının 130 milyona yaklaştığı vurgulandı. Raporunda, işsizlik oranları da paylaşıldı. Buna göre; Arap dünyası, 2022’de yüzde 12 işsizlik oranına ulaştı. 2023’te bu rakamın 11.7’ye gerileyeceği öngörülüyor.

5 Nasa'dan Mars'ta Yaşamla İlgili Açıklama

NASA’da görevli bilim insanı Heather Graha, Kızıl Gezegen’de yaşama yönelik soruları yanıtladı. Graham’a ve NASA’nın şimdiye kadar keşfettiği verilere göre geçmişte Mars’ta yaşam olma ihtimali mümkün. Ancak, gezegenin mevcut durumunda, yüzeyde yaşam olasılığı umulandan çok daha az. Çünkü ince atmosferin

neneniyle Kızıl Gezegen’in yüzeyi tehlikeli radyasyona maruz kalıyor. Ancak Graham’a göre bu durum, yaşam ihtimalinin tamamen sıfır olduğu anlamına gelmiyor. Bunun için Kızıl Gezegen’de yaşam belirtileri bulmak için daha derine inilmeli. Mars’a gönderilen uzay araçlarının getireceği örnekler araştırmaların yönünü belirleyecek.

NASA’nın gelecekte gerçekleştirmeyi planladığı insanlı Mars görevi de Kızıl Gezegen’de yaşam olma olasılığına daha fazla ışık tutacak.

6 İngiltere'den Plastik Kullanımına Önlem

İngiltere’de, plastik pipet ve karıştırıcı gibi ürünlerin kullanımını 2020 yılından beri yasak. Hükümet, plastik, çatal ve kaşık gibi tek kullanımlık ürünlerin de yasaklanacağını açıkladı. Veriler, İngiltere’de her yıl 1,1 milyar tek kullanımlık tabak ve 4 milyardan fazla plastik çatal ve

kaşığı tüketildiğini gösteriyor. Plastik atıkların doğada uzun yıllar çözünmediği biliniyor. İskoçya ve Galler'de ise bu yasak uygulanıyor.

7 Brexit Sonrasında AB'deki İngiliz Vatandaşları

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması (Brexit) ve serbest dolaşım hakkının kaybedilmesinin üzerinden geçen iki yılda, Avrupa Birliği içinde yaşayan binlerce İngiliz vatandaşından buldukları ülkeyi terk etmesi istendi. AB istatistik ofisi Eurostat tarafından yayımlanan veriler, Eylül 2020 ile Eylül 2022 arasında yaklaşık 2 bin 250 Birleşik Krallık vatandaşının AB ülkelerini terk etmesine karar verildiğini gösteriyor. Bu sayıya AB serbest dolaşım kurallarının geçerli olduğu Norveç, İzlanda ve İsveç gibi Avrupa Serbest Ticaret Birliği ülkelerinin rakamları da eklendiğinde, toplam sayı 2 bin 830'a yükseliyor.

İngiltere 31 Ocak 2020'de AB'den resmen ayrıldı ancak

serbest dolaşım Brexit sonrası geçiş döneminin sona erdiği 31 Aralık 2020'ye kadar devam etti.

AB ülkelerini terk etmeleri istenen AB vatandaşı olmayan kişilere ilişkin veriler, üye ülkelerde yasa dışı olarak buldukları tespit edilen ve ayrılmaları yönünde idari veya adli bir karara tabi olan kişileri kapsıyor.

8 Roma Betonunun Sırrı Çözüldü

Bilim insanları, Roma betonunun dayanıklılığının sırrını 2 bin yıl sonra çözdü. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden uzmanlar, Roma betonunun "kendi kendini iyileştirmesini" sağlayan ve onu modern eşdeğerinden daha güçlü kılan bileşeniyle ilgili bulgularını Science Advances dergisinde paylaştı.

Araştırmacılar, "ultra dayanıklı" inşaat malzemesinin sırrını çözmek için onlarca yıl uğraştı. Uzun süre antik betonun dayanıklılığının anahtarının tek bir bileşen olduğuna inandılar. O da Napoli Körfezi'ndeki Pozzuoli bölgesinden gelen volkanik kül gibi puzolanik malzemeydi.

Yapılan araştırma sonrasında çalışma ekibi betonun süper dayanıklı olmasının asıl anahtarının "sıcak karıştırma" olduğunu gördü. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

ŞUBAT AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

3	1	4	2	5	7	6	8	9
7	9	2	6	8	4	3	1	5
6	5	8	3	1	9	7	2	4
4	7	9	8	3	1	2	5	6
5	8	1	4	2	6	9	7	3
2	3	6	9	7	5	8	4	1
1	2	3	5	9	8	4	6	7
9	4	7	1	6	2	5	3	8
8	6	5	7	4	3	1	9	2

Sudoku Yapamayanlar İçin

4	9	6	1	5	2	3	8	7
7	1	3	8	9	6	2	4	5
2	5	8	7	3	4	1	9	6
5	8	1	6	2	7	9	3	4
6	4	9	3	8	1	7	5	2
3	7	2	5	4	9	6	1	8
9	6	7	4	1	5	8	2	3
1	3	5	2	6	8	4	7	9
8	2	4	9	7	3	5	6	1

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(d) Flemenk
- 2-(b) Varis
- 3-(a) Ahududu
- 4-(b) Nevşehir
- 5-(c) Klarnet
- 6-(d) Avadanlık
- 7-(a) İpotek
- 8-(b) Denizli
- 9-(c) Konya
- 10-(d) Krampon
- 11-(c) Akıl Oyunları
- 12-(b) Yedek araba lastiği

- 1-(b) Şapka
- 2-(c) Bulaşık teknesi
- 3-(a) Sorumlu öğretim üyesi
- 4-(d) Elektronik devre
- 5-(a) Uyarlama
- 6-(b) Lahana yemeği
- 7-(d) Anakent
- 8-(c) Yelkenli yük gemisi
- 9-(a) Tekdüze
- 10-(d) Göbek dansı
- 11-(b) Toplumsal, içtimai
- 12-(d) Seçme kitap
- 13-(a) Deney hayvanı
- 14-(c) Eski kumaş parçası
- 15-(b) Kısa çorap

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	C	A	H	İ	T	K	Ü	L	E	B	İ		A	K	A
2	A	B	İ	Y	E		R	A	P	İ	D	O	Z	O	M
3	H	O	R	A		R	E	M	İ	L		R	A	M	İ
4	İ	N	A	N	Ç		M	A	D	A	R	A		İ	L
5	T	E		İ	A	N		N	E		E	K	O	S	E
6	B		Ş		N	E	M		M	İ	S		A	Y	
7	E	S	A	B		T		S	İ	R	T	E		O	R
8	R	E	F	İ	K		K	İ		İ	S	O	N	E	
9	K	L	A	N		K	A	R	A		A	L	P		V
10	A		K	O	V	A	D	A		A	K	A	S	Y	A
11	Y	A		M	A		E	Y	E	R		F	A		K
12		S	A		T	İ	R	E		A	S		N	T	
13	K	A	R	A	İ	N		T	A	S		K	A	R	T
14	A	L	A	S		A	F		A	T	L	E	T		E
15	V	E	S	T	İ	Y	E	R		A	A	R		İ	R
16	A	T		A	S	E	R		A						
17	L		İ	R	A	T		E	T	A					
18	A	R	K		B		İ	M	A	R					
19		N	A	Z	E	N	D	E		A					
20	H	A	Z	A	T		E	L	İ	T					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Kaan Efe Ay, İzmir

Derin Arslan, Ankara

Elif Hediye Erki, Almanya

Emir Tektaş, İzmir

Özgür Güneş, İzmir

Orhan Aras Omrak, Ankara

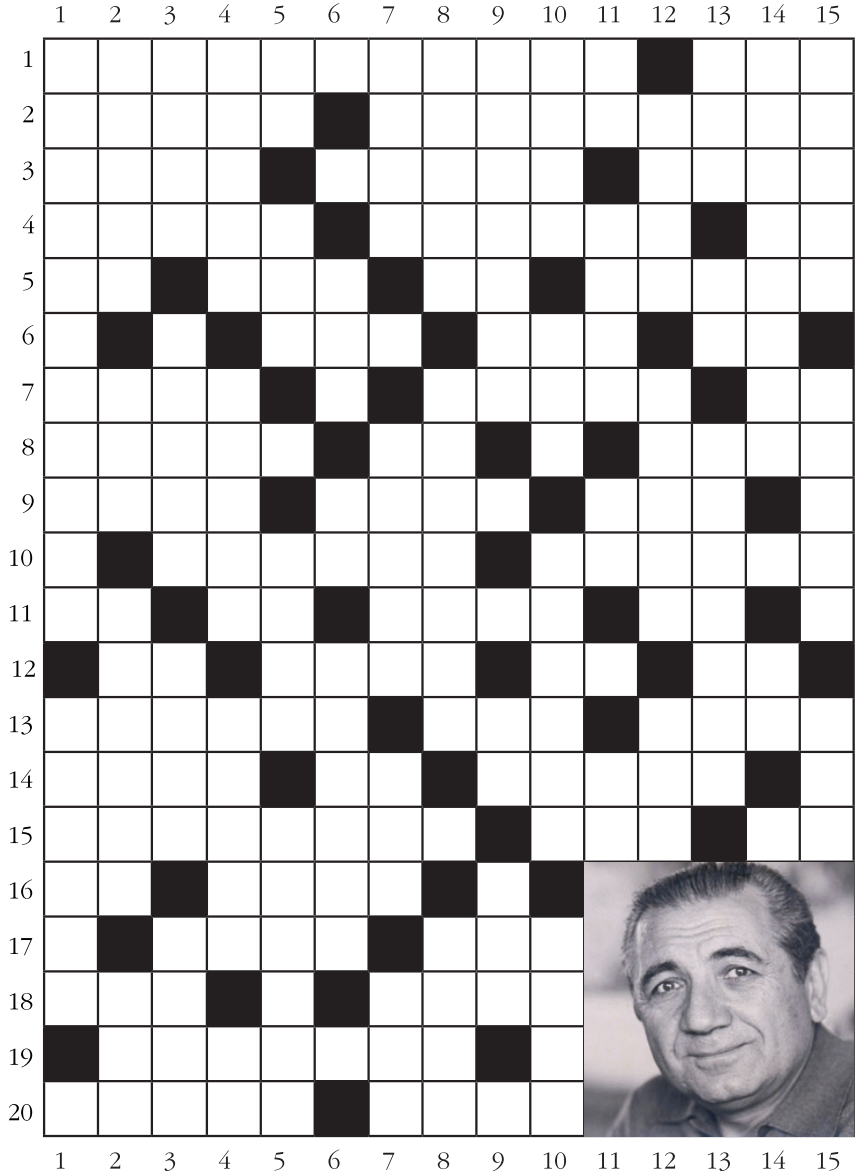
Bulut Büyükturhan, Ankara

Asel ve Zümra Köseoğlu

Alper ve Arda Ertürk, İstanbul

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-'Evel Zaman', 'Kış Yorumu', 'Sen Yokken' adlı şiirlerinden de tanıdığımız fotoğrafta görülen merhum şairimiz.-Büyük erkek kardeş. 2-Bayanların özel gecelerde giydiği şık giysi.-Bazı bakteri türlerinde bakterinin çözünmesi sırasında hücre zarlarından oluşan nükleoprotein. 3-Romanya ve İsrail'e özgü bir dairesel dans.-Kum falı.-İstanbul'un bir semti. 4-Kesin kabulle bağlanılan kavram.-Argoda kötü duruma düşmek.-Vilayet. 5-Bir cetvel türü.-'.... Fleming'(James Bond' karakterinin yaratıcısı).-Neonun simgesi.- Çeşitli renk ve büyüklükteki karelerden oluşan kumaş. 6-Rutubet.-Güzel koku.-Bir zaman birimi. 7-Çok zor durum.-Libya'da bir korfez adı.-Müstahkem yer. 8-'.... Durbaş' (şairimiz)-İlgi eki.- İki dörtlü ve iki üçlüden oluşan, on dört dizeli bir Batı şiir türü. 9-Birden çok ailenin bir araya gelmesiyle oluşan toplumsal birlik.-Togo'da bir şehir.-Yiğit. 10-Isparta ilinde bir göl.- Baklagillerden, sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç. 11-Şaşma belirten bir ünlem.-Eski dilde su.- Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.-Bir nota. 12-Nazi hücum kıtası. İzmir'in bir ilçesi.-İskambilde birli.-Briçte sanzatanın kısa yazılışı. 13-Analya'da bulunan bir mağara.-İçine genellikle sıvı malzeme koymaya yarayan kap. Düzgün kesilmiş ince karton parçası. 14-Şaman Türklerinde ateş tanrısı.-Bağışlama.- Atletizmle uğraşan kimse. 15-Otel, lokanta gibi yerlerde veya evlerde şapka, palto gibi eşyayı bırakılan yer.-İsviçre'de bir akarsu.-İridyumun simgesi. 16-Bir binek hayvanı.-Solak kimse. 17-Gelir.- Derebeylik Japonya'sında en aşağı sınıfı oluşturan halk. 18-Küçük su yolu.-Bayındır. 19-Naz eden, nazlanan. 20-Malzeme.-Seçkin.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-Moğollar adlı müzik grubunun kurucularından da olan müzisyenimiz. Yunanistan'da bir liman kenti. 2-Bir yere gitmeyi alışkanlık durumuna getiren.-Doğal bir afet.-Soyluluk.-Ribo nükleik asidin kısa yazılışı. 3-Suudi Arabistan'da bir dağ.- Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık.-Doğu Anadolu'da bir nehir.-Uyarı. 4-Aşık ve belli olana dair.- Değerleri sayımla elde edilen teorik dağılım.- Sıva veya boyadan önce vurulan kat.-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti. 5-Tellürün simgesi.-Çanakkale'nin bir ilçesi.- Ayak altına alıp çiğneme.-Hedefi tutturma. 6-Kesin tilerden sonra geriye kalan.-Kiloamperin kısa yazılışı.-Yardım, lütuf. 7-Faiz.- Alın yazısı, yazgı.- Gözdeki canlılık.-Fikir, düşünce. 8-Yakışıklı, hoş kimse. Yayılmak, bulaşmak, geçmek.-Gerçekleşmesi uzun zamana bağlı olan istek. 9-Aynı anda çok sayıda kişinin bir hastalığa yakalanması.- Bir haber ajansının simgesi.-Ced. 10-Başına getirilen kelimeyi olumsuz yapan bir ön ek.-Emsallerine göre daha büyük olan nesne.-Çarşılarda aynı işi yapan esnafın bulunduğu yer.-Cesaret, yüreklilik. 11-Eski dilde bayram.- Pokerde, bir oyuncunun önündeki paranın tümü...-Bir renk.-Lantanın simgesi. 12-Temmuz ayının diğer adı.- Bizden öncekiler anlamında bir sözcük.- Polonya'da alkolden yapılan sentetik bir lastik. 13-Üye.-Tıpta ortalama alyuvar çapının kısa adı.- Optik resim olarak da bilinen 1960'ların bir resim akımı. 14-Bir işte aracılık yapan kimseye bırakılan yüzdelik bedeli.-Türkiye'nin plaka işareti. 15-Bir ürünü yapan, üreten.-Mimaride önyüzü kemerlemeli, arkası kördüvarlı geçit. Derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

UMUT YEŞERTEN İKİ GENÇ:

Yağız Kağan Erdoğan, Dünyanın en genç Büyük Ustası olma yolunda

Bursa'da yaşayan genç satranççı Yağız Kağan Erdoğan, kariyerine 2019'da Avrupa Yaş Grupları yarışmasında 8 yaş birincisi olarak başladı. 11 yaşında Dünya'nın en genç uluslararası usta unvanını geçen yıl kazanan Erdoğan'un hedefi şimdi en genç büyük usta olmak. Başta Almanya olmak üzere birçok ilke Yağız Kağan'ı transfer etmek istiyor. Aşağıdaki oyunda Erdoğan, halen Dünya'nın en genç büyükustası unvanını elinde tutan Hint asıllı Amerikalı satranççiyi yeniyor.

Yağız Kaan Erdoğan

Yağız Kaan Erdoğan - GM Abhimanyu Mishra, Magnus Academy Challenge, 2022

1.d4 d5 2.c4 c6 3.Af3 Af6 4.Ac3 e6 5.Fg5 dxc4 6.e4 b5 7.e5 h6 8.Fh4 g5 (D) Açılıştaki geçici alet fedası rakip rok yaptıktan sonra daha etkili olur ancak burada Beyaz'ın iki avantajı ortaya çıkıyor: 1. Siyah şah merkezde ateş hattında kalıyor, 2.Şah kanadında Beyaz'ın bağlı geçeri oluşuyor. 9.Axg5 hxg5 10.Fxg5 Fe7 11.exf6 Fxf6 12.Fxf6 Vxf6 13.Vd2 Fb7 14. a4 Kh4 15.axb5 Kxd4 16.Ve3 Ad7 17.Fe2 c5 18.O-O Ae5 19.f4 Vg6 20.Kf2 Ag4 21.Fxg4 Vxg4 22.Ve5 Rad8 23.Vc7? K4d7?? Siyah, beraberlik yolunu kaçırıyor: 23...Fvg2 24.Kxg2 Kd1+ 25.Kxd1 Kxd1+ 26.Axd1 Vxd1+ ve sürekli şah. 24.Vxc5 Kd2 25.Vg5! Vxg5 Vezirler oyundan çıktıktan sonra Beyaz'ın üstünlüğü belirgin biçimde ortaya çıktı. 26.fxg5 Kxf2 27.Şxf2 Kd2+ 28.Şe3 Kxb2 29.Kxa7 Fvg2 30.h4 Ff1 31.Ae4 Kb3+ 32.Şd4 Şf8 33.Af6 c3 34.Ka8+ Şe7 35.Ka7+ Şd8 36.Kd7+ Şe8 37.b6 Kazanç yolu: Vezir kanadındaki piyonlar değişilecek h piyonu vezire yükselecek. Kxb6 38.Şxc3 Kc6+ 39.Şd2 Kc4 40.h5 Kc5 41.h6 Kxg5 42.h7 Kg2+ 43.Şe1 Şh2 44.Kxf7! (44.Şxf1 ile fili almak iyi olmazdı. 44...Kxh7! 45.Axh7 Şxf7 =) 44...Fc4 45.Kf8+ Şc7 46.h8=V Kxh8 47.Kxh8 Şd6 Oyun sonunu da hatasız oynayan Erdoğan tarafından oyun artık kazanılmıştır. Siyah 12 hamle daha yapıp terk etti. 1-0

Umut Ata Akbaş Uluslararası Usta oldu

Samsunlu genç satranççı Umut Ata Akbaş, Maristan'da düzenlenen 2022 Vezerkepzo Christmas Kapalı GM Turnuvası'nda gösterdiği performans ile 2400 Elo puanını aşarak 18 yaşında Uluslararası Usta (IM) unvanına kavuştu.

Umut Ata Akbaş

Umut Ata Akbaş - Vladislav Nevednichy, İspanya, 2022

1.c4 g6 2.d4 Fg7 3.Ac3 d6 4.e4 Ad7 5.Fe3 e5 6.Age2 Ae7 7.f3 0-0 8.Vd2 f5 9.d5 Af6 10.h3 f4 11.Ff2 g5 12.0-0 h5 Akbaş, şahını uzun rokla vezir kanadına götürdüğü için şah kanadında Siyah'ın piyon sürüşleri kendi şahının başına iş açacak. 13.g3 Ag6 14.gxf4 gxf4 15.h4 Şf7 16.Ag1 Ah7 17.c5 Ff6 18.Ve1 Kg8 19.Fe2 Fe7 20.Şb1 Agf8 21.Fc4 Kg6 22.Age2 Şg7 23.Ac1 a6 24.Ad3 Kg2? 25.Vf1 Kg6 26.Fb3 Şh6 27.Ae2 Kg7 28.Aexf4!! (D) exf4 29.Axf4 Af6 Akbaş, Siyah şaha saldırmak için 2 piyon karşılığında 1 at feda ediyor. 30.Fc2 Ag6 31.Fe3 Şh7 Açarak şah tehdidinden kaçıyor. Siyah'ın vezir kanadındaki 3 figürünün hâlâ başlangıç karelerinde oluşları ne hazin! 32.e5! dxe5 Beyaz, hat açmak için bir de piyon feda ediyor. 33.Axg6 Kxg6 34.Kg1 e4 Siyah, yolları kapatmaya çalışıyor ama boşuna! 35.Kxg6! Şxg6 36.fxe4 Ag4 37.e5+ Şg7 38.Vd3 Axe3 39.Vh7+ ve Siyah terk etti. 1-0 Çünkü mat oluyor: 39... Şf8 40.Vh6+ Şe8 41.Fg6+ Şd7 42.e6#

Kitap / Gelenbevi İsmail'in Satranç Risalesi

Risale-i Satranç adlı el yazma kitap, Süleymaniye Kütüphanesinde bulunuyor. Çevirisi Bihter Gürşık Köksal ve Sevdâ Kaman tarafından 2021 yılında yapılmış. Satranç ve dama araştırmacısı Suat Boztepe tarafından bu iki kitap karşılaştırılarak 2017 yılında ayrıca başkasına çevirtirilmiştir. Kitapta günümüzdeki kuralların geçerli olduğu, mansube denilen 96 konum incelenmiş, hiçbirinde anahtar hamle, gizli hamle, ara hamle gibi kavramlar yoktur. Kitapta yer alan Boğmaca Matı temalı mansube:

1.Ke8+Kxe8 2.Kd8+ Kxd8 3.Vf4+ Fe5 4.Vxe5+ Şa8 5.Ac7+ Şb8 6.Aa6+ Şa8 7.Vb8+ Kxb8 8.Ac7+ mat

Gönderi: Suat Boztepe /İstanbul

8 hamlede mat

Bize Gönderilen Kitaplardan

Ömer Hayyam ve Rubailer

Rıza Tefvik Bölükbaşı

Büyüyenay Yayınları

“Tâlihle -sa-
adette- pa-
zarlık yoktur./ İnsanda iradet gibi
varlık yoktur./ Sen ömrüne -hiz-
metinle- bir kıymet ver./ Oğlum!..
Sana başka bahtiyarlık yoktur!..”
Emellerimizin pek çoğu hülya
eseridir. Bahtiyarlığı onların ta-
hakkukunda aramak, güneşin garp
ufuklarından doğmasını beklemek
kadar beyhude bir emek ve asılsız
bir ümittir. Güneş ne taraftan do-
ğarsa şark orasıdır. Bu ölümlü dün-
yada mutlak saadet bir fena hülya-
dır. Çöllerde serap gibi tehlikeli bir
ümit verir. Saadet bahsinde talihle
pazarlık olmaz. Talih bizim “irsî”
olan seciyemizin fitrî temayülleri-
ne karşı koyan tabîî kuvvetlerdir.
İlave olarak, içtimaî ve siyasî mu-
hitimizin azmimize karşı icat etti-
ği engeller de var ki hepsi birden
metin bir şebeke teşkil eder. Bütün
bu güçlülere karşı bizim en büyük
kuvvetimiz, en kıymetli varlığımız
yani sermayemiz, “irade”mizdir.

Eğer amellerimizi, ömrümüze bir kıymet verebilirsek, yani o gün, o saat ömrümüzü boş geçirmeyip, hayırsız işlerle heder etmeyip faydalı bir hizmetle hoş geçirir isek, hoşnut oluruz. Hülyalara dalıp da olmayacak emeller beslemek hırsın, irade zayıflığının ifratıdır; kanaat namına zelim ve sefil bir tarz-ı maişete razı olup hayatımızı tembellik ve acizlikle mezara sürüklemek de iradesizliğin tefritidir. İzzet-i nefis sahibi olan adam için nisbî saadet hayırlı bir maksadın meydana gelmesine çalışıp, hoşnutluk ile hayata kıymet vermektir.

Evrene Bir De Böyle Bakın

Gerçekliğin Sınırına Yolculuk

Michael Dine Say Yayınları

Gerçekliğin Doğasını

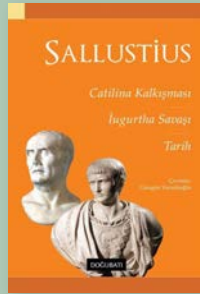
en küçüğe, en büyüğe ve günlük yaşamlarımızdaki ölçekte ortaya çıkaran şaşırtıcı, devam eden bilimsel araştırmalara bir övgü sunan Prof. Dine’in tartıştığı gizemler, evrenin sınırına yapılan fantastik bir yolculuktaki işaret noktaları gibi. Büyük Patlama, Karanlık Madde, -şu anda fizikteki en ileri nokta- Higgs Bo-

zonu hakkında ve diğer sorulara anlaşılabilir, yetkin ve güncel cevaplar sunuyor. Herkesin anlayabileceği, neredeyse hiç denklem içermeyen bu kitap sizi bu muhteşem evren yolculuğuna çıkarıyor. Kozmik Manzara, Akıllı Tasarım Yanılgısı ve Sicim Kuramı, Kuramsal Başlangıç ve Kuantum Mekaniği kitaplarının yazarı Leonard Susskind'in deyişiyle "Modern fiziğin en büyük ustalarından biri tarafından yazılan bu kitap evren ve onu kontrol eden yasalar hakkında bildiklerimiz, bilmeyi umduklarımız ve bilmediklerimize yapılan olağanüstü bir yolculuk. Bu konudaki diğer kitapların aksine yazar size kendi teorisini satmaya çalışmıyor. Modern fiziğin yüzleştiği en önemli problemleri ve bunların muhtemel çözümlerini açık ve tarafsız bir şekilde ortaya koyuyor."

Catilina Kalkışması-İugurtha Savaşı-Tarih

Sallustius
Doğu Batı Yayınları

Kültür dağarcığımızı zenginleştiren çalışmalar yürüten, Mete Akyol'un kadim dostları Varınlıoğlu ailesinden Güngör Varınlıoğlu Latince'den Türkçe yazılmışçasına

dilimize değerli yapıtlar kazandırmış: Publius Vergilius Maro, Çoban Türküleri; Gaius Valerius Catullus, Şiirler; Gaius Iulius Phaedrus, Masallar; Marcus Valerius Martialis, Epigramlar; Gaius Suetonius Tranquillus, On İki Caesar'ın Yaşamöyküsü... Çevirdiği bu kitapta Latin tarihçilerinin ilki olan Sallustius'un tüm yapıtları bir arada. Roma tarihine damgasını vuran ve geniş bir alana etki eden kalkışmanın öyküsü sanki günümüz dünyasını anlatıyor: Catilina'nın kişilik çizimi, her sınıftan hoşnutsuzlar, tutkularına tutsak olanlar, ipten, kazıktan kurtulanların devletin kurulu düzenine karşı eyleme geçişi, olayın ortamının tanıtılması, kişilerin çarpıcı özelliklerinin sergilenmesi; Roma'nın geçmişi, güçlenişi, giderek ahlâk bakımından bozulmuş, kalkışmanın ana nedenleri, Cicero'nun çabasıyla ortaya çıkarılması sonucu insan gücüne ve bu gücü yönlendiren akla dayandırılarak savaşın akışı, yurttaşların birbirinin kanını dökmesi, kalkışmacıların ele geçirilmesi ve ortadan kaldırılması, Catilina'nın silahlı çetesini, ordunun giriştiği çatışmada yenip kalkışmayı bastırması, yitirilen canlarla yürek burkan savaş alanı betimlenmesi. İkinci kitap İugurtha Savaşı'nda Roma ordusu ile Numidia kralı İugurtha arasında altı yıl süren çekişme anlatılırken son kitap, Tarih ise Sulla'nın ölümü ile korsan savaşının bitimi arasındaki on iki yıllık dönemi kapsamakta.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ÖZİN ERDEMLİ, ANKARA

Bu kitabı okurken çokça gülecek, bazen de hüznleneceksiniz.
Soluk soluğa bitirdiğinizdeyse bir kez daha okumak isteyeceksiniz.
Çünkü o güzel günleri anlatıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

HÜSEYİN TAHİRZADE BEHZAT

Yüz yıl önce Gazi Mustafa Kemal Atatürk, çağın en usta ressamlarından Tahir Bey'den bir mektup aldı. 26 Mayıs 1923'te önce Milli Eğitim Bakanlığı'na buyurdu: "Dersaadet'te Medresetü'l-Hattatin tezhip öğretmeni Tahir Efendi'nin tezhip ve minyatür işlerinde pek muktedir ve mahir bir sanatkar olduğu son zamanlarda görülen bazı eserlerinden anlaşılmıştır. Adı geçenin, (I) Dünya Savaşı senelerinde Güzel Sanatlar Tezhip Öğretmenliğine de tayin kılındığı halde her nedense bu memuriyetine ait muamelelerin muallakta kaldığı istihbar edilmiştir. Takipçileri

memleketimizde pek azalan ve bilhassa Doğu'ya ve Müslümanlara mahsus olan bu ve emsali güzel sanatların temin, muhafaza ve gelişmesi için sanat erbabının daima himaye ve teşvik edilmesi lüzumu aşikar olduğuna göre, Bakanlıkça adı geçenin halinin iyileştirilmesi hususunda mümkün olan yardımın yapılmasını rica ederim."

Sonra ressama yazdı: "Mektubunuzu aldım. Pek nefis ve kıymetli bir sanat eseri olan levha da geldi. Teşekkürler ederim. Tezhip ve minyatür işlerindeki yüksek kudret ve kabiliyetinizin takdirdikarırım. Sanattaki maharetinizden daha kapsamlı bir surette istifade edilmesi için sizi Milli Eğitim Bakanlığı'na da tavsiye ettim."

ISSN 1301-7608

9 771301 760320